

1859-2009

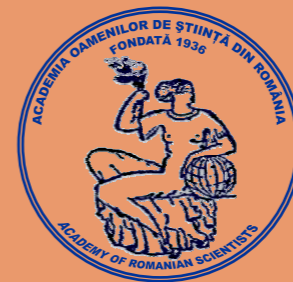

*150 de ani
de la înființarea Statului Major General*

ISSN 1582-7410

REVISTA DE ȘTIINȚE MILITARE ANUL IX, 2009 NR. 2 (17)

Revista de Științe Militare

Editată de Secția de Științe Militare
a Academiei Oamenilor de Știință din România

Nr. 2 (17)
Anul IX, 2009

20 de ani
de la Revoluția din Decembrie 1989

*Revista
de
Științe Militare*

*Editată de Secția de Științe Militare
a Academiei Oamenilor de Știință din România*

Nr. 2 (17)
Anul IX, 2009

20 de ani
de la Revoluția din Decembrie 1989

*Acest număr cuprinde comunicările științifice
prezentate în cadrul simpozionului cu tema:
„Profesia militară și etica creștină” ce a avut loc
la 22 octombrie 2009 în sala de marmură a Cercului Militar
Național, în organizarea Secției de Științe Militare
din Academia Oamenilor de Știință din România,
a Secretariatului General al Ministerului Apărării Naționale
și a Universității Naționale de Apărare „Carol I”.*

*Responsabilitatea integrală a asumării intelectuale
a articolelor trimise redacției aparține autorilor.*

ISSN 1582-7410

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE	5
<i>General (r) prof. univ. dr. H.C. Vasile CÂNDEA</i>	
VALORI MORALE ALE ARMATEI ROMÂNIEI	7
<i>General-locotenent prof. univ. dr. Teodor FRUNZETI</i>	
PROFESIA MILITARĂ ȘI ETICA CREȘTINĂ	18
<i>Înalt Preasfințitul Părinte prof. dr. NIFON Mihăiță</i>	
DREPTURILE UMANE ÎN APĂRAREA ȘI PROMOVAREA OMULUI - VIAȚA, DEMNITATEA, PACEA	23
<i>Preasfințitul Cornel DAMIAN</i>	
RĂZBOIUL, PROFESIA ARMELOR ȘI ETICA CREȘTINĂ	29
<i>Reverend Victor DUBBIN</i>	
PROFESIA ARMELOR ȘI MORALA CREȘTINĂ	46
<i>Georgeta GAVRILĂ</i>	
WANTED CHRISTIAN MEN – SE CAUTĂ BĂRBAȚI CREȘTINI	58
<i>Colonel Bruce A. WEST</i>	
„OASTEAA CEA IUBITOARE DE HRISTOS” ÎNTRE DEZIDERAT ȘI REALITATE	63
<i>Colonel Mihai BRUMĂ</i>	
VIOLENȚA, RĂZBOIUL „DREPT” ȘI PACEA LUI HRISTOS	71
<i>Preot Ion ILINCA</i>	
ASISTENȚA RELIGIOASĂ ÎN OPERAȚIILE MULTINAȚIONALE	88
<i>Preot drd. Valentin LAZĂR</i>	

DIMENSIUNEA ETICĂ A RĂZBOIULUI ÎNTRE DOCTRINA MILITARĂ ȘI ÎNVĂȚĂTURA CREȘTINĂ.....	98
<i>Preot dr. Sorin PITIC</i>	
RELIGIE ȘI RĂZBOI – <i>decorelări necesare</i> –	106
<i>C.S. Mihai-Ștefan DINU</i>	
NOI APARIȚII EDITORIALE	116
<i>Prof. univ. dr. Eugen SITEANU</i>	

CUVÂNT ÎNAINTE

Asocierea dintre profesia militară și etica creștină – tema unui reușit simpozion desfășurat recent la Cercul Militar Național, sub auspiciile Ministerului Apărării Naționale, Academiei Oamenilor de Știință din România și Universității Naționale de Apărare „Carol I” – reprezintă, de fapt, o expresie a unei identități spirituale integrale, complexe și generoase, consistente și durabile, bazată pe spiritualitatea oștirii și conexiunile intrinseci ale acesteia cu etica creștină. Biserica și Armata sunt cele mai respectate instituții din România, iar acest lucru nu este nici conjunctural, nici fortuit, ci vine dintr-o simbioză ancestrală în spațiul construcției ființei neamului nostru. Biserica a mijlocit dintotdeauna accesul oștirii la etica creștină și la valorile sacre ale dăinuirii credinței și duratei neamului nostru pe pământ, în spațiul hărăzit de Dumnezeu, iar ostașul român a dat totdeauna, prin eroismul său, în toate împrejurările, din străvechi timpuri și până astăzi, măsura cea adevărată a acestei simbioze dintre suflet și acțiune, dintre datorie și responsabilitate. Respectul imens care se cuvine Bisericii își are izvorul în valorile creștine, în spațiul de credință și spiritualitate, pe care l-a generat, l-a întreținut și l-a împropătat creștinismul în arealul nostru de viață, de trudă, de speranțe, de greutăți, dar și de împliniri, în smerenie și cumpătate, în valorile pe temeiul cărora ne-am format ca oameni și ca popor. Etica creștină este o etică a datoriei și a respectului, a credinței în Dumnezeu și în rostul Binelui pe pământ, a limpezirii sufletului și luminării vieții. Iar profesia militară, chiar dacă este o profesie de risc extrem, care pune pe același plan gloria și neacceptarea înfrângerii, spiritul de învingător și sacrificiul, datorica și onoarea, se nutrește, în desăvârșirea ei, din etica creștină. Pentru că rostul ei de a fi este apărarea și păstrarea spațiului nostru de existență și de viață, a ființei neamului nostru, împotriva pericolelor și amenințărilor care bântuie încă furibund această lume.

Vremurile și vremuirile nu ne-au dat răgazul să desăvârșim, prin vocația construcției, valoarea dumnezeiască a spațiului românesc. Rănila ne sunt încă nevindecate. Prea multă vreme, năvălirile, hazardurile mari ale istoriei, imperiile vecine și războaiele de tot felul nu ne-au lăsat răgazul să ne așezăm și să schimbăm sabia cu plugul. Lumea a fost dintotdeauna conflictuală și, probabil, așa va fi mereu. De aceea, noi, românii, ca și alții ca noi, am fost nevoiți să ne apărăm ființa cu orice preț, să ne durăm existența nu doar prin glorie, ci și prin sacrificiu. Biserica ne-a învățat să ne păstrăm credința, să ne nutrim din credință speranța, să ne luptăm cu onoare și demnitate pentru dreptul nostru sacru la pământ, la viață și la cer, în respect față de celelalte neamuri și față de noi înșine. Civilizația noastră din spațiul românesc este, într-un fel, o civilizație de sinteză, deschisă la valori și la cultură, o civilizație neexclusivă, neconflictuală, de conexiune și complexitate. Iar Armata României își

extrage izvoarele sale de spiritualitate din această realitate civilizațională, din acest areal de sinteză exprimat, de o manieră consistentă și binefăcătoare, în etica creștină, „căci oastea e creștină”, cum se subliniază chiar în textul Imnului Național al României. Profesia militară este o profesie onorabilă, care și-a păstrat, de-a lungul timpurilor, spiritualitatea ei, valorile ei perene, fundamentate, în mare parte, pe valorile creștine, pe valorile sufletului românesc. Oștirea și Biserica s-au aflat totdeauna aproape. Vremurile grele nu le-au despărțit, chiar dacă, uneori, le-au separat și le-au umilit, iar timpurile confuze n-au reușit să le treacă în desuetitudine și neimportanță, nici să le contopească într-o masă amorfă și, în acest fel, să le distrugă. Nu pot fi distruse spiritualitatea, credința și forța unui popor. Aceste instituții n-au fost niciodată potrivnice sensului istoriei, chiar dacă unii le-au pus de-a curmezișul sau, și mai rău, au încercat să le scoată din istorie și din civilizație.

Civilizația umană se întemeiază pe consistente suporturi de cultură veche și de cultură nouă, pe știință, pe tehnologie și pe experiența teaurizată. Oamenii și-au creat, de-a lungul timpurilor, în limitele permise de planeta Pământ, propriul lor mod de viață, propria lor natură. Esența naturii umane se află în cultură. Cultura este un liant și, în același timp, o construcție dinamică în spațiul spiritualității. Dumnezeu are grijă de tot ce există în Univers, dar, deocamdată, din câte știm noi până în prezent, numai omul este capabil să înțeleagă acest Adevăr, să se supună lui și să-l slujească. Prin valorile eticii creștine, profesia militară își întemeiază și își extinde propriul ei sistem de valori, propria ei cultură profesională militară și organizațională. Timpurile vin și trec. Valorile durate și durabile rămân. Nu există valoare în afara duratei, nici durată în afara valorii. Profesia militară este o profesie de credință în arhitectura de profesii și de valori a țării. Apărarea țării și securitatea țării rămân datorii fundamentale, chiar dacă, astăzi, ele se exercită în context aliat. Alianța nu desființează părțile, ci, dimpotrivă, le subliniază identitatea și importanța. Dar nu există identitate acolo unde nu există valoare, chiar dacă, la această valoare, trebuie adăugat și interesul, mai ales interesul vital. Armata țării este una dintre instituțiile care servesc acest interes vital, atunci când este nevoie și acolo unde este nevoie, și, de aceea, ea implică o profesie de credință și de risc extrem. Este bine că, de câte ori este nevoie, ne redescoperim și ne reconfirmăm sistemele de valori, vocația și spiritualitatea, precum și acele nuclee axiologice vitale, în care credința se contopește cu datoria, vocația cu responsabilitatea, dreptul cu datoria, etica creștină cu profesia militară. Această simbioză, etică creștină – profesie militară, este generatoare de motivație, încredere, credință și putere. Iar această realitate se exprimă cum nu se poate mai concludent, atât în rezultatele de excepție obținute de militarii români în procesul de instrucție și în acțiunile din teatrele de operații, cât și în modul în care etica creștină contribuie la generarea și regenerarea spiritualității și valorii acestei nobile profesii.

General (r) prof. univ. dr. H.C. Vasile CÂNDEA
Președintele Academiei Oamenilor de Știință din România

VALORI MORALE ALE ARMATEI ROMÂNIEI

General-locotenent prof. univ. dr. Teodor FRUNZETI
Comandantul (rectorul) Universității Naționale de Apărare
„Carol I”

*Structura de rezistență a unei civilizații, suportul ei durabil și de neclintit se află în cultură. Fiecare civilizație – ca și civilizația umană, în ansamblul ei – se construiește și se reconstruiește mereu pe această temelie tot mai completă, tot mai complexă și tot mai solidă, numită **cultură**. Dar termenul de cultură nu este nici univoc, nici monosemantic. Există aproape 300 de definiții ale termenului de cultură. Toate sunt, din punctul nostru de vedere, corecte, complete, interesante și pertinente. Pentru că orice cultură, ca sistem de valori, și cultura, în ansamblul ei, ca sinteză a sistemelor de valori, mai exact, ca sistem de sisteme de valori, are universalitate. Ea reprezintă universul omului, spațiul său vital, ca să împrumutăm un termen din geopolitică. Valoarea înseamnă durată. Nimic nu poate exista și rezista sub semnul duratei, dacă nu are valoare. Nu există durată în afara valorii, nici valoare în afara duratei.*

Valoare și interes

Cultură înseamnă, deci, înainte de toate, valoare. Mai precis, ansamblu de valori. Iar valoarea este, de fapt, celula de bază a culturii. Centrul ei de gravitate și sistemul ei de referință se află în valori. Fără valoare nu există cultură, fără cultură nu există civilizație. Desigur, nu ne referim aici la cultura de cartofi, deși, în universul ontologiei existenței umane, și cultura materială își are rolul ei necesar, complex, incomensurabil. Ne referim îndeosebi la valoarea ca gând, ca spirit, mai exact, ca produs al gândirii și al spiritului, ca monadă a culturii și a civilizației, în sensul leibnizian al termenului, de primă și ultimă entitate, indivizibilă, generatoare de spiritualitate și universalitate.

Valoarea are un statut cu totul special în viața lumii, în filozofia și spiritualitatea omului, în filozofia și vocația instituțiilor create de el. La rândul lui, și el, omul, este un produs al acestor instituții, ca om social, ca entitate spirituală și universală, generată de comunitate, dependentă de comunitate, definită prin condiționarea bio-psiho-socială a ființei și ființării sale, dar și ca producător și creator al propriului său mediu de viață. Spiritualitatea îi este dată omului de vocație și ca vocație, universalitatea se constituie într-un orizont al spațiului cognitiv, al capacității și capabilității omului de a cunoaște lumea.

Omul este măsura tuturor lucrurilor – spunea Protagoras, cu două milenii și jumătate în urmă. *A celor ce sunt, pentru că sunt, și a celor ce nu sunt, pentru că nu sunt.* Situarea ființei umane în centrul lumii omului constituie esența axiologiei, înțeleasă ca teorie sau ca știință a valorii, îndeosebi a valorii umane, a valorii morale. Valoarea este, metaforic vorbind, ceea ce rămâne după ce totul a trecut, ceea ce rămâne în urma acțiunii umane eficiente, ca efect consistent, persistent și durabil al ei, sau ca lanț de efecte. Valoarea se acumulează în timp și se confirmă de timp. Valoarea dă consistență umană timpului și spațiului, le umanizează.

Valoarea are nevoie de timp și de recunoaștere, chiar dacă, așa cum se spune, ea nu așteaptă numărul anilor. Valoarea care nu așteaptă numărul anilor nu este un alt fel de valoare, ci doar una ceva mai specială. Este valoare individuală nemijlocită, valoare a omului individual. Această afirmație își găsește un loc cu totul special în mediul militar, unde predomină forța și vigoarea valorii care nu numai că nu așteaptă numărul anilor, dar îi și devansează și îi călăuzește. Valoarea care nu așteaptă numărul anilor poate fi considerată un sistem de calități, de cunoștințe și predispoziții armonios îmbinate într-un suport care-i permite celui care le are accesul la performanță. Fără acest suport – care înseamnă tot acumulare și confirmare în timp, chiar dacă timpul este relativ scurt, a unor cunoștințe și deprinderi, deci, valoare –, nu ar fi posibil accesul la performanță, realizarea performanței, a excelenței.

Performanța în sine este un efect al acțiunii umane eficiente. Un efect recunoscut și confirmat. Motivul acțiunii nu-l reprezintă însă valoarea, ci interesul. Interesul de a face un lucru bun, de a împlini o vocație, de a atinge performanța. Performanța, ca efect al acțiunii este, de cele mai multe ori, valoare. Valoarea se naște din performanță, din excelență. Nu din conflict. Nici din interes. Din conflict și din interes se generează doar acțiunea.

Motivul acțiunii umane este totdeauna interesul uman și nu valoarea umană. Valoarea umană reprezintă un suport, acțiunea umană reprezintă, deopotrivă, un modus vivendi și un mod de a trece dincolo de ceea ce există, de a crea, de a produce valoare adăugată sau valoare utilitară. Valoarea este un efect al acțiunii, efectul care se acumulează, care se adaugă la templul culturii și al civilizației, precum o cărămidă la o construcție durabilă.

Valorile sunt „cărămizile” culturii, ale civilizației, sunt adăposturile omului, ale spiritului și ale sufletului, ale vieții omului pe Pământ și în Univers. Ele generează vocația, întrețin spiritualitatea, vin din Binecuvântare, dau expresie și sens Duratei. Prin valori, omul își împlinește menirea, vocația, se apropie de perfecțiune, se apropie de Ideea Absolută de care vorbea Hegel, adică de Dumnezeu. De Dumnezeu nu te apropii prin interes, ci prin valoare.

Spun toate acestea întrucât, uneori, nu reușim să rămânem în respectul Valorii, ci o confundăm sau o coborâm la acel interes mărunț, chiar meschin, care, din păcate, generează acțiuni mărunte, ne semnificative în planul construcției spirituale, al dimensiunii cognitive. Interesul mărunț nu are nimic comun cu amănuntul, cu acel mugur din care țâșnește acțiunea, viața. Este interes mărunț, legat de scopuri și obiective mărunte, și atât. Însă de cele mai multe ori, aceste interese mărunte și aceste lucruri mărunte – care își au și ele rostul lor în viața oamenilor și a comunităților – creează, atunci când sunt confundate cu marile acțiuni care generează valori, un păienjenis cenușiu și o ceață confuză în care totul se amestecă. Desigur, o astfel de situație, oricât de confuză și de primejdioasă ar fi, nu poate distruge marile sisteme de valori care stau la baza culturii și civilizației oamenilor. Face însă posibilă recrudescența non-valorilor, a falsei culturi, a contraculturii. Acestea bulversează viața oamenilor, reprezentările și chiar cunoștințele lor, idealurile și orizonturile lor de așteptare și de acțiune.

Înainte de a trece la valorile morale ale instituției militare, aș dori să fac doar câteva referiri la unele elemente ce țin de un anumit tip de axiologie. Este vorba de axiologia, ca teorie a valorilor morale, din perioadele de tranziții, de crize și de haos.

În epoca de prin anii 1870, dominată de hegelianism, s-a simțit nevoia întoarcerii la Kant. La creativismul, constructivismul cognitiv de tip kantian. La etica de tip kantian. La valorile kantiene. Acest lucru s-a realizat, cum bine se știe, prin două școli neokantiene de mare anvergură: *Școala de la Marburg*, reprezentată de Cohen, Natorp și Cassirer și *Școala de la Baden*, reprezentată, în principal, de Windelband, Rickert și Lask. Neokantianismul își propunea, în general, să dezvolte o filozofie critică, aplicând metoda transcendențială tuturor domeniilor experienței și concentrându-se, pe de o parte, asupra teoriei cunoașterii și, pe de altă parte, asupra culturii. Școala de la Marburg își propunea să lupte, pornind de la ideea lucrului în sine a lui Kant, împotriva metafizicii. Școala de la Baden s-a preocupat de interpretarea filosofiei kantiene asupra noțiunii de valoare, în calitatea ei de *condiție necesară și esențială pentru constituirea oricărei realități culturale*.

Friedrich Albert Lange (1828-1875) dă o nouă dimensiune conceptului de valoare, prin ceea ce el numește „punct de vedere ideal”, adică prin *nevoia de a completa realitatea printr-o lume ideală, printr-o lume produsă de om, printr-o lume a omului, definită pe o valoare, care nu are existență fizică*. Valoarea este

obiectivul realizat prin subiectiv, este ceea ce dă substanță și durată lumii ideale, lumii omului gânditor, lumii omului moral.

Rickert depășește psihologicul prin transcendental, descoperind sfera transcendentală a valorii și, prin aceasta, domeniul spiritual al științelor istorice, cărora se dedică mai târziu. Adevărul este, de fapt, o valoare care se impune necondiționat omului ca datorie, susținea, mai târziu, Heidegger. Ceea ce înțelegea, de altfel și Kant, prin imperativul său categoric, *sollen*.

Am ținut să fac aceste referiri la una din perioadele cele mai prolifiche ale filosofiei culturii, întrucât, în acea epocă – pe care o considerăm tot de tranzit, de tranzit filosofic –, s-a identificat și s-au cristalizat orizonturile acestui concept, caracterul universal și non-conflictual al valorii, funcțiile ei constitutive în edificarea sistemelor și proceselor construcției morale.

Tănase Sârbu, într-un foarte consistent studiu, intitulat *Etica: valori și virtuți morale*, publicat la Editura Societății Academice „Matei Teiu Botez” din Iași, în 2005, afirmă că „problema valorilor și virtuților este pusă ori de câte ori vrem un răspuns mai ferm la întrebarea: *Cum ar trebui să fim noi, pentru ca lumea din care facem parte să nu ni se mai pară atât de ostilă încât să o agresăm și să o mutilăm?*”. Opinia autorului este că a venit momentul de demolire a pornirilor culturale distructive, a elanului malefic, că schimbarea implică, între altele, și stabilitate, adică „valoare asociată cu stimularea puterilor creatoare”. Pornirile culturale distructive n-au nici o legătură cu cultura, sunt doar expresii ale unor interese care urmăresc cucerirea puterii pe piața produselor culturale, pe piața non-culturii și contra-culturii. Adevărata cultură – cea care se fundamentează pe valori – nu se găsește pe piață. Ea ține de sufletul și de vocația popoarelor, este bunul lor cel mai de preț, este arealul și structura lor de rezistență la vremuri grele și vremuri ticăloase.

De la anomia pandemică la reflecția strategică profundă

În epocile de mari schimbări, grupurile, grupările și oamenii care le compun urmează, în general, curba conflictului, certitudinile, ca și incertitudinile, tinzând către limita maximă, către limita extremă. În aceste epoci, valorile – și îndeosebi cele morale – nu se mai văd, nu se mai disting cu claritate, sunt contestate, negate, umilite, aruncate în derizoriu, încercându-se impunerea unor valori noi, dar care nu pot fi valori, întrucât n-au fost confirmate nici de timp, nici de performanță, nici de sistemele sau procesele în desfășurare. Voluntarismul nu generează valori, ci doar impune acțiuni. În asemenea situații, își fac loc cvasi-valorile, falsele valori – de fapt, non-valorile –, în timp ce adevăratele valori par a fi dispărut, lăsând edificiul culturii și, implicit, pe cel al civilizației, în derivă, fără acel minim suport de rezistență care să-i asigure supraviețuirea.

Dar valul trece, iar oceanul rămâne. Adevăratele valori sunt tot acolo, unde au fost ele dintotdeauna, și nimeni nu le poate clinti, chiar dacă unii nu mai cred în

ele, nu le mai văd, nu mai pot sau nu mai vor să le vadă. Este problema lor. În cele din urmă, nu valorile – care constituie suportul inextricabil al culturii și civilizației –, ci ei, cei care nu le mai văd și nu le înțeleg vor dispărea sau vor fi doar niște aruncați în lume, niște alienați, niște înstrăinați. Existențialiștii, începând cu danezul Kirkegaard și cu Heidegger și continuând cu Jaspers, cu Camus și cu Sartre, au sesizat această înstrăinare a omului-intelectual, prin alungarea lui din sistemele de valori, prin aruncarea lui în lume, prin îndepărtarea lui de reperele fundamentale ale culturii și civilizației. O astfel de epocă este descrisă la fel de bine și în romanele *Procesul* și *Castelul* ale lui Kafka.

Epocile de schimbări sociale accentuează, cel puțin într-un interval de timp caracterizat de evoluții imprevizibile și chiar haotice, ieșirea din principii, contestarea sau chiar negarea valorilor, declanșarea unor construcții bizare și reconstrucții grăbite, temporare și, de cele mai multe ori, superficiale, îndeosebi pe terenul extrem de sensibil și de bulversat al valorilor morale. *Binele* și *răul* devin noțiuni incerte, interșanjabile și chiar confuze, gradul lor de nesiguranță crește, entropia sistemelor și proceselor atinge cote maxime, pasiunile, ca și intoleranțele, sporesc semnificativ, acțiunile nehibzuite se multiplică, anomia socială devine pandemică, precipitarea și ignoranța nu mai permit aproape niciun fel de reflecție și cu atât mai puțin o reflecție strategică, crevasele și faliile strategice se adâncesc, iar respectul față de ființa umană se diminuează dramatic, costul vieții crește enorm, în timp ce prețul vieții scade enorm. Acolo unde coșul zilnic costă cât un salariu, viața nu mai are aproape nici un preț.

Schimbarea și transformarea pe care le presupun revoluțiile nu înseamnă distrugerea valorilor, cum înțeleg cei care confundă valoarea cu interesul, prețul cu costul, temelia cu construcția, durata cu efemerul și viața cu șansa. Schimbarea și transformarea nu clintesc valorile lumii, ci schimbă și transformă doar modul de a le vedea, de a le înțelege, de a le păstra și respecta. Un popor care nu-și respectă valorile este condamnat fie la înstrăinare, fie la pieire.

Dincolo de valurile și de fumul pe care le stârnesc trecerile intempestive prin schimbări, transformări și revoluții, rămân, neclintite, precum munții, imensele sisteme de valori pe care omenirea și le-a durat de-a lungul întregii sale existențe. Aceste valori nu sunt doar urme, nu sunt relicve sau ruine, ci repere fundamentale ale culturilor și civilizațiilor, temelii ale vieții oamenilor, izvoare din care se alimentează și se reconfigurează, peren și durabil, viața oamenilor și a comunităților, universul lor spiritual și moral, cultura organizațională și cultura individuală, convingerea, respectul, încrederea, speranța și aproape toate așteptările lor esențiale.

Valorile intelectuale și comportamentale ale omenirii și ale fiecărui om în parte au două componente sau două orizonturi majore: *orizonturile etice* și *orizonturile estetice*.

Etica este morala elaborată de filosofi. Este un fel de filozofie morală. Și, în același timp, de știință morală. Ea elaborează concepte, teorii, principii și ipoteze pe baza cărora se construiește moralitatea unei societăți. Etica este o cunoaștere conceptuală a moralității istorice, spunea Hegel, având în vedere o dialectică a sintezei dintre general și particular, pe suportul unei ordini sociale și a unei culturi organizaționale, dar și pe orizontul paradigmatic al devenirii. Nu există devenire în afara acestui sistem, acestui proces de sinteză. Kirkegaard susținea însă că particularul rămâne încă ascuns cunoașterii. Acest lucru rezultă din modul în care sunt reinterpretate unele mituri formatoare și fondatoare de etos. Noi, astăzi, apelăm cu ușurință, mai ales când este vorba de etica morală (*etica și morala* nu reprezintă însă același lucru), la ceea ce în logică se numește *ignoratio elenchi* (ignorarea problemei) și/sau, în aceeași măsură, la tot felul de *generalizări pripite*.

Coordonatele extreme ale eticii sunt *binele și răul*. Etica este, deopotrivă, știința binelui, dar și a răului. Conceptele explicative ale acestor extreme, între care se situează un univers euclidian infinit de posibilități sunt datorია, obligația, libertatea, voința și responsabilitatea. Dar etica și morala perioadelor de tranziție sunt dominate de haos. Haosul deformează conceptele, le amplifică sau le simplifică, la scoate din limitele lor și le asociază dimensiuni și conotații fluide și incerte. Uneori, acest haos poate fi înțeles doar ca o ieșire din principii în vederea redescoperirii aceluiași principii sau construirii altora, noi. Alteori, haosul este pur și simplu dezordine. Dezordine care distruge și dezordine care construiește sau reconstruiește în spațiul distrus.

Estetica nu este știința formei, ci a sensibilității, a valorii artistice. Omul trăiește totdeauna între valori etice și valori artistice. Fără ele ar fi un nimeni, un rătăcit într-o lume pe care n-ar reuși s-o identifice, s-o cunoască și s-o accepte. Cum nici lumea respectivă nu l-ar putea cunoaște și accepta pe el decât în timp și într-o anumită măsură.

După 1990, omul societății noastre – ne referim, desigur, la România, dar nu numai – a fost scos din prejudecăți, eliberat de principii, aruncat pe piață și oprit în fața speranței. Apoi, drumurile s-au bifurcat și, în lipsa unor repere vizibile și inconfundabile, cunoscute sau doar cognoscibile, el n-a mai știut încotro s-o apuce. Și s-a rătăcit. Foarte mulți români – dacă nu chiar toți – își mai găsesc, astăzi, repere clare și distincte care să le orienteze sau reorienteze viața, comportamentul, orizontul.

Anomia socială, infraționalitatea, nesiguranța au crescut alarmant și periculos. Nimeni nu s-a mai ocupat de universul etic și estetic al omului care există și care devine. Pentru că, în societatea românească de azi, nu mai există un suport sigur al devenirii. Există un suport fluid, conjunctural, cu configurații în care predomină indecența, nu decența, aroganța și excesul, nu cumpătarea, agresivitatea, nu concilierea, războirea, nu împăcarea. Nu există nici măcar un suport al omului care trece, care tranzitează, care caută.

Cultura instituțiilor a fost bulversată. Valorile au fost amestecate cu interesele, iar reperatele – care sunt date numai de valorile fundamentale ale unei națiuni, ale unui stat, ale unei comunități – aproape că au dispărut. Oamenii nu mai pot răspunde la problema fundamentală a eticii din vremea lui Socrate: *Cum ar trebui să trăim?* Și, astfel, nu se pot înscrie în nici un fel în imperativul formulat cândva de Seneca: *Să trăim în așa fel ca și cum am trăi în văzul lumii.* Văzul lumii, în epoca televiziunii și a globalizării informației, deși și-a globalizat orizonturile, și-a îngustat perspectiva. A dobândit adică orbul găinilor...

Hedonismul, egoismul, anomia socială, lichelismul, anomia endemică, frustrarea, lăcomia au pus parcă stăpânire pe mulți dintre oameni. Unii trăiesc în mediul lor, alții sub presiunile și amenințările acestui mediu. Dar toți sunt vulnerabili. Rezistența la frontierele agresive ale inculturii și contraculturii nu se poate realiza decât prin cultura autentică, prin sistemele de valori care o definesc și o generează. Dar însuși autenticul este contestat, bulversat, reconstruit pe principii care nu există, care se confundă cu interesele mărunte ale unor grupuri și unor oameni ce prind puteri doar în astfel de vremuri.

În opinia noastră, există doar trei piloni inconfundabili de rezistență la această agresiune accelerată împotriva valorilor culturii naționale, ale arealului de existență și de viață al poporului român: *Academia, Biserica și Armata.*

Academia emană știința și cultura, educația științifică și respectul față de valori, spiritualitatea, intelectualitatea, universalitatea, performanța și excelența.

Biserica generează credința, spiritualitatea, cultura spirituală, moralitatea, cumpătarea, solidaritatea și respectul, buna măsură, altruismul, generozitatea și bunătatea.

Armata generează securitatea, cultura organizațională pe suporturi stabile și durabile, cultura unei profesii de risc extrem, puterea, spiritul de corp, curajul, dăruirea, buna măsură, devotamentul, loialitatea, patriotismul, onoarea, demnitatea, cinstea, corectitudinea, solidaritatea, unitatea, respectul, spiritul de învingător și, deopotrivă, spiritul de sacrificiu.

În jurul acestor piloni, poate fi reconstituit și reconstruit, cu răbdare și temeinicie, respectul față de sistemul valorilor românești, în context european și euroatlantic.

Supportul paradoxal al valorilor morale ale Armatei României

Armata României a fost, încă de la începuturile ei, care se pierd undeva, în istorie, o instituție de risc extrem. Pentru că țara noastră s-a aflat și se află încă și acum pe o falie strategică foarte activă și foarte periculoasă. Odinioară, teritoriul de azi al României făcea parte din primele ținuturi cu populații sedentare care mărgineau, spre Vest, în zona europeană, foaierea perturbator, cum numește Gerard Chaliand, în cartea sa, *Antologie mondiale de la strategie*, ținutul dintre nordul Mării Caspice și Extremul Orient, al populațiilor războinice migratoare, și care a suportat șocul acestor migrații

violente, supraviețuindu-le. De asemenea, în Evul Mediu și în Epoca Modernă, teritoriul țării noastre a făcut parte fie din zona de securitate strategică între cele trei mari imperii ale vremii – Rus, Habsburgic și Otoman –, fie, cu părți ale ei – Transilvania, Banat, Basarabia, Bucovina de Nord –, chiar din componența de margine a acestor imperii. Am putea spune că întregul teritoriu al României de azi s-a constituit într-o zonă de securitate strategică de margine, pentru Imperiul Roman, și interimperială, pentru cele trei mari imperii ale Evului Mediu și Epocii de până la 1918 – Habsburgic, Rus și Otoman.

Independența țării și constituirea României moderne cereau o instituție militară specială, capabilă să facă față provocărilor vremii, să apere adică țara, în primul rând, împotriva celor de la care abia își desprinsese o parte din teritoriile sale, reintegrându-le în arealul românesc. O astfel de armată trebuia să fie concepută, *ab initio*, deopotrivă, ca ultimul „aliniament” de apărare a țării, ca ultima creastă, ca ultima forță, ca ultima rezistență, cu alte cuvinte, ca *armată de sacrificiu*, cu *spirit de sacrificiu*, dar și ca forță disuasivă și, în același timp, ca instituție de înaltă ținută morală, cu *spirit de învingător*.

Spiritul de învingător și spiritul de sacrificiu sunt distonante, sunt opuse și nu încap în aceeași teacă. Dar singura configurație morală posibilă a Armatei României nu putea fi decât aceasta. Este, cum bine se observă, o *configurație în paradox*, cu numeroase elemente asimetrice și chiar conflictuale. Mai mult, compunerea, instruirea și dezvoltarea ei s-au realizat după modelele unor armate occidentale, care aveau cu totul altă filosofie decât cea a Armatei României. Armatele occidentale erau, de regulă, armate ofensive, vizând impunerea intereselor puterilor europene asupra altor puteri, altor continente sau altor țări, deci, cu alte scopuri și cu alte obiective strategice decât ale armatei noastre. Dar România nu avea altă șansă decât aceea de a-și constitui și întreține o armată cu vocație de sacrificiu și, în același timp, cu spirit de învingător. O astfel de armată trebuie să fie gata să învingă sau să moară, dar care nu poate părăsi niciodată câmpul de luptă, pentru că acest câmp de luptă este însuși teritoriul țării ei.

Din păcate, cei mai mulți dintre marii decidenți politici români din toate tipurile n-au înțeles niciodată pe deplin această construcție în paradox a armatei naționale. Unii au crezut (mai cred și acum) că țara noastră este mult prea mică și prea neînsemnată pentru a avea nevoie de o armată, care oricum n-o poate apăra împotriva nimănui, după cum afirmă ei, alții au considerat armata un fel de exces de zel sau de lux scump pe care nu ar trebui să ni-l permitem. O parte dintre ceilalți au considerat că instituția militară, de care nu ne putem, totuși, lipsi (pentru că nici alții nu se lipsesc de o astfel de forță care, din când în când, mai trebuie să apere țara împotriva dușmanilor ei din afară și din interior, cum se scria în vechile regulamente) au considerat-o ca o instituție foarte comună, între altele, nici mai bună nici mai rea ca toate celelalte instituții.

Războiul din 1877 și cele două războaie mondiale au demonstrat cu totul altceva decât au crezut și mai cred acești oameni. Din fericire, instituția militară românească și-a înțeles, încă de la începuturile ei – atât în vechime, cât și în epoca modernă –, menirea, situația ei specială, soarta și configurația ei morală în paradox. Pierderile suferite în aceste confruntări sângeroase, cele suferite de oștile române de-a lungul secolelor și mileniilor, ca și comportamentul în luptă al militarilor români demonstrează cu prisosință efortul lor extraordinar de a soluționa, de cele mai multe ori, pe cont propriu, cu viața lor, acest paradox, de a combina și îmbina cele două filosofii – a sacrificiului și a spiritului de învingător – într-un comportament care a dat măsura valorii morale a Armatei României. Iar comportamentul de azi al militarilor români în teatrele de operații este unul care sparge din nou, în condiții foarte speciale, acest paradox, care face cinste instituției noastre. Cu mijloacele precare pe care le au, militarii români își îndeplinesc misiunile în condiții foarte bune, iar aliații și partenerii noștri nu au, pentru ei, decât cuvinte de laudă și de respect.

Valori endogene, valori exogene, valori naționale, valori universale

Valorile morale ale Armatei României sunt unitare, consonante, perene și foarte bine integrate în mari și consistente sisteme. Aceste sisteme de valori ale Armatei României oferă instituției un suport temeinic, stabil, durabil și, în pofida numeroaselor schimbări și transformări instituționale, unele justificate, altele nu, un trend de foarte bună calitate, care-i dă forța și energia necesare pentru a trece peste orice fel de obstacole.

Comportamentul armatei noastre, în toate timpurile, dă măsura acestor valori. În Războiul din 1877, tânăra Armată a României a trecut Dunărea și, alături de Armata Rusă, și-a făcut pe deplin datoria, contribuind la obținerea independenței țării. Era prima probă de foc a unei armate care se reconstituise, în formula ei modernă, la 1832 și se perfecționase după Unirea de la 1859.

În Primul Război Mondial, Armata României a fost nevoită să lupte pe cel mai lung front din Europa, chiar pe două fronturi, cel de Nord și cel de Sud, deplasându-și diviziile din Nord în Sud și din Sud în Nord, în condiții extrem de grele, și dând, în final, adevărata măsură a devotamentului, curajului, spiritului de sacrificiu și a celui de învingător la Mărăști, Mărășești, Oituz.

În urma ultimatumului dat de sovietici în 1940, a fost nevoită să-și retragă marile unități care se aflau pe Nistru, fără luptă, ceea ce este dezonorant pentru o armată, dar a făcut-o fără comentarii și în deplină ordine, suportând umilințe de neacceptat.

În cel de-al Doilea Război Mondial, Armata României a fost nevoită să declanșeze acțiuni ofensive, chiar în condiții de inferioritate numerică, să țină frontul fără tancuri și mijloace antitanc suficiente, să continue, apoi, în campania din Vest, acțiunile ofensive în aceleași condiții precare de înzestrare și de susținere

logistică. După război, floarea armatei – generali și ofițeri de o valoare cu totul deosebită, adevărați eroi ai neamului – a fost aruncată în închisori, dar armata a continuat să existe și să-și refacă sistemele ei de valori morale, sub presiuni sovietice, dar, în cele din urmă, pe suport național.

În vremea comunismului, Armata României a fost scoasă pe șantiere și la munci agricole. Dar a continuat să se pregătească, să desfășoare exerciții și aplicații de bună calitate, să-și consolideze spiritul de corp și valorile morale instituționale și individuale.

În decembrie 1989, Armata României a fost scoasă în stradă, ca forță de ordine, dar, în cele din urmă, ea a asigurat protecția populației, a infrastructurilor și valorilor de patrimoniu, victoria revoluției și stabilitatea strategică a țării. După care și-a văzut în continuare de treburile ei cele mai stringente. Adică a continuat să se pregătească, să se modernizeze și să asigure toate condițiile care au depins de ea pentru integrarea în NATO și în Uniunea Europeană. Armata este prima instituție din România care a îndeplinit, în cel mai scurt termen posibil, standardele pentru integrarea țării în NATO.

Valorile endogene ale Armatei României țin de construcția ei specială, de arhitectura ei foarte solidă, de flexibilitatea ei dinamică, de forța ei de adaptabilitate la condițiile concrete ale situației, dar și de integralitatea ei, de coeziunea ei instituțională. Principalele valori morale ale acestei instituții se înscriu în spectrul devotamentului necondiționat față de țară, al liantului colectiv, al spiritului de corp, al respectului față de lege, al ordinii, disciplinei, al capacității ei de a asimila valori militare perene, de a realiza conexiuni în planul axiologiei și moralei militare. Armata României este receptivă la valorile exogene, și le însușește fără să se deformeze, fără să renunțe la valorile ei ancestrale, care vin încă din vremea dacilor, la spiritul ei de armată națională capabilă să existe și să acționeze într-o conexiune internațională, de alianță și de coaliție, în noile condiții ale situației, ale mediului strategic. Armata României a asimilat cu ușurință valorile NATO și ale UE, întrucât aceste valori euroatlantice și europene se integrează perfect în spiritul ei, fac parte din spiritul ei, din moralitatea ei.

Acest lucru arată calitatea morală a unei armate, vocația ei. Într-un recent document – Planul Strategic al Ministerului Apărării Naționale –, sunt relevate următoarele valori comune: *loialitate față de țară și instituție; profesionalism; spirit de sacrificiu; integritate și onoare*. Loialitatea față de țară și de viața ei se numește încă *patriotism*, integritatea se cheamă *caracter și forță de coeziune*, onoarea are ca suport *demnitatea, încrederea, verticalitatea, cunoașterea, înțelegerea, capacitatea creativă și temeinica pregătire ca om, profesionist și cetățean*. Aceste calități morale endogene sunt doar câteva din imensa paletă a unei arhitecturi morale de excepție. Militarii români se mândresc cu instituția lor. Cultura organizațională și instituțională a Armatei României este una de foarte mare consistență care, în pofida tuturor dezamăgirilor, presiunilor și

constrângerilor de ieri și de azi – inclusiv politice, morale și bugetare –, continuă să genereze forță, stabilitate, echilibru, vigoare, onoare, demnitate, verticalitate, spirit de corp, spirit de învingător, optimism, încredere și, mai ales, tărie de caracter. Napoleon spunea că, între un ofițer inteligent și unul de caracter preferă ofițerul de caracter. Militarii români s-au dovedit, de-a lungul grelelor încercări prin care au trecut, în pofida tuturor umilințelor pe care le-au suportat și le mai suportă încă, a numeroaselor schimbări și transformări de tot felul, oameni tari, deopotrivă, inteligenți, demni, verticali și de foarte mare caracter.

Chiar dacă astfel de calități par, astăzi, desuete și neprofitabile, Armata României nu se poate lipsi de ele. Ea a fost, este și va fi mereu instituția verticalității, a onoarei, demnității, a capacității și capabilității, a oamenilor care nu se lasă copleșiți și descurajați de vremuri și vremuri.

BIBLIOGRAFIE

1. Immanuel Kant, *Critica rațiunii pure*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981
2. Chelcea A., Chelcea S., *Psihologia comunicării. Teorii și metode*, Editura Polirom, București, 2002
3. Tănase Sârbu, *Etica: valori și virtuți morale*, Editura Societății Academice „Matei Teiu Botez”, Iași, 2005
4. Todoran I., *Bazele axiologice ale binelui*, Editura Omniscop, Craiova, 1996
5. Grayling A.C., *Viitorul valorilor morale*, traducere de G.Harghel, Editura Științifică, București, 2000
6. *Planul strategic al Ministerului Apărării Naționale, 2010-2013*, București, 2009
7. <http://www.armyacademy.ro/biblioteca/anuare/2004>

PROFESIA MILITARĂ ȘI ETICA CREȘTINĂ

Înalt Preasfințitul Părinte prof. dr. NIFON Mihăiță
Arhiepiscopul și Mitropolitul Târgoviștei

Generație după generație, omul a căutat să-și fundamenteze viața pe certitudini și să-și manifeste sentimentul de încredere prin atașamentul față de acele instituții generatoare de stabilitate și siguranță. Astfel, nu întâmplător, cel puțin în spațiul românesc contemporan, Biserica și Armata se bucură de mare încredere, fiind considerate două instituții fundamentale ale societății noastre.

Din cele mai vechi timpuri, între Biserică și armată au existat raporturi de bună înțelegere, de respect și, chiar de susținere reciprocă. Istoria neamului românesc mărturisește despre nenumărați fii ai acestor plaiuri care, dorind să-și apere credința și familia, pământul și țara, și-au dăruit viața, ca ofrandă sinceră și vie, pentru aceste nobile idealuri și pentru apărarea aproapelui. De aceea, se cunosc nenumărați eroi și, chiar sfinți, dintre militari, care se bucură de o mare cinstire, deopotrivă națională și religioasă, iar dintre cei mai cunoscuți aș aminti doar de numele Sf. Mare Mucenic Gheorghe, al Sf. Mare Mucenic Dimitrie, ori al Bincredinciosului Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt.

Biserica este o instituție care promovează pacea, ca dar al lui Dumnezeu, armonia, înțelegerea și reconcilierea, dăruind necontenit speranță, încredere și stabilitate¹. Complementar acestei viziuni, am putea spune și că armata susține și conservă o axiologie fundamentală a vieții, a demnității și a civilizației umane și

¹ Cf. I.I.CĂ, jr., G. MARANI, *Gândirea Socială a Bisericii*, Deisis, Sibiu, 2002, p.223.

românești, dăruindu-ne credința că viața pământească, tot ceea ce noi creăm și iubim, în țara noastră, și nu numai, nu se va putea pierde așa ușor, ori nu se va putea distruge.

Cu siguranță că lumea armatei și cea a religiei sunt două realități distincte între ele și așa și trebuie să și rămână, fiecare având finalitatea sa proprie și fiind purtătoare ale unor valori fundamentale și pentru ambele viziuni. Dar, credinciosul și cetățeanul se contopesc în aceeași persoană și fiecare persoană trebuie să fie conștientă atât de responsabilitățile ei religioase, cât și de responsabilitățile ei cu privire la apărarea valorilor naționale. De aceea, între aceste două realități trebuie să existe o colaborare firească, decomplexată și demitizată, pentru a sluji, cât mai bine, omul, adică, românul și creștinul, în mod integral.

Istoria noastră este una a suferințelor și a sacrificiilor, dar și a împlinirilor și a elanurilor generoase, iar Biserica și Armata au fost adesea catalizatoare ale acestor elanuri. Dacă ne uităm în istoria națiunii noastre vom observa, cu ușurință că, atunci când numeroase simboluri, ori instituții s-au prăbușit, în fața presiunii istoriei, atât Biserica, cât și Armata au rămas stindarde de nedoborât ale încrederii și speranței noastre de mai bine.

În ciuda acestor evidențe notabile, unii chiar ar putea ridica întrebarea: oare profesia militară, care susține pregătirea de apărare, pentru război, nu intră în contradicție cu preceptele evanghelice, cu etica creștină, care recomandă promovarea și protejarea vieții, iar porunca: “*să nu ucizi*” este, oare, o permanență a învățaturii creștine despre om, viață și societate?²

Etica creștină, fundamentată pe învățătura Mântuitorului Iisus Hristos, dumnezeiescul nostru Învățător, promovează respectul pentru viață, apărarea, susținerea și protejarea vieții și a tot ceea ce are legătură cu ea, oricând și oriunde, ceea ce înseamnă a promova, cu adevărat, viziunea divină asupra lumii și a omului. Această idee se bazează pe faptul că Dumnezeu nu a creat nimic spre distrugere și El susține în permanență viața, astfel că noi, atunci când apărăm viața, ne apărăm rațiunea noastră de a fi, respectăm marele dar pe care Tatăl din cer ni l-a făcut, dar și demnitatea noastră.³

Mântuitorul Iisus Hristos nu a susținut, apreciat și nici promovat, niciodată, vreo formă de agresiune, ori de violență și nici nu a adus suferință nimănui, pentru că viața umană își are, prin origine și prin destin, o sfințenie indelebilă și inviolabilă⁴, de aceea ea se și află în mijlocul centrului de interes uman și implică

² O. CLEMENT, *Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I - Adevăr și libertate. Ortodoxia în contemporaneitate* (trad.rom.), Deisis, Sibiu, 1997, p. 61.

³ J. BRECK, *Darul sacru al vieții. Tratat de bioetică* (trad.rom.), Patmos, Cluj-Napoca, 2003, p. 15.

⁴ Cf. N. GEISLER, *Ethics – Alternatives and Issues*, Zondervan, Grand Rapids, 1971, p. 164.

valori fundamentale precum chipul lui Dumnezeu, persoană, demnitate, respect etc.⁵

În această logică putem spune că, orice om, dar mai cu seamă creștinul, are marea datorie de a-i apăra pe cei de lângă el, pe cei mai slabi, de a face totul ca agresiunea și violența, ca, de altfel, tot ceea ce umilește, ori lezează demnitatea umană, să fie eliminat din paradigma socială.⁶

Profesia militară, mai ales așa cum o cunoaștem noi românii, este o instituție nobilă, care are drept scop apărarea națiunii, a credinței și a țării noastre, astfel că militarul este, mai degrabă, cel care apără viața de orice agresiune fizică, ceea ce face din el un autentic promotor al vieții.

Cu toate acestea, în teologia creștină, s-a ridicat, adeseori, problema raportării creștinului la război, ori a justeții războiului, astfel că personalități ecleziastice, precum Sf. Ambrozie al Mediolanului, ori Fer. Augustin au susținut că, orice război de apărare sau care urmărește pacea și armonia și în care, are întâietate corectitudinea și dreptatea, este unul drept.⁷

Un război drept trebuie să fie fundamentat pe iubire, pe iubirea aproapelui, pe respectarea demnității lui inviolabile și pe câștigarea păcii.⁸ Pe lângă această perspectivă, trebuie să ținem seama și de faptul că și atunci când apărăm pe cel slab și singur, pe cel care nu poate să se apere și susține o cauză dreaptă, pe cel prigonit, ori terorizat, promovăm, de fapt, pacea și demnitatea chipului divin din om.⁹

Cu siguranță că, în orice situație am fi, trebuie să promovăm și să apărăm viața, aceasta este o responsabilitate universală, la fel, trebuie să spunem răspicat și că a apăra viața înseamnă a apăra demnitatea chipului lui Dumnezeu din om, adică a-i dăruia lui Dumnezeu cea cinste și mulțumire, care doar Lui și numai Lui i se cuvine.

Totuși, a nu ne implica atunci când aproapele sau vecinul nostru este în suferință, este agresat și i se încalcă demnitatea umană este tot un păcat, căci este vorba despre acea nepăsare care ne poate face părtași la crimă. Istoria ne-o demonstrează că atunci când statele civilizate și creștine nu s-au implicat, de exemplu, atunci când pericolul nazist creștea, s-a ajuns la un rău și mai mare, la crime și chiar la holocaust, la distrugerii de nereparat.

În această perspectivă credem că profesia militară, dacă ține seama de aceste principii, nu încalcă etica creștină, iar numeroșii sfinți militari și eroi o

⁵ V. LOSSKY, *Teologia Mistică a Bisericii de Răsărit*, (trad. rom.), Anastasia, București, 1993, p. 144.

⁶ O.CLEMENT, *Viața din inima morții*, (trad. rom.) Pandora, Târgoviște, 2001, 60.

⁷ *Ibidem*, p. 90.

⁸ *Ibidem*, p. 93.

⁹ D. ATKINSON, *Peace in our time?*, Eerdmans, Grand Rapids, 1985, p. 13.

demonstrează din plin, ca, de altfel, și cultul eroilor, al acelor care și-au sacrificat existența pentru apărarea celorlalți. Logica apărării celor fără apărare, a celor slabi și mici, concordă cu logica sacrificiului și nu poate fi considerată nici inumană și nici necreștină.

O mărturie a acestei înțelegeri este și aceea că Biserica a instituit, ca zi de pomenire a eroilor neamului, Sărbătoarea *Înălțării Domnului*, adică o zi de cinstire specială a jertfei acelor care și-au dat viața pentru apărarea credinței noastre strămoșești și a țării noastre. Eroii neamului, ca niște jertfe vii, s-au înfățișat Domnului cu credința în cele tari și nepieritoare și cu conștiința că apără valori perene și fundamentele susținerii speranței și lumii noastre.

Creștinismul face parte din ființa intimă a națiunii noastre, căci, noi românii, nu avem o dată de creștinare oficială, deoarece Evanghelia Mântuitorului Iisus Hristos a intrat, în mod tainic și treptat, în procesul de formare a poporului român. Acesta este și motivul pentru care între Biserică și națiunea română există o strânsă și profundă legătură, pentru că toate marile momente naționale au fost plămădite de spiritul Ortodoxiei noastre.

Biserica noastră a fost și este, pentru orice român, coloana fundamentală de susținere a aspirațiilor profund naționale. Participantă activă la toate momentele națiunii române, Biserica Ortodoxă Română este, într-adevăr, creatoare de istorie națională, astfel că ea dăruiește chiar și astăzi națiunii noastre, ca, de altfel, și în trecut, siguranță, încredere și stabilitate.

Preotul și militarul sunt două repere esențiale ale comunității în care activează, ei se bucură de un mare respect pentru că edifică certitudini, unul în viața spirituală, celălalt în cea materială, dar, ambii sunt văzuți ca apărători, și susținători ai acestui mare dar divin, care este viața, astfel că ei, fără a greși, putem spune că sunt niște adevărați slujitori ai vieții.

Biserica are toată disponibilitatea de a cultiva împreună cu Armata valorile democrației, ale drepturilor omului și ale respectării legilor, de a cultiva dialogul interreligios și ecumenic, în spiritul adevărului, al dreptății și al iubirii, pentru a face din slujirea lui Dumnezeu, indiferent de numele pe care fiecare i-l dă, o mare operă de reconstrucție morală și de reînălțare a națiunii noastre întregi.

În aceste timpuri, de răscruce, când amenințarea războiului este, pentru multe părți ale lumii, o realitate puternică, putem să afirmăm cu tărie că pacea trebuie susținută cu tărie, de toposul religios, dar și de cel laic, pentru că *lumea a suferit destul din cauza fanaticilor care căutau să-și impună voința prin frică și crimă... (de aceea) pacea nu este numai o noutate, ci și o posibilitate pentru a*

promova o conviețuire corectă între oameni, după prea mulți ani de conflicte și de contrapuneri, uneori făcute chiar în numele lui Dumnezeu.¹⁰

Misiunea Bisericii Ortodoxe Române, dar și a Armatei (acum deja integrată în structurile nord-atlantice) țării noastre, în Europa unită, este aceea de a fi martore fidele ale reconcilierii și ale păcii, adevărate lumini, suporturi pentru o durabilă și viguroasă dezvoltare spirituală și materială.

BIBLIOGRAFIE

- ATKINSON, D., *Peace in our time?*, Eerdmans, Grand Rapids, 1985.
- BARTOLOMEU I, *Discurs în fața președintelui României*, București, 22 octombrie 2004.
- BRECK, J., *Darul sacru al vieții. Tratat de bioetică* (trad.rom.), Patmos, Cluj-Napoca, 2003.
- CLEMENT, O., *Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I - Adevăr și libertate. Ortodoxia în contemporaneitate* (trad.rom.), Deisis, Sibiu, 1997.
- CLEMENT, O., *Viața din inima morții*, (trad. rom.) Pandora, Târgoviște, 2001.
- GEISLER, N., *Ethics – Alternatives and Issues*, Zondervan, Grand Rapids, 1971.
- ICĂ, I. jr., G. MARANI, *Gândirea Socială a Bisericii*, Deisis, Sibiu, 2002.
- LOSSKY, V., *Teologia Mistică a Bisericii de Răsărit*, (trad. rom.), Anastasia, București, 1993.

¹⁰ BARTOLOMEU I., *Discurs în fața președintelui României*, București, 22 octombrie 2004.

DREPTURILE UMANE ÎN APĂRAREA ȘI PROMOVAREA OMULUI - VIAȚA, DEMNITATEA, PACEA -

Preasfințitul Cornel DAMIAN
Episcop Auxiliar de București

„Omul este calea Bisericii”¹. Începem această prezentare prin a parafraza frumoasa expresie a papei de pioasă amintire Ioan Paul al II-lea afirmând, la rândul nostru, că „omul este și calea armatei”. Prin asta înțelegem că autenticitatea unei instituții este dată de slujirea față de om. Menirea Bisericii este aceea de a-l duce pe om la întâlnirea cu Cristos Domnul și la mântuire. În această lucrare ea își află sprijin și în diferite realități umane printre care armata ocupă un loc de seamă. Instituția armatei are ca principală menire apărarea omului, a națiunilor, a popoarelor și a valorilor umane intangibile: pe plan personal viața și demnitatea, iar pe plan social pacea. Asupra vieții, demnității și păcii ne vom opri în expunerea de față. Pentru a reda învățătura Bisericii pe aceste teme prezentăm mai întâi un scurt preambul referitor la imaginea militarului și despre câteva lumini și umbre ale civilizației actuale.

Militarul în slujba omului și a Bisericii

De-a lungul istoriei mulți militari s-au remarcat prin spiritul lor de jertfă care a mers până la eroism și martiriu, atunci când credința creștină e pusă în joc.

În mai multe locuri din Noul Testament figura militarului e pusă la loc de cinste. Evanghelistul Matei relatează minunea vindecării slujitorului din casa centurionului roman (Mt 8,5-13). În acest fel e pusă în valoare mijlocirea comandantului pentru sluga sa bolnavă, dar și încrederea sa în puterea lui Isus. În

¹ Pp IOAN PAUL II-lea, *Redemptor Hominis* (14 martie 1979), p. 14.

Faptele Apostolilor, apostolul Petru vestește învierea lui Cristos unui centurion roman, care se botează cu întreaga familie (Fap, 10).

Istoria bisericii de la începuturi amintește nume de martiri militari. Deși cunoaștem puține amănunte în legătură cu sfinții martiri ai începuturilor creștinismului în părțile noastre îi amintim pe cei din Tomis², printre care se află și sfântul Marcellin, ostaș în armata romană. Deoarece a refuzat să aducă jertfă zeilor, conform poruncii împăratului Licinius, care încerca să reinstaureze cultul păgân în Imperiu, a fost crunt bătut și apoi aruncat în mare, în ziua de 3 ianuarie, prin anii 320-330.

Făcând un salt în timp și spațiu doresc să-l amintesc pe Sfântul Martin din Tours (Franța), care a trăit în secolul al XI-lea, și care e renumit prin actul său de caritate fraternă. Ca tânăr soldat, a întâlnit pe cale un sărac înghețat și tremurând de frig. A luat atunci propria mantie și, după ce a tăiat-o în două cu spada, a dat jumătate din ea. Noaptea i-a apărut în vis Isus, zâmbind, învăluit chiar în acea mantie. Prin logica împărțirii cu alții se exprimă în mod autentic iubirea pentru aproape. Numai printr-o comună angajare de împărtășire este posibil a răspunde marii provocări a timpului nostru: adică aceea de a construi o lume de pace și de dreptate, în care fiecare om să poată trăi cu demnitate. Acest lucru poate avea loc dacă predomină „un model mondial de autentică solidaritate”³. Ni se pare important de subliniat că armata și slujitorii său au o deosebită vocație la solidaritate și împărtășire.

Lumini și umbre

Facem un alt salt în timp până pe 10 decembrie 1948, când Organizația Națiunilor Unite publica în mod solemn *Declarația universală a drepturilor omului*. Documentul era o reacție întregii familii umane la ororile celui de-al Doilea Război Mondial, recunoscând propria unitate bazată pe demnitatea egală a tuturor oamenilor și punând în centrul conviețuirii umane respectarea drepturilor fundamentale ale fiecăruia și ale popoarelor: acela a fost un pas decisiv în drumul dificil și angajant spre înțelegere și pace. A rămas omenirea fidelă acestui angajament, acestei promisiuni?

Din păcate, în ciuda greșelilor trecutului, omenirea trăiește și astăzi mari dezbinări și conflicte puternice care *aruncă umbre întunecoase asupra viitorului ei*.

² Numele lor se află consemnate în Martirologiul sirac, în Martirologiul hieronymian și, îndeosebi, în Sinaxarele Constantinopolitane, dar cei mai mulți au rămas necunoscuți, din cauza vitregiilor timpului, care au distrus sau au îngropat sub pământ istoria suferințelor și sfârșitului lor glorios.

³ Pp BENEDICT al XVI-lea a evocat personalitatea Sfântului Martin la rugăciunea *Angelus* din 11.11.2007

Vaste arii ale planetei sunt implicate în tensiuni crescânde, în timp ce pericolul că se înmulțesc țările deținătoare de arme distrugătoare în masă trezește îngrijorări motivate în orice persoană responsabilă. Încă sunt în desfășurare multe războaie. Zone ale lumii sunt încă teatre de conflicte și de atentate, care influențează și națiuni și regiuni limitrofe, riscând să le implice în vârtejul violenței. Pe un plan mai general, trebuie recunoscută cu mâhnire creșterea numărului de *state implicate în cursa înarmărilor*: chiar națiuni în curs de dezvoltare destinează o cotă importantă din scăzutul lor produs intern pentru cumpărarea de arme. În acest comerț macabru responsabilitățile sunt multe: există țări din lumea dezvoltată industrial care scot câștiguri copioase din vânzarea de arme și există oligarhiile dominante în atâtea țări sărace care vor să-și întărească situația lor prin cumpărarea de arme tot mai sofisticate. Este cu adevărat necesară în timpuri atât de dificile mobilizarea tuturor persoanelor de bunăvoință pentru a găsi acorduri concrete în vederea unei *demilitarizări eficiente*, mai ales în domeniul armelor nucleare⁴.

Cu această ocazie, reînnoiesc apelul, cu speranța de a fi purtătorul de cuvânt al celor care își doresc un viitor de pace în lume.

Viața

„Într-o conviețuire organizată și rodnică, trebuie să fie pus la temelie principiul că *orice ființă umană este o persoană*, adică o natură înzestrată cu inteligență și voință liberă; și deci este subiectul unor drepturi și îndatoriri care izvorăsc nemijlocit și simultan din însăși natura ei; drepturi și îndatoriri care sunt, de aceea, universale, inviolabile, inalienabile”⁵. Acest adevăr asupra omului este cheia de boltă pentru soluționarea tuturor problemelor care privesc promovarea păcii. A educa pentru acest adevăr este una din căile cele mai rodnice și durabile spre a afirma valoarea păcii. O condiție intrinsecă de promovare a păcii este respectul față de viață.

În acest sens citez: „A acționa în favoarea vieții înseamnă a contribui la reînnoirea societății prin edificarea binelui comun. (...) Nu e posibilă construirea binelui comun fără a recunoaște și ocroti dreptul la viață, pe care se întemeiază și se dezvoltă celelalte drepturi inalienabile ale ființei umane. Nici nu poate avea baze solide o societate care – în timp ce afirmă valori ca demnitatea persoanei, dreptatea și pacea – se contrazice în mod radical acceptând sau tolerând diferite forme de disprețuire a vieții umane”⁶.

⁴ Vezi CONCILIUL VATICAN AL II-LEA, *Gaudium et spes*, pp. 79-89

⁵ Pp. IOAN al XXIII-lea, *Pacem in terris* (11 aprilie 1963), p.1.

⁶ Pp. IOAN PAUL al II-lea, *Evangelium Vitae* (25 martie 1995), p. 101.

Demnitatea ființei umane

Reluând afirmația „omul este calea bisericii” dorim să punctăm că persoana umană reprezintă scopul ultim al societății. Societatea, statul, toate instituțiile aferente există doar în vederea persoanei umane. Unul din documentele de doctrină socială a Bisericii învață: „apărarea și promovarea demnității persoanei umane ne-au fost încredințate de către Creator. Oamenii sunt datori și răspunzători față de ele în toate împrejurările istoriei”⁷.

Respectul față de persoana umană pleacă de la principiul „fiecare trebuie să-l considere pe aproapele, fără nici o excepție, ca pe *„un alt el însuși”*, ținând seama în primul rând de viața lui și de mijloacele necesare pentru a o trăi cu demnitate”⁸. „Orice formă de discriminare în privința drepturilor fundamentale ale persoanei, fie pe plan social, fie cultural, fie că se bazează pe diferența de sex, rasă, culoare, condiție socială, limbă sau religie, trebuie depășită și eliminată, fiind contrară planului lui Dumnezeu”⁹.

De la apărarea persoanei la apărarea armată¹⁰

Este justificată apărarea sau intervenția armată? Sunt o cale de slujire a demnității persoanei umane? Într-un discurs din 2001, pe atunci prefect al Congregației pentru Doctrina Credinței, Cardinalul Ratzinger declara că o persoană sau o comunitate are dreptul la apărare armată în caz de agresiune, dar a subliniat că acest lucru trebuie făcut respectându-se anumite drepturi fundamentale: „Un tată care își vede familia atacată are datoria de a face tot ce îi stă în putință pentru a și-o apăra, pentru a apăra viețile persoanelor încredințate lui, folosindu-se, dacă este nevoie, de violență, pe măsura atacului”.

În acest sens, Cardinalul a dat un alt exemplu istoric al Poloniei, care s-a opus agresiunii fasciste. Conform tradiției creștine, nimeni nu poate nega faptul că, într-o lume marcată de păcat, poate exista o agresiune care să amenințe să distrugă nu numai valori și oameni, ci și însăși imaginea omului. Într-un astfel de caz, a te apăra pentru a-i apăra astfel pe alții poate fi o datorie.

Există însă condiții precise care impun apărarea armată. Mai înainte de orice, aceasta trebuie să fie „singura posibilitate de apărare a vieților și a valorilor umane”, apoi ca „mijloacele folosite pentru apărare să fie întotdeauna în

⁷ Pp. IOAN PAUL al II-lea, *Solicitudo rei socialis* (30 decembrie 1987), p. 47.

⁸ CONCILIUL VATICAN AL II-LEA, *Gaudium et spes*, p. 27.

⁹ CONCILIUL VATICAN AL II-LEA, *Gaudium et spes*, p. 29.

¹⁰ Cf. RATZINGER Ioseph, Discurs privitor la *Apărarea armată poate fi o datorie în anumite cazuri* (14 noiembrie 2001).

concordanță cu legea. Într-un astfel de război, inamicul trebuie respectat ca om, și trebuie respectate drepturile lui fundamentale”¹¹

La sfârșitul intervenției Ratzinger a spus: „totul trebuie bine analizat în conștiință, luându-se în considerare toate alternativele”. În lumina experienței din ultimii ani, Cardinalul invită la o reanalizare a acestei tradiții având în vedere „noile posibilități de distrugere, noile pericole”. De exemplu, dreptul la apărare nu poate permite folosirea armelor atomice.

În chestiunea fundamentalismului, Ratzinger a susținut că acesta își are rădăcina în „abuzul față de numele lui Dumnezeu”, politizând astfel religia care devine subiect al puterii și factor de putere.

Cu în an înainte, în Mesajul pentru Ziua Mondială a Păcii din 2000, Papa Ioan Paul al II-lea a folosit termenul de intervenție umanitară, pe care îl explică „în mod evident, atunci când o populație civilă riscă să fie copleșită de atacurile unui agresor nedrept și eforturile politice și apărarea non-violentă se dovedesc fără rezultat, este legitim și chiar obligatoriu să se ia măsuri concrete pentru dezarmarea agresorului. Aceste măsuri, totuși, trebuie să fie limitate în timp și exacte în scopurile lor. Ele trebuie să se desfășoare în respectul deplin al legii internaționale, garantat de o autoritate care este recunoscută internațional și, în orice caz, să nu se rezume niciodată doar la o intervenție armată”.

Persoana umană, inima păcii

Construirea unei lumi pline de omenie cere o convertire a oamenilor „la adevărul păcii”¹².

Ioan Paul al II-lea, adresându-se Adunării Generale a Națiunilor Unite la 5 octombrie 1995, avea să spună că noi „nu trăim într-o lume irațională sau lipsită de sens [...]; există în ea o logică morală care luminează existența umană și face posibil dialogul dintre oameni și dintre popoare”. Sigur că nu poate fi lipsită de logică lumea la a cărei origine se află Cuvântul veșnic, deci rațiunea și nu iraționalitatea?

Tocmai această rațiune a dus la formularea drepturilor omului. Însă dacă aceste drepturi se întemeiază pe o concepție slabă despre persoană, cum să nu ajungă și ele să fie slăbite? Răspunsul papei Benedict este grăitor: „e clară insuficiența profundă a unei concepții relativiste despre persoană, când este vorba de a-i justifica și a-i apăra drepturile. Aporia în acest caz este clară: drepturile sunt propuse ca absolute, însă fundamentul care se propune pentru ele este doar relativ. Trebuie să ne uimim dacă, în fața exigențelor "incomode" puse de un drept sau

¹¹ Vezi CATEHISMUL BISERICII CATOLICE, ed. III, ARCB 2003, 2307-2317.

¹² Vezi CONCILIUL VATICAN AL II-LEA, *Gaudium et spes*, p. 77.

altul, poate să se ridice cineva să-l conteste sau să-i decidă cantonarea? Numai dacă sunt înrădăcinate în instanțele obiective ale naturii dăruite omului de către Creator, drepturile atribuite lui pot să fie afirmate fără teamă de dezmințire. De altfel, este clar că drepturile omului implică asupra sa și obligații. Bine spunea, în acest sens, Mahatma Gandhi: „Gangele drepturilor coboară din Himalaia obligațiilor”. Numai făcând claritate cu privire la aceste principii de fond, drepturile umane, astăzi supuse la atacuri continue, pot să fie apărate în mod corespunzător. Fără această claritate, se ajunge să se folosească aceeași expresie "drepturi umane" tocmai subînțelegând subiecte foarte diferite între ele: pentru unii, persoana umană marcată cu demnitate permanentă și cu drepturi valide mereu, pretutindeni și pentru oricine; pentru alții, o persoană cu demnitate care se schimbă și cu drepturi mereu negociabile: în conținuturi, în timp și în spațiu”¹³.

Concluzie

Trecând în revistă dreptul la viață, la demnitate și pacea ca valori umane perene, am ținut să arătăm convergența între misiunea Bisericii și cea a instituției armatei în slujirea omului, a apărării drepturilor sale fundamentale. Am făcut acest lucru pe baza învățăturilor Bisericii Catolice, dar și ținând cont de *Declarația universală a drepturilor omului*. Un punct nevralgic este actuala concepția relativistă asupra persoanei umane. *Declarația universală a drepturilor omului* din 10 decembrie 1948 e mărturia clară a căutărilor contemporane de a găsi un fundament universal acceptat pentru apărarea și promovarea ființei umane. Acest fundament primește o luminare din partea credinței în Cristos, Cuvântul întrupat, Chipul Tatălui ceresc și model pentru fiecare ființă umană.

¹³ Pp. BENEDICT al XVI-lea, *Mesaj cu ocazia Zilei Mondiale a Păcii* (1 ianuarie 2007), p. 12

RĂZBOIUL, PROFESIA ARMELOR ȘI ETICA CREȘTINĂ

Reverend Victor DUBBIN,

fost capelan general al Forțelor Terestre Britanice

Introducere

Atunci când un creștin servește în Forțele Armate, se poate aștepta ca oamenii să întrebe, “De ce te-ai înscris în armată? A fost o tradiție de familie? Pentru că îți oferea aventura, emoții și pericol? Ai simțit că astfel puteai să ajuți ca lumea să fie un loc mai sigur? Sau a fost pur și simplu cea mai bună ofertă de lucru la momentul respectiv?” Totuși, adesea oamenii vor întreba: “în ce fel sunt compatibile cariera pe care ți-ai ales-o sau vocația cu ucenicia creștină.” Oamenii pun aceste întrebări pentru că sunt conștienți de anumite aspecte ale învățării lui Isus.

Aceasta este cu siguranță o problemă importantă pentru orice creștin care servește în Forțele Armate.

“Pot să fiu creștin și în același timp să iau în considerare o carieră în armată? Aș putea să am o vocație către a fi marinar, soldat sau aviator?” Dacă un creștin ar fi pus această întrebare celorlalți ucenici în zilele de început ale Bisericii Creștine cel mai probabil i s-ar fi răspuns că nu este potrivit pentru un urmaș al lui Isus să lucreze ca și soldat.

Câteva aspecte ale învățării lui Isus

Nu există nicio dovadă că Domnul Isus le-ar fi dat ucenicilor o învățătură clară despre război sau serviciul militar. Așadar, în lumina acestui fapt, trebuie să căutăm adânc în învățăturile Domnului Isus la acele afirmații care se referă la modul în care ucenicii ar trebui să reacționeze față de cei care greșesc față de ei, sau care chiar îi lovesc sau îi persecută.

Anumite pasaje din Evanghелиii ne vin minte. Acestea includ: “Ați auzit că s-a zis celor din vechime: Să nu ucizi; oricine va ucide, va cădea sub pedeapsa judecării. Dar Eu vă spun că oricine se mânie pe fratele său, va cădea sub pedeapsa judecării; și oricine va zice fratelui său: «Prostule!» va cădea sub pedeapsa Soborului; iar oricine-i va zice: «Nebunule», va cădea sub pedeapsa focului gheenei.” Mat. 5:21-22. “Ați auzit că s-a zis: «Ochi pentru ochi, și dinte pentru dinte.» Dar Eu vă spun: Să nu vă împotriviți celui ce vă face rău. Ci, oricui te lovește peste obrazul drept, întoarce-i și pe celălalt.” Mat. 5:38-39. „Ați auzit că s-a zis: «Să iubești pe aproapele tău, și să urăști pe vrăjmașul tău.» Dar Eu vă spun: Iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvântați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc, și rugați-vă pentru cei ce vă asupresc și vă prigonesc.” Mat.5:43-44.

Ne mai putem aduce aminte de asemenea de momentul în care Isus a fost arestat în Grădina Ghetsimani. “Și unul din cei ce erau cu Isus, a întins mâna, a scos sabia, a lovit pe robul marelui preot, și i-a tăiat urechea. Atunci Isus i-a zis: «Pune-ți sabia la locul ei; căci toți cei ce scot sabia, de sabie vor pieri.»” Mat.26:51-52.

Pot fi luate acestea ca lecția finală sau directiva de bază pentru modul în care ar trebui să reacționeze creștinii din zilele noastre atunci când se confruntă cu violență sau amenințarea violenței sau cu întrebarea dacă ar trebui sau nu să intre în armata națională?

Există și alte pasaje în Evanghелиii și în Noul Testament care nu par să suporte o politică de nonrezistență. Acestea includ: Luca 22:36, “Și El le-a zis: «Acum, dimpotrivă, cine are o pungă, s-o ia; cine are o traistă, de asemenea s-o ia; și cine n-are sabie, să-și vândă haina, și să-și cumpere o sabie.»” Luca 22:38, “«Doamne» I-au zis ei, «iată aici două săbii.» Și El le-a zis: «Destul!».” Luca 22:49, “Cei ce erau cu Isus, au văzut ce avea să se întâmple, și au zis: «Doamne, să lovim cu sabia?»” În primul rând, era evident că cel puțin doi dintre ucenici purtau săbii, iar întrebarea care urmează de aici este: dacă Isus se opunea cu vehemență folosirii unor astfel de arme, de ce ar fi permis unuia dintre cei pe care îi numea ucenici să poarte o armă la el?

Aș atrage de asemenea atenția și asupra relatării alungării negustorilor din curțile templului. În Marcu 11:15 citim, “Au ajuns în Ierusalim; și Isus a intrat în Templu. A început să scoată afară pe cei ce vindeau și cumpărau în Templu; a răsturnat mesele schimbătorilor de bani, și scaunele celor ce vindeau porumbei.” În relatarea făcută de Ioan aflăm mai multe detalii: “A făcut un bici de ștreanguri, și i-a scos pe toți afară din Templu, împreună cu oile și boii; a vărsat banii schimbătorilor, și le-a răsturnat mesele.” Ioan 2:15. În ambele relatări suntem martorii unei situații în care Isus a fost atât de tulburat de modul în care negustorii

foloseau curțile templului, “casa tatălui” Său, încât a recurs la forța fizică pentru a-și arăta starea de spirit.

În Matei 22:6-8 citim – în contextul pildei spuse de Domnul Isus despre ospățul ținut cu ocazia nunții fiului de împărat – următoarele: “Ceilalți au pus mâna pe robi, și-au bătut joc de ei, și i-au omorât. Când a auzit împăratul s-a mâniat; a trimis oștile sale, a nimicit pe ucigașii aceia, și le-a ars cetatea. Atunci a zis robilor săi: «Nunta este gata; dar cei poftiți n-au fost vrednici de ea».”

De asemenea, în profețiile Sale referitoare la “vremurile din urmă”, Isus a vorbit despre războaiele din viitor. A spus că o națiune se va ridica împotriva altei națiuni, și un regat împotriva altui regat, că vor fi războaie și vești de războaie, că Iudeea va fi pustiită, Ierusalimul asediat și ocupat de Neamuri, iar templul profanat și distrus.

Deși istorisirea referitoare la alungarea negustorilor din curțile templului și relatarea Sa despre violența cauzată de soldații regelui celor care refuzaseră invitația la nuntă, s-ar putea să nu constituie în sine o dovadă suficient de concludentă pentru a susține ipoteza că Isus nu le-ar fi interzis ucenicilor să lucreze ca și soldați, există mai multe pasaje în Evanghelii, în care Isus se întâlnește față în față cu soldați însă nu face niciodată vreun comentariu negativ asupra carierei alese de aceștia. Un pasaj în care Isus a avut ocazia să comenteze cu privire la această chestiune dar nu a făcut-o, se găsește în Mat. 8:5-13.

“Pe când intra Isus în Capernaum, s-a apropiat de El un sutaș, care-L ruga și-I zicea: „Doamne, robul meu zace în casă slăbănog, și se chinuiește cumplit.” Isus i-a zis: „Am să vin și să-l tămăduiesc.” „Doamne”, a răspuns sutașul, „nu sunt vrednic să intri sub acoperământul meu; ci zi numai un cuvânt, și robul meu va fi tămăduit. Căci și eu sunt om sub stăpânire; am sub mine ostași, și zic unuia: «Du-te!» și se duce; altuia: «Vino!» și vine; și robului meu: «Fă cutare lucru!» și-l face. Când a auzit Isus aceste vorbe, S-a mirat, și a zis celor ce veneau după El: „Adevărat vă spun că nici în Israel n-am găsit o credință așa de mare. Dar vă spun că vor veni mulți de la răsărit și de la apus, și vor sta la masă cu Avraam, Isaac și Iacov în Împărăția cerurilor. Iar fiii Împărăției vor fi aruncați în întunericul de afară, unde va fi plânsul și scrâșnirea dinților.” Apoi a zis sutașului: „Du-te, și făcă-ți-se după credința ta.” Și robul lui s-a tămăduit chiar în ceasul acela.”

În concluzie, Isus nu a dat niciodată ucenicilor o învățătură specifică referitoare la război sau la întrebarea dacă ucenicii puteau sau nu sluji ca și soldați. Când ne uităm însă la Biserica Primară însă, descoperim că, în general, foarte puțini creștini au slujit în armată.

Biserica Primară

Suntem aproape siguri că Biserica primară a urmat îndeaproape învățăturile lui Isus despre cum trebuie tratat inamicul.

Dezaprobară creștinilor vizavi de serviciul militar poate fi regăsită în scrierile teologului Tertulian și în mai multe “ordine bisericești” din secolul al treilea și al patrulea. Aceste “ordine” erau documente care dădeau instrucțiuni referitoare la închinare, îngrijirea pastorală, sau etică. Din acest motiv ele reprezintă o bună sursă de informare pentru a vedea care era perspectiva Bisericii primare asupra membrilor forțelor armate.

Printre aceste “ordine,” este “Tradiția Apostolică”, ce datează din prima parte a secolului al treilea, dar care – conform părerilor unor erudiți – provine din ultima parte a secolului al doilea. În plus mai este Canonul lui Hipolit, scris în prima parte a secolului al patrulea, precum și Constituțiile Apostolice care au fost scrise probabil în jurul ultimei părți a secolului al patrulea.

Toate aceste surse exprimă o opinie asupra întrebării dacă creștinii ar trebui sau nu să slujească în serviciul militar. Toți sunt de acord că niciun creștin nu ar trebui să se înroleze voluntar în armată. Totuși, specialiștii în istoria bisericii primare, care cuprinde și “Ordinele bisericești”, observă o dezvoltare pe parcursul primelor patru secole – schimbări care par să fi ajutat la acceptarea acelor creștini care intraseră în armată.

Constantin, Ambrozie, Augustin și formularea teoriei “doar în caz de război”

Convertirea lui Constantin în prima parte a secolului al patrulea a marcat un punct de cotitură în istoria Bisericii, precum și în cea a întregii Europe. Aceasta a însemnat nu doar sfârșitul persecuției creștinilor, ci și ceea ce s-ar putea numi o “Legea libertății religioase” a secolului al patrulea. Mai mult, în acest edict se includea finanțare pentru noi exemplare ale Bibliei și construirea de biserici, în special de basilici în Roma, la mormintele tradiționale ale sfinților Petru și Pavel, și în Țara Sfântă, la Betlehem și la Mormântul Sfânt.

În ciuda schimbărilor politice masive care au adus multe beneficii Bisericilor Creștine, încă nu avuseseră loc schimbări majore în gândirea oficială a bisericilor cu privire la dezaprobară creștinilor implicați în serviciul militar. Primele semne de schimbare au venit, așa cum am arătat, odată cu scrierea Constituțiilor Apostolice, în care direcțiile principale se deosebeau de Ordinele Bisericești timpurii în aceea că urmau învățăturile lui Ioan Botezătorul și permiteau botezul creștinilor care intrau voluntar în armată.

Odată cu recunoașterea serviciului militar ca profesie acceptată pentru creștini, teologii și liderii Bisericii au început să se gândească la condițiile în care

pot lua parte la conflictele armate ca soldați combatanți. Astfel a început dezvoltarea teoriei “doar în caz de război”.

Sf. Ambrozie (340-396 AD) și Sf. Augustin (354–430 AD) au fost primii care au adus o apărare teoretică a participării creștinului în conflictul armat, și în timp ce teoria “doar în caz de război” a fost o teorie în mare creștină, Sf. Ambrozie și Sf. Augustin s-au folosit de scrierile filozofului roman Cicero care a trăit între 106 BC și 43 BC.

Ambrozie, ca și Cicero, a subliniat importanța justiției și a chemat soldații la a-și risca viețile pentru apărarea celor nevinovați. El era convins că creștinii, ca parte a datoriei lor civile, trebuie să lupte în război atunci când se declară război de către țara lor pentru protejarea ordinii sociale. Ca și Sf. Pavel care, în Romani 13:1-2 scrie, “Oricine să fie supus stăpânilor celor mai înalte; căci nu este stăpânire care să nu vină de la Dumnezeu. Și stăpânirile care sunt, au fost rânduite de Dumnezeu. De aceea, cine se împotrivesc stăpânirii, se împotrivesc rânduielii puse de Dumnezeu; și cei ce se împotrivesc, își vor lua osânda.” Ambrozie consideră puterea guvernamentală ca fiind “parte din mila lui Dumnezeu, chiar dacă stăpânitorul este păgân.”¹

Augustin a adăugat învățăturilor lui Ambrozie criteriile pe baza cărora se poate determina când se poate duce un război drept, respectiv, cauza războiului trebuie să fie una dreaptă, o autoritate politică legitimă trebuie să fie cea care declară războiul, și acea autoritate trebuie să fie corect motivată atunci când acționează ca atare.² “Pacea este sfârșitul cel mai de dorit al războiului.” Chiar și războaiele nedrepte vizează “pacea cu gloria” pe care o aduce victoria.³ Augustin credea că participarea creștinilor în anumite războaie era îndreptățită pe baze biblice. Nu doar că Dumnezeu a poruncit războaie în Vechiul Testament, dar nici Ioan Botezătorul nici Domnul Isus nu au chemat soldații să renunțe la serviciul

¹ David L Clough and Brian Stiltner, *Faith and Force* (Washington DC: Georgetown University Press, 2007), 51.

David Clough is Director of Studies and teaches ethics and systematic theology at St. John's College, Durham.

Brian Stiltner is an Associate Professor and Chair of the Department of Philosophy at Sacred Heart University, USA.

² David L Clough and Brian Stiltner, *Faith and Force* (Washington DC: Georgetown University Press, 2007), 54.

³ Alain Epp Weaver, “Unjust Lies, Just Wars?” *Journal of Religious Ethics*, no. 29 (2001): 54.

Alain Epp Weaver, is the Director of Palestine Programmes for the Mennonite Central Committee and a specialist in Jewish-Christian dialogue.

militar, lăsând astfel să se înțeleagă cel puțin o acceptare tacită a unei astfel de profesii.⁴

Odată ce Ambrozie și Augustin au luat aceste pasaje drept dovadă pentru faptul că cel puțin unele războaie erau justificabile, a fost nevoie mai apoi să explice alte texte biblice, la care am făcut referință mai devreme, care par să interzică violența. “Niciun creștin”, spuneau ei, “nu ar trebui să își salveze propria viață cu prețul alteia; totuși atunci când în decizie sunt implicați și alții afară de el însuși, orice creștin ar trebui să țină piept răului prin mijloacele eficiente puse la dispoziția sa de către stat.”⁵

Această combinație de idei, ce pare ciudată pentru oamenii de astăzi, ilustrează, potrivit părerilor lui Paul Ramsey, faptul că dragostea care nu opune rezistență rămâne baza raționamentelor cu privire la participarea creștinilor în război. Clough și Stiltner rezumă bine această idee: ”Pe dinafară, soldatul oferă supunere fizică conducătorului, în timp ce în interior oferă supunere spirituală legii dragostei lui Hristos. Augustin sfătuiește soldatul creștin, sau de fapt orice creștin căruia i se cere să folosească forța, să nu aibă o atitudine de ură și egoism, ci una de dreptate și obiectivitate. Așadar, creștinul poate continua să își iubească inamicul în luptă făcând diferența între păcat și păcătos și direcționând forța către acțiunile greșite ale păcătosului.”⁶

Dezvoltarea ulterioară a teoriei “doar în caz de război” dintr-o perspectivă creștină se bazează pe scrierile lui Toma d’Aquino, 1225-1274. El a enumerat trei condiții necesare pentru ca un război să fie drept; autoritatea suverană, cauza dreaptă și intenția corectă. Cea din urmă avea două componente, anume, o intenție corectă îndreptată spre pace, precum și nevoia de a evita o intenție greșită. D’Aquino scria: ”Religia adevărată consideră pașnice acele războaie care sunt purtate nu pentru cuceriri sau din cruzime, ci cu scopul de a asigura pacea, de a pedepsi făcătorii de rele și pentru a înălța binele.”⁷ În plus, el a învățat că este acceptabil ca un creștin să se apere pe sine în caz de atac sau să îi apere pe cei de care este responsabil.⁸

⁴ Alain Epp Weaver, “Unjust Lies, Just Wars?” *Journal of Religious Ethics*, no. 29 (2001): 53.

⁵ Paul Ramsey, *Basic Christian Ethics* (Louisville, Kentucky: Westminster / John Knox Press, 1950), 172.

⁶ David L Clough and Brian Stiltner, *Faith and Force* (Washington DC: Georgetown University Press, 2007), 55.

⁷ James. Turner-Johnson, “Aquinas and Luther on War and Peace,” *Journal of Religious Ethics* 31.1 (2003): 8.

⁸ James. Turner- Johnson, “Aquinas and Luther on War and Peace,” *Journal of Religious Ethics* 31.1 (2003): 10.

Până la mijlocul secolului al XVII-lea, datorită contribuțiilor aduse de doi teologi spanioli, Francisco de Vitoria (1486-1546) și Francisco Suarez (1548-1617), precum și de olandezul Jurist Hugo Grotius (1583-1645), elementele majore ale teoriei ”doar în caz de război” ce sunt acceptate astăzi, au fost completate. Teoria are două componente majore; referitoare la legitimitatea intrării în război și cealaltă privind modul în care se desfășoară războiul.

Pe scurt, aceste criterii sunt următoarele:

Jus ad Bellum (Doar în caz de război)

- Războiul trebuie să aibă o cauză dreaptă.
- Războiul trebuie dus de o autoritate legitimă.
- Războiul trebuie dus cu intenții corecte.
- Războiul trebuie să fie doar în caz de ultimă instanță.
- Rezultatele așteptate ale războiului trebuie să fie proporționale.
- Trebuie să existe o speranță rezonabilă de succes miliar.

Jus in Bello (In situație de război)

- Armele și actul luptei trebuie să fie discriminatorii: noncombatanții nu trebuie niciodată să fie vizați intenționat.
- Armele și actul luptei trebuie să fie proporționale.
- Toate drepturile legale ale soldaților și civililor inamici trebuie respectate.⁹

Ar fi o greșeală să presupunem că odată cu dezvoltarea teoriei ”doar în caz de război” și a acceptării acesteia de către biserici, dilemele cu care se confruntă creștinii și bisericile, legate de război și serviciul militar, au fost rezolvate.

Etica militară în ziua de azi

Dr. Th.A. van Baarda și Dr. D.E.M. Verweij definesc etica militară ca, „Etica ce se referă la natura, conținutul, aplicabilitatea și efectul moralei în contextul militar. Ca atare, etica militară se referă atât la creația conceptuală a teoriei științifice, cât și la etica aplicată, inclusiv la cazuistică”.¹⁰ Se disting cinci categorii ale eticii militare:

1. Sistemele de valoare personală;

⁹ David L Clough and Brian Stiltner, *Faith and Force* (Washington DC: Georgetown University Press, 2007), 59.

¹⁰ Th.A.van Baarda and D.E.M. Verweij, *Military Ethics* (Leiden.Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2006), 2.

Professor Th.A.van Baarda and Professor D.E. M.Verweij are both associated with the Netherlands Defence Academy.

2. Etica profesiei militare;
3. Etica anumitor profesii din cadrul armatei, cum ar fi medici militari, avocați, capelani etc.;
4. Etica organizațională, care stabilește standardele atât pentru organizația militară, cât și pentru personalul din cadrul acesteia;
5. Etica politică, ce stabilește condițiile în care unitățile Forțelor Armate pot fi trimise în misiune de către conducerea politică¹¹.

Intenționez să comentez pe scurt prima dintre aceste cinci categorii, mai precis, sistemele de valoare personală, inclusiv standardele etice stabilite de armată pentru personalul încadrat. Sunt convins că abordarea adoptată în înțelegerea rolului relatărilor, istoriei și a transmiterii mai departe a acestor povestiri care aparțin comunității creștine, poate fi folosită în mod eficient de către serviciile armate pentru a susține etosul acestora, cât și pentru a pune la dispoziția marinarului, soldatului și a aviatorului o busolă morală personală care să îi indice direcția în care comunitatea celor încadrați în serviciul militar dorește să se îndrepte.

Vă veți aminti rapoartele media care au început să apară în presă încă din 2005, mai exact, cele care acuzau membrii forțelor armate americane și britanice de brutalitate față de prizonierii din Irak. Acele rapoarte monstruoase și rușinoase care arătau fotografii și dădeau detalii despre activități odioase care au avut loc în închisoarea din Abu Ghraib, precum și în anumite centre de detenție din Basra au contribuit la conștientizarea publicului cu privire la importanța eticii, ducând la pregătire suplimentară pe marginea acestui subiect.

Simptome ale deteriorării morale în situațiile de conflict

Unul dintre ofițerii cei mai în vârstă din Armata Britanică, Sir Graeme Lamb, a fost citat în ediția Sunday Telegraph din data de 22 August 2005, spunând că acuzațiile aduse soldaților privind abuzul prizonierilor ar putea să submineze în mod fatal Armata Britanică. “Ne aflăm în pericolul foarte real de a ne pierde poziția în societate ca instituție Britanică foarte respectată... poate singura care mai menține acest statut, atât în ochii noștri cât și ai celorlalte țări.” Se spune că Generalul Lamb, care a servit la rândul său ca și comandant al trupelor din Irak, ar fi spus, “Ofițerii și oamenii de sub conducerea noastră nu s-au ridicat la standardele așteptate de noi. Cei care au eșuat au fost împuterniciți atunci când nu ar fi trebuit să fie, au rămas nesupravegheați în condițiile în care probabil știam că n-ar fi trebuit să rămână.” “Unul dintre motivele ce au generat această situație, susținea el, a

¹¹ Th.A.van Baarda and D.E.M. Verweij, *Military Ethics* (Leiden.Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2006), 2.

fost datorită faptului că armata britanică a fost nevoită să recruteze oameni dintr-o societate “coruptă moral și disfuncțională”, societate în care tinerii idolatrizează jucătorii de fotbal, cunoscuți pentru stilul lor vulgar. El remarcă faptul că mulți recruți erau “plini de ei și aroganți, fiind crescuți în spiritul bețiilor crunte și având ca modele niște puștani fotbaliști ...cu o educație care lasă de dorit și nefiind capabili de autodisciplină.”

Comentariile generalului ridică numeroase aspecte foarte importante. Eșecul unor soldați și ofițeri în a trăi la înălțimea standardelor morale cerute de liderii lor, nu privesc întreaga Armată, ci o societate care nu a echipat generația tânără cu valorile morale și principiile necesare pentru a deveni cetățeni și soldați responsabili.

Societatea trebuie să reflecte asupra acestui aspect, și să investească serios în educația morală și dezvoltarea caracterului tinerilor, pe care îi trimete să lupte în război, să ucidă dușmanul și chiar să își dea viața de dragul unei cauze drepte în care credeau fie ei, fie comandanții lor sau chiar guvernul, astfel încât aceștia să nu se poarte într-un chip nevrednic față de Armata ai cărei membrii sunt.

Nu este de mirare că comportamentul lipsit de etică al unei minorități din personalul american și britanic a fost analizat și examinat cu atenție, și s-a constatat că atât forțele armate britanice, cât și americane au readus în prim plan importanța instruirii în domeniul eticii și a analizat programele ce vizează această pregătire.

În opinia mea, reamintirea tuturor soldaților de valorile esențiale și subiectul cursului de etică în cadrul armatei, nu a fost doar o reacție la regretabilele incidente care au avut loc în Irak în urmă cu patru sau cinci ani. De fapt, în ultima decadă a anilor 1990, Armata a decis în mod deliberat să accentueze tot mai mult un element al doctrinei militare, și anume: "Componenta morală a Puterii de luptă".

O parte a contribuției mele la acea vreme a fost să ajut generalii să conștientizeze cadrul moral din care își recrutau și instruiau tânărul personal. Trăim atunci și acum într-o societate în care autoritatea morală a fost serios afectată.

Am fost și încă facem parte dintr-o societate ce demonstrează o lipsă tot mai pregnantă a reponsabilității personale.

M-am convins că provocările cu care ne confruntăm atunci, ca și acum, nu erau doar cele imediate, precum abaterile de la comportamentul moral al trupelor aflate în operațiuni, ci mult prea profunde dezbateri filozofice care au format și continuă să formeze societatea din care sunt recrutați soldații.

Societatea vestică, scrie Jonathan Sacks¹², “a fost mult formată de două influențe primare, Grecia antică și Israelul antic, ce își datorează supremația Creștinătății, ce derivă încă din timpul celor două civilizații”¹³.

Michael Polanyi¹⁴, om de știință și filozof a afirmat: “Ultimii trei sute de ani au fost cei mai străluciți din istoria umanității, însă această strălucire a fost dată de tumultul miilor de ani depozit al tradiției creștine în oxigenarea raționalismului grec.”¹⁵

În încercarea mea de a descrie un cadru ofițerilor (cu vechime), m-am luptat cu întrebarea: De ce sunt lucrurile așa cum sunt? Cum ne putem înțelege situația în cel mai corect mod? Ian Torrance, în acea vreme profesor în cadrul universității Aberdeen, în prezent Decanul Seminarului teologic din Princeton, a acceptat invitația mea de a susține o serie de seminarii ofițerilor seniori la diferite întruniri. Unul dintre acestea s-a intitulat: «Fragmentarea Autorității Morale și Cultul Individualismului». Seminariile profesorului Torrance au stimulat gândirea și discuțiile.

Cauzele principale ale Fragmentării Autorității Morale

Cu toate că nu este intenția mea să predau o lecție istorică, este important să înțelegem ce s-a întâmplat în timp, și am găsit nimerit să vă spun pilda scrisă de filozoful american Alasdair MacIntyre¹⁶. «Imaginează-ți că o dată în viitor, va fi o revoluție pe scară largă împotriva științei. Au loc numeroase dezastre ecologice. Știința și tehnologia sunt acuzate. Este o panică generală. Răscoalele izbucnesc peste tot. Laboratoarele sunt arse. Un nou partid politic vine la putere, pe fondul luptei anti-știință și înlătură orice învățătură și activitate științifică. Un secol mai târziu, totul se liniștește. Oamenii încep să reconstruiască ce fusese distrus, dar tot ce au sunt niște fragmente a ceea ce a fost odată o cultură științifică încheată:

¹² Dr. Jonathan Sacks is the Chief Rabbi of the United Hebrew Congregations of the Commonwealth. He is an Honorary Fellow of Gonville and Caius College, Cambridge and is well known as a writer and broadcaster.

¹³ Jonathan Sacks, *The Politics of Hope* (London: Jonathan Cape, 1997), p. 56.

¹⁴ Michael Polanyi, (1891 -1976) was both a Scientist and a Philosopher. He was a Fellow of the Royal Society and a Fellow of Merton College, Oxford. In 1951-52 he delivered the Gifford lectures at Aberdeen University, later to be published in his book "Personal Knowledge."

¹⁵ Lesslie Newbigin, "Truth to Tell," in *Truth to Tell The Gospel as Public Truth* (United State of America: SPCK, 1991), p. 20.

¹⁶ Professor Alasdair MacIntyre is the O'Brien Senior Research Professor of Philosophy at the University of Notre Dame. He is the author of many books and academic papers and is recognised as a key figure in raising interest in virtue ethics.

pagini vechi din cărți vechi, instrumente științifice a căror utilizare a fost dată uitării, bucăți și fragmente de informații despre teoriile și experimentele fără cadrul cunoașterii unui context. Aceste bucăți sunt adunate într-o disciplină numită știință. Terminologia și o parte din practici se aseamănă cu știința, dar construcția sistematică a credințelor ce odinioară era la baza ei a dispărut. Nu ar mai exista nici o concepție unitară asupra a ceea ce a fost odinioară știința, practicile și terminologia acesteia. S-ar răspândi iluzia că știința a fost recuperată, însă aceasta era de fapt pierdută și nu există nici o modalitate de a descoperi ceva ce de fapt s-a pierdut¹⁷.

Ceea ce MacIntyre demonstrează este modul în care a fost afectată gândirea morală în secolul 18. Perioada numită «Iluminism» a reușit să distrugă tradițiile de care erau legați termenii cu conotație morală. Au supraviețuit cuvinte precum: bine, corect, datorii, obligație, virtute – însă acestea au căpătat o nuanță diferită de contextul în care au fost utilizate¹⁸.

Scriitorii canadieni, Middleton¹⁹ și Walsh²⁰, explică folosind ilustrații interesante și utile precum carnavalul și ciroul. Gândiți-vă pentru un moment la circ. De obicei este doar o scenă principală, și aici se desfășoară spectacolul. În afara reprezentanței principale, sunt adesea și altele secundare pe care le putem vedea în drumul nostru înspre sau dinspre scenă. De fapt, majoritatea scenelor adiacente, sunt elemente ale programului principal.

Așa cum am menționat mai devreme în citatele lui Jonathan Sacks și Michael Polanyi, principala activitate și influențele filozofice transmise de la ringul principal, ce au format societatea noastră timp de mai multe secole, a fost Creștinismul. Totuși, în secolul 18, în vremea « filozofiei Iluminismului » această influență a fost înlăturată și și-a pierdut supremația, fiind înlocuită de filozofie. S-a crezut că doar rațiunea poate și trebuie să rezolve toate problemele morale și dificultățile.

Religia creștină, deși importantă în trecut, a generat prea multe probleme și conflicte, și iată acum era un nou mod mai bun de a aborda lumea noastră.

Jonathan Sacks ridică întrebarea: "Când mărturisirea de credință nu mai este necesară pentru cetățeni, ce altceva leagă viețile oamenilor de un trai comun?"

¹⁷ Jonathan Sacks, *The Politics of Hope* (London: Jonathan Cape, 1997), p.32.

¹⁸ Jonathan Sacks, *The Politics of Hope* (London: Jonathan Cape, 1997), p.32.

¹⁹ Richard Middleton is Associate Professor of Biblical Studies at Roberts Wesleyan College with a joint appointment as Associate Professor of Bible and Culture at Northeastern Seminary, both in Rochester New York.

²⁰ Brian J Walsh is presently a Chaplain at Wycliffe College, Toronto.

Gânditorii secolului 19, cu câteva excepții nu aveau nici o îndoială. Există o moralitate reciprocă²¹.

Înlăturarea creștinismului de pe scena Europei în secolul 18 și înlocuirea acestuia cu gândirea rațională filozofică nu reprezintă sfârșitul poveștii – de fapt a fost îndepărtată chiar obișnuita moralitate. Această imagine s-a fărâmițat în atâtea bucăți încât dacă rămânem cu imaginea cercului, pe scena principală nu mai există nici o reprezentare principală, ci doar scenele secundare.

Departate de erodarea sau chiar eclipsarea religiei creștine prezisă cu atâta încredere de Iluminism, înlăturat și el, a rezultat un amestec de religii și opinii globale destinat consumului²².

Jonathan Sacks rezumă cel mai bine istoria a peste 200 de ani al cărei impact îl resimțim astăzi, astfel: “civilizația vestică s-a bazat, de veacuri, pe etica iudeo-creștină, ce a fost abandonată treptat, într-un mod ideologic, sistematic și complet.”²³

MacIntyre a scris următoarele: “Am crezut cu toții vreme îndelungată că există criterii ale rațiunii care pot evalua răspunsurile adversarilor la astfel de întrebări și care să fie valabile în aceeași măsură, cel puțin de principiu, tuturor persoanelor, indiferent dacă au moștenit sau nu un anumit sistem de tradiții”²⁴. Și totuși, aceasta este o prezumție falsă. Rațiunea nu este în stare să rezolve ea singură problemele noastre complexe asupra cărora experții nu pot cădea de acord – iar asupra acestui aspect se poate argumenta la nesfârșit.

Concluzia pe care mulți o trag este că „acțiunea etică este dependentă de moștenirea unui set de povestiri cu valențe sociale, de apartenența la o anumită comunitate cu orientări specifice unei anumite viziuni asupra vieții”²⁵. Tot MacIntyre spunea „Sunt în stare să răspund întrebării «Ce voi face?» dacă voi fi în stare să răspund mai întâi întrebării «În care istorie sau istorii mă regăsesc pe mine ca personaj?»”²⁶

În lumina acestor afirmații, s-a sugerat că singurul mod de a înainta este crearea “comunităților morale”. În cadrul acestora ar coexista “tradiția și rațiunea”

²¹ Jonathan Sacks, *The Politics of Hope* (London: Jonathan Cape, 1997), 75.

²² J Middleton, Richard. Walsh, *Truth is Stranger Than It Used to Be* (London: SPCK, 1995), 43.

²³ Jonathan Sacks, *The Politics of Hope* (London: Jonathan Cape, 1997), 122.

²⁴ Alasdair MacIntyre, *Whose Justice? Which Rationality?* (Notre Dame: University of Notre Dame Press, 1988), 393.

²⁵ J Middleton, Richard. Walsh, *Truth is Stranger Than It Used to Be* (London: SPCK, 1995), 68.

²⁶ Alasdair MacIntyre, *After Virtue* (Guildford: Biddles Ltd, 1993), 216.

ce vor avea un rol esențial în luarea deciziilor morale. Profesorul Torrance propune ca o sugestie prudentă și validă ca Forțele Armate să devină o astfel de comunitate.

Importanța poveștii și Comunității - Comunitatea Creștină

Viața creștină începe cu chemarea de a-L urma pe Isus Hristos. Este o chemare la ucenicie. Prin lucrarea Duhului Sfânt, un om ajunge să creadă în Isus Hristos, să își pună încrederea în El, ca Mântuitor și Domn, și să-și dedice viața ca ucenic, dornic să-L urmeze și să învețe mai mult despre această nouă relație. Acea chemare urmată de angajament, este nou început. În 2 Corinteni 5 :17 Pavel scrie: "Căci dacă este cineva în Hristos, este o făptură nouă. Cele vechi s-au dus iată că toate lucrurile s-au făcut noi." Mai mult, toți credincioșii fac parte din istorie, o poveste care începe acum două mii de ani în urmă. În anumite privințe, povestea lor este mult mai complexă căci ea prezintă pe Cel prin care toate lucrurile au intrat în ființă.

Scriitorii creștini se referă la Biblie ca fiind cartea care prezintă faptele mărețe ale lui Dumnezeu în istorie. Cred că acest fapt se poate înțelege și din perspectiva unei «povești». Vechiul Testament poate fi citit ca o poveste despre călătoria poporului cu Dumnezeu. Israelul este poporul format printr-o poveste, și din Deuteronom 6 :21-25 aflăm cum povestea s-a transmis de la o generație la alta. La praznicul Paștelor, tatăl spunea celor mai mici: „Noi eram robi ai lui Faraon, în Egipt, dar Domnul ne-a scos din Egipt, cu mâna Lui cea puternică. Domnul a făcut sub ochii noștri minuni și semne mari și nenorocite împotriva Egiptului, împotriva lui Faraon și împotriva întregii lui case; și ne-a scos de acolo, ca să ne aducă în țara pe care o jurase părinților noștri că ne-o va da. Domnul ne-a poruncit atunci să împlinim toate aceste legi și să ne temem de Domnul, Dumnezeul nostru, ca să fim totdeauna fericiți, și să ne țină în viață cum face astăzi.»

Din Noul Testament, aflăm că credința creștină nu a început cu o afirmare a credinței, ci cu relatări despre Isus, care mai târziu au fost consemnate în Evanghelii. Acestea au fost transmise de la unul la altul, de la o generație la alta, și astăzi aspecte ale acelor relatări rămân esența sfintei închinării creștine. În 1 Corinteni 11 :23, Pavel scrie: "Căci am primit de la Domnul ce v-am învățat; și anume că Domnul Isus, în noaptea în care a fost vândut a luat o pâine, și după ce a mulțumit lui Dumnezeu, a frânt-o și a zis: «Luați mâncați; acesta este trupul Meu care se frânge pentru voi; să faceți lucrul acesta spre pomenirea Mea.»"

Importanța Poveștii și a comunității – Comunitatea Militară

Când un soldat se înrolează în armată și slujește alături de regimentul lui sau al ei, sau de corpul militar, nu doar devine parte a comunității, ci este inclus în istorie. El devine parte a poveștii. În timpul anilor și lunilor în serviciul militar, el

este format de acea istorie, și aceasta își pune amprenta pe valorile și caracterul lui. El se află într-o comunitate atât de transformată de această poveste, încât valorile și credințele îi sunt redefinite. Valorile fundamentale ale Armatei Britanice sunt curajul, loialitatea, disciplina, slujirea cu devotament, integritatea și respectul față de alții. Stanley Hauerwas afirma: "Viața morală nu este doar chestiune de decizie guvernată de principii și reguli apărute public; putem acționa în lumea pe care o vedem doar fiind determinați, într-o oarecare măsură, caracterul transformat de-a lungul istorisirii pe care am aflat-o sau am trăit-o în viața noastră."²⁷

Tot astfel și Charlotte Linde scrie: "A fi parte dintr-o instituție cu caracter formal sau nu, înseamnă să spui istorisirile acelei instituții, și să înveți să spui propriile tale povești într-un mod deslușit celor din grupul tău. Cunoașterea poveștilor grupului, evenimentele din trecut judecate din perspectiva prezentului, valorile ce sunt evidențiate de aceste relatări, și momentul în care trebuie să le spui, sunt necesare celui ce dorește să fie membru al grupului. Acesta este modul cel mai important prin care oamenii își însușesc valorile instituției în care se află. Acest proces la care participă toți, eficientizează mai mult poveștile ca mijloc de transmitere a cunoașterii sociale, deoarece ascultătorul își aduce aportul la construirea poveștii, și astfel ajunge să intre în joc."²⁸

Trăirea unei "povești"

Lesslie Newbiggin, într-o parte din cărțile sale, vorbește despre cunoașterea sufletească a unei povești. Aceasta înseamnă mai mult decât simpla cunoaștere sau povestirea unei povești. O persoană poate să analizeze aspectele principale ale credinței creștine, inclusiv istoria Bisericii, la un nivel care să îi permită să învețe pe alții ce înseamnă credința creștină, care sunt convingerile și practicile acesteia, fiind în același timp un ateu. O asemenea persoană nu "trăiește" povestea respectivă așa cum o face un creștin. Este pur și simplu imposibil ca lucrul acesta să se întâmple. Persoanele de acest gen studiază povestea creștină din afară, privind-o din cadrul unei alte istorisiri.

Leslie Newbiggin scrie: "Să fii om înseamnă să fii parte a poveștii, iar să te înțelegi pe tine însuși înseamnă să înțelegi povestea".

Viața mea, la fel ca a oricărui alt creștin, devine parte dintr-o poveste în continuă desfășurare, una cu mult mai mare; aceea a oamenilor lui Dumnezeu, Biserica Sa. Nu este povestea unui singur om, ci a comunității urmașilor lui Hristos. În cadrul acestei comunități omul îl slăvește pe Dumnezeu și învață despre dragostea Sa pentru lume. Este de asemenea o poveste din care putem să găsim

²⁷ Stanley Hauerwas (1986) *Vision and Virtue*, p. 69.

²⁸ *Journal of Knowledge Management*, Vol. 5 Number 2 2001, pp. 160-171.

ajutor și inspirație pentru a fi oameni mai buni, în loc să încercăm să facem față pe cont propriu. Este o poveste în care s-au dezvoltat tradiții și obiceiuri, și din care atât comunitatea, cât și viziunea în aspectele etice ale problemelor importante și serioase.

Totuși, oricât de mult mă bucur să fac parte din această poveste creștină în curs de desfășurare, sunt conștient că în ea există mari contradicții referitoare la chestiuni cum ar fi conducerea Bisericii și crezurile confesionale, precum și probleme sociale printre care războiul și serviciul militar.

Dacă înțelegem "vocația" ca fiind chemarea unui individ în viață, atunci pentru creștin, chemarea principală a acestuia este să Îl iubească pe Dumnezeu și pe aproapele său. Cu toate acestea, creștinul trebuie să se întrebe și în ce fel cariera aleasă sau vocația sa este compatibilă cu ucenicia creștină.

Dacă un creștin este în slujba forțelor armate, se poate aștepta ca oamenii să îl întrebe, "De ce te-ai înscris în armată? A fost o tradiție de familie? Pentru că îți oferea aventură, emoții și pericol? Ai simțit că astfel puteai să ajuți ca lumea să fie un loc mai sigur? Sau a fost pur și simplu cea mai bună ofertă de lucru la momentul respectiv?" Cea mai importantă întrebare pe care și-o poate pune o persoană este "Pot să fiu creștin și în același timp să iau în considerare o carieră în armată? Aș putea să am o vocație către a fi marinar, soldat sau aviator?" Dacă un creștin ar fi pus această întrebare celorlalți ucenici în zilele de început ale Bisericii Creștine cel mai probabil i s-ar fi răspuns că nu este potrivit pentru un urmaș al lui Isus să lucreze ca și soldat. Dar, cu timpul, situația s-a schimbat, iar astăzi a devenit din ce în ce mai larg acceptat faptul că un creștin poate să slujească în armată. Cu toate acestea întrebarea dacă un creștin poate sau nu să slujească în armată nu a dispărut niciodată, iar în secolul al XVI-lea găsim o lucrare scrisă de marele reformator Martin Luther, intitulată "Soldații pot fi și ei mântuiți?"

Luther, la fel ca și Augustin înaintea lui, la fel ca și mulți alți erudiți creștini care au trăit înaintea și după Reformă, au ajuns la concluzia că un creștin poate să se dedice serviciului militar. De ce? "Pentru că el exercită un serviciu esențial pentru binele societății. Folosită cum se cuvine, armata protejează o sferă a vieții civile în cadrul căreia este posibilă o existență relativ pașnică."²⁹

Subiectul războiului și al serviciului militar pentru creștini a făcut parte din istoria comunității creștine timp de secole. Cât de ușor ar fi fost dacă Isus ar fi dat indicații clare ucenicilor Săi despre aceste probleme! Fără acestea însă, creștinii pot doar reflecta din punct de vedere teologic asupra poveștii din care fac parte și să

²⁹ Martin L. Cook, "Soldiering," *The Christian Century* 118 (July 2001): 22.

Martin Cook is Professor of Philosophy and Deputy Departmental Head at the United States Air Force Academy.

ajungă la un raționament echilibrat pentru ei înșiși. Părerea mea este că, până la sfârșitul timpurilor când Hristos va reveni, această dilemă va rămâne, și toți creștinii, pacifiști sau nonpacifiști, trebuie să se roage, "Doamne ai milă de mine, păcătosul."

Prin "trăirea" respectivelor istorisiri, fie aceea a comunității creștine, a forțelor armate sau oricăror alte organizații, indivizii dobândesc valori necesare, care le sunt benefice pentru viața organizațiilor din care fac parte, organizații modelate de povești în desfășurare.

Pericolele prezente în susținerea unor valori centrale unui alt sistem sunt evidente. Loialitatea, disciplina și curajul, trei dintre valorile principale ale armatei sunt de asemenea împărtășite și de grupările teroriste sau de grupurile de răufăcători. Teroristul crede cu siguranță în disciplină. El nu se va îmbăta sâmbătă seară și pentru ca apoi să spună celor din bar ce plănuiește gruparea sa teroristă să facă săptămâna următoare. De asemenea, el crede în loialitate și știe că pentru a-și îndeplini obiectivele de distrugere și suferință el va avea nevoie de curaj.

Bineînțeles, armata a adoptat niște *Valori Fundamentale* din motive cu totul diferite față de cele ale teroristului. Armata țintește spre fi o comunitate bună și morală, dar evident există capcane ce trebuie evitate. Instructorul, prezentându-și lecția despre valoarea fundamentală a loialității, ar putea părăsi sala de clasă convins că toți soldații prezenți înțeleg importanța loialității. Se prea poate ca soldații să fi înțeles dar, undeva în viitor, ei ar putea limita aplicarea acesteia la o patrulă de numai patru oameni. Dacă patrula, în timpul unei operațiuni, se comportă într-un mod imoral agresând civili nevinovați, un soldat ar putea mai degrabă să exercite loialitate față de ceilalți membri ai secțiunii patrulă, decât față de Regimentul său ori față de Armată. Cum pot fi aceste dificultăți similare rezolvate? Sau, cu alte cuvinte, cum se menține o comunitate sănătoasă?

Exact această întrebare a fost ridicată de profesorul Iain Torrance în prelegerea sa despre "Etica și comunitatea militară". Răspunsul său a fost, "Nefiind preocupat de propria persoană și de justificarea proprie, ci având o referință transcendentă este cea mai sigură garanție a sănătății morale a unei comunități"³⁰. Pentru creștinul ce trăiește în comunitatea Bisericii, acel punct de referință este Dumnezeu, care este autorul istorisirii din care acesta face parte. Poate fi mai dificil pentru Armată să articuleze prin propria doctrină care este acel punct transcendent de referință, dar recunoașterea importanței căutării unui asemenea punct este vitală. Într-un anumit sens, membrii patrulei trebuie să se raporteze la un punct exteriorul formațiunii lor, cum ar fi compania sau regimentul. Chiar și

³⁰ Torrance, Iain, *Ethics and the Military Community*, Strategic and Combat Studies Institute, 1998, p. 26.

regimentul trebuie să privească la diviziune sau Armată ca punct de referință, iar Armata către Guvern.

Viața mea, la fel ca cea a cititorului, este produsul unui număr de întâmplări, istorii. Pentru că nu numai că sunt parte din istoria creștină, ci am fost parte a unui număr de evenimente care au avut un impact și au contribuit la cine sunt astăzi. Modul cum văd lumea ce mă înconjoară și cum înțeleg ce se întâmplă în ea, fie că se referă la probleme politice, economice, sociale sau pe plan intern, depinde de sistemul de valori pe care îl adopt. Dacă privesc lumea din interiorul istorisirii creștine, văd că Dumnezeu, și nu națiunile puternice stăpânesc lumea, și că nimic nu este exclus de sub stăpânirea lui Hristos. Văd o poveste care are un început, un scop și un final. Dacă cineva adoptă un alt cadru, un alt punct de vedere, aceleași chestiuni vor fi probabil înțelese diferit.

Concluzie

Pe lângă toate prezentările formale din sălile de curs referitoare la etică vor fi multe ocazii, inclusiv ceremonii oficiale, potrivite pentru povestirea și repovestirea istorisirii din care marinarul, soldatul sau aviatorul fac parte. Nu încerc să spun că tot personalul din serviciul militar ar trebui să fie instruit despre sutele de ani de istorie militară, ci că anumite aspecte ale acelor istorisiri ar trebui folosite pentru a evidenția valorile morale ce contribuie la etosul dorit al serviciului militar. În afară de acele aspecte pozitive ale istorisirilor, sunt multe de câștigat din împărtășirea momentelor când valori morale vizibil sănătoase nu au fost puse în aplicare. Acele ocazii pot fi folosite ca exemple negative în comparație cu situațiile prezente și discutate astfel încât să fie puțin probabil ca greșeli de acel gen să se mai repete.

Oricine reușește să trăiască istorisirea creștină este bine echipat să găzduiască și să dezvolte această metodă de training și se află în poziția de a prezenta ideea atât de clar exprimată de Stanley Hauerwas: ”Am ajuns să mă recunosc în povestea pe care am învățat să mi-o însușesc.”³¹

³¹ Hauerwas Stanley, *A Community of Character*, Notre Dame: University of Notre Dame Press, 1981, p.149.

PROFESIA ARMELOR ȘI MORALA CREȘTINĂ

Georgeta GAVRILĂ

Secretar general al Ministerului Apărării Naționale

O punte necesară între Biserică și Armată

Unul dintre motoarele devenirii istorice îl reprezintă tendința omenirii înspre civilizație, confort, bunăstare materială. Nimic de reproșat până aici, dacă instalarea în confort nu ar conduce la degradarea sau chiar neglijarea dimensiunii spirituale și, în ultimă instanță, la îndepărtarea omului de Creator, sursa primordială a existenței noastre pământești.

Forma de viață prin care o colectivitate umană își exprimă forța creatoare – scria Marin Preda – este cultura. Dar tocmai aici, în cultură, se manifestă un ansamblu heteroclit al valorilor creștine cu acelea care îl despart pe om de Dumnezeu. Dinamica acestui „mix” este frământată, nu rareori confuză, provocând pretexte care îi aruncă pe oameni unii împotriva altora, în apărarea valorilor pe care și le însușesc diversele colectivități. În fază acută, aceste confruntări conduc la război. Fie de cotropire, fie de apărare. Și într-un caz, și în celălalt, beligeranții își vor găsi justificări, mai mult sau mai puțin întemeiate, pentru a pune mâna pe arme.

Oare ce punte se poate arunca peste hăul care desparte propovăduirea iubirii omului de către om de grozăvia distrugerii omului de către om? Din ce material să fie edificată puntea aceasta și pe ce să se sprijine ea ca să spulbere prăpastia dintre Biserică și Armată – două instituții aparent incompatibile ca misiune, cel puțin în vremurile moderne?

Sondaje sociologice privind încrederea populației în instituțiile țării efectuate după 1989 au relevat, de fiecare dată, că majoritatea românilor așază în capul listei tocmai Biserica și Armata, aceste două entități aparent antagonice. Să

fie oare întâmplător? Suntem înclinați să înțelegem, mai degrabă, că există o serie de numitori comuni pe care se întemeiază cerințele și valorile celor două instituții și care își dovedesc valabilitatea în viața și rosturile omului: victoria, curajul, jertfa, ascultarea, ierarhia, disciplina, austeritatea, apărarea „turmei” (în sensul metaforei biblice, nicidecum peiorativă).

Războiul reprezintă o situație-limită, definită prin șoc, suferință și perspectiva imanentă a morții. Aici, sub semnul fatalității, se construiesc și se probează caractere, mai limpede decât în oricare altă ipostază a vieții. Aici se despart apele, se tranșează curajul de lașitate, loialitatea de trădare, tăria spiritului de slăbiciunea instinctelor. Aici, în război, inevitabilul morții zguduie omul într-o ultimă și decisivă alegere.

Victoria este ținta firească, indiscutabilă a oricărui demers beligerant. Ea este urmărită deopotrivă de cel ce atacă și de cel ce se apără. Vechiul Testament vorbește despre victoriile poporului ales sub comanda lui Dumnezeu prin gura „emisarilor” Săi, dar și despre înfrângerile suferite atunci când se îndepărta de la poruncile Domnului. Apoi, la momentul statornicit, Dumnezeu Însuși își face intrarea în spațiul și timpul istoriei în Persoana Fiului, împlinind *porunca* prin *pildă*¹.

Odată cu Noul Testament, lupta se mută din planul fizic în cel spiritual, Mântuitorul propovăduind iubirea de aproapele și buna înțelegere între semeni, ca o pregătire și prefigurare a lumilor superioare de după împlinirea vieții pământești. Fiul Omului nu s-a luptat niciodată cu oamenii, ci pentru oameni, împotriva dușmanului comun care răspândește păcatul în spațiul Creației Divine. A arătat, prin exemplul Său, că victoria absolută se obține prin jertfa trupului: *Nu vă temeți de cei ceucid trupul, dar care nu pot ucide sufletul* (Matei 10:28)². Victoria pe care o propovăduiește Domnul este, așadar, una spirituală, girată de la anvergura absolutului de la care El vede prea bine că omenirea nu va fi scutită de frământare fizică, ucidere și războaie, drept pentru care deseori apelează la termeni concreți pentru a-și defini misiunea: *Să nu credeți că am venit să aduc pacea pe pământ; n-am venit să aduc pacea, ci sabia* (Matei 10: 34). Instrument radical de tranșare a unui conflict ireductibil, sabia poate fi privită și ca metaforă pentru despărțirea categorică a principiilor opuse ale binelui și răului.

¹ Vezi și Andrei Pleșu, *Minima Moralia*, Editura Humanitas, București, 2008, p. 37: „Aceasta a fost marea intuiție a creștinismului originar, nerespectată, din păcate, de creștinismul instituționalizat de mai târziu: a înlocui eficacitatea generică a *legii* prin patosul unui *model* personal; a înlocui «porunca» prin «pildă»”.

² Acest pasaj din Biblie, precum și următoarele sunt redată, după traducerea Dumitru Cornilescu.

Domnul Oștirilor și Domnul Iubirii

Străvechea conlucrare a lui Dumnezeu din Vechiul Testament cu oamenii poporului ales se manifestă și în plan militar. În Cartea Întâi Samuel, la cap. 2, citim: 6. *Domnul omoară și învie, El pogoară în locuința morților și El scoate de acolo. (...) 10. Vrăjmașii Domnului vor tremura, din înălțimea cerului El Își va arunca tunetul asupra lor; Domnul va judeca marginile pământului. El va da Împăratului Său putere...*

În Deuteronom, Dumnezeu ne poruncește *Să nu ucizi* (5:17), dar aceeași carte cuprinde la capitolul 20 „*Legile pentru război*”. Asta nu înseamnă că Dumnezeu se contrazice, ci mai degrabă se face aici distincție între conduita morală a omului de zi cu zi și situația-limită a conflictului armat. De remarcat totuși că, și în acest din urmă context, Domnul grăiește cu rezervă și în poruncile Lui nu găsim încurajare la violență în registrul ei patologic: *Când te vei apropia de o cetate ca să te bați împotriva ei, s-o îmbii cu pace. Dacă nu primește pacea cu tine și vrea să facă război cu tine, atunci s-o impresori.* (Deut. 20: 10, 12).

Propovăduind pacea, Evanghelia ne vorbește, cum am mai spus, despre Biserica luptătoare de pe pământ și Biserica biruitoare din ceruri. Așadar, luptă și biruință – ingrediente ale războiului. De altfel, Iahve al Vechiului Testament era supranumit și Domnul Oștirilor, iar întreg Vechiul Testament stă sub semnul multor războaie și al proorocirii încă și mai multor războaie. Iar în Noul Testament, Însuși Mântuitorul spune, întrebat fiind de ucenici asupra sfârșitului lumii: *Veți auzi de războaie și vești de războaie: vedeți să nu vă spăimântați, căci toate aceste lucruri trebuie să se întâmple.* (Matei 24:6). Având în vedere anvergura prezicerilor, care depășește cu mult o viață de om, este limpede că Isus Hristos nu le vorbește atât ucenicilor, cât unui lung șir de generații care vor putea depune mărturie pentru împlinirea lor.

Când însă Apostolul Petru încearcă să-L apere cu sabia în Grădina Ghetsimani, Mântuitorul îi spune: *Pune-ți sabia la locul ei, căci toți cei ce scot sabia, de sabie vor pieri* (Matei 26:52). În termenii științelor naturii, regăsim acest adevăr în principiul acțiunii și reacțiunii. În aceeași Evanghelie mai citim, între Fericiri: *Ferice de cei blânzi, căci ei vor moșteni pământul!... Ferice de cei împăciuitori, căci ei vor fi chemați fii ai lui Dumnezeu!* (Matei 5:5,9).

Parabola vindecării slugii sutașului (Evanghelia după Matei, cap. 8) ilustrează cel mai limpede legătura dintre instituția militară și credința în autoritatea lui Hristos.

Mântuitorul vindecă de la distanță sluga centurionului roman pe firul credinței stăpânului, fără a ține seamă că acesta este soldat al unei armate de ocupație. Întâlnim aici trei lucruri: credința („...ci numai zi cu cuvântul și se va

vindeca sluga mea”), smerenia („Doamne, nu sunt vrednic să intri sub acoperișul meu”) și iubirea de aproapele (sutașul cere tămăduire nu pentru sine, ci pentru slujitorul său). Drept pentru care Mântuitorul rostește, cu nereținută admirație: „Adevărat grăiesc vouă: la nimeni, în Israel, n-am găsit atâta credință”³. Domnul nu se poate să nu fi apreciat faptul că sutașul, exponent al armatelor cuceritoare, din dragoste pentru sluga lui, își punea nădejdea la picioarele Celui ce făcea parte din populația ocupată.

În Noul Testament tema războiului capătă conotații spirituale superioare. Asumându-și tradițiile Vechiului Testament în care Domnul Savaot este Domnul Oștirilor, iar războaiele se poartă în apărarea dreptei credințe, fiind conduse de Însuși Dumnezeu, Noul Testament proiectează „idealul creștinismului combatant pe câmpul de bătălie duhovnicească, împotriva diavolului, împotriva tentațiilor rele ale acestei lumi și împotriva propriilor slăbiciuni și patimi”⁴. Harul ia locul Legii Talionului („ochi pentru ochi, dinte pentru dinte” — Deut. 19:21), iubirea vine să detroneze răzbunarea, ca rânduială a aceluiași Dumnezeu. Răsturnare de lege sau transfigurare a Legii? Mântuitorul spune în Matei 5:17 că nu a venit să strice Legea, ci s-o împlinească. Iar împlinirea Legii se face prin jertfa supremă a Însuși Legiuitorului, care își pune viața spre răscumpărarea păcatelor lumii.

Iubirea lui Dumnezeu este singura în stare să mântuiască omul de consecințele păcatului originar și să scoată sufletul la liman prin credință, supunere și jertfă, pe fâgașul credinței, supunerii și jertfei asumat de Însuși Isus Hristos. Iată un cap de pod pentru puntea dintre Biserică și Armată: ierarhia transcendentă se oglindește, în parte, și în ierarhia militară. Pe acest cap de pod ostașul este chemat să-și construiască puntea, cu materialul credinței în Dumnezeu care îi îngăduie să-și apere țara și neamul.

Domnul ceresc și domni pământeni

Să ne amintim că pământul României de astăzi și poporul care îl sălășluiește au fost copleșite de atâtea și atâtea ori prin foc și sabie. În ultimele două milenii de istorie frământată, rezistența neamului nostru în fața pericolului alienării culturale și asimilării sale de către alte popoare se datorează în bună măsură învățaturii creștine.

³ Vezi și N. Steinhardt, *Admirațiile Domnului*, în vol. *Cuvinte de credință*, Editura Humanitas, București, 2006, p. 257.

⁴ Preot lector Vasile Merticaru, *Sfinții militari în spațiul românesc*, în: *Armata și Biserica*, ediție coordonată de comandor Ilie Manole, Colecția „Revista de istorie militară”, București, 1996, p. 119.

Istoria medievală a țărilor române cunoaște un șir lung de domnitori cu suflet și cuget profund creștine. Majoritatea acestora au fost nevoiți să ridice sabia, ei înșiși în fruntea oastei, în fața marilor imperii care înconjurau pământul românesc râvnind să-l acapareze. Un detaliu semnificativ este și formula de prezentare a lor care, înaintea numelui, cuprindea o mărturie de credință creștină. Mircea cel Bătrân, bunăoară, în actele oficiale apare astfel: *În Hristos Dumnezeu, binecredinciosul și de Hristos iubitorul și singur stăpânitorul, Io Mircea mare voievod și domn...*

La începutul veacului al XVI-lea, *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* nu au fost îndreptate doar către fiul domnitorului, ci către toți fiii neamului românesc — așa cum Hristos știa că nu vorbește doar contemporanilor Săi, ci întregii lumi. Pentru a întări oastea ridicată în apărarea țării și a face ca Atotputernicul să răspândească asupra lor voință și putere de luptă, domnitorul propune contemporanilor și urmașilor să înalțe rugăciune către Domnul:

Iar dacă veți vedea că [năvălitorii] nu vor să se întoarcă, voi nu vă temeți de dânșii, nici de oștile lor cele multe, ci luați pre Dumnezeu ajutor în inimile voastre și vă rugați zicând: Stăpâne, făcătorul tuturor și Dumnezeu cel bun, noi suntem robii Tăi și n-am iubit lucrul acesta. (...) nici voim să fie vărsare de sânge, nici să se ude mâinile noastre în sângele de om. (...) Deci și noi am plecat smereniia noastră lor, iar ei n-au vrut să priimească smereniia noastră, ce s-au potrivit să fie mai puternici decât Tine. (...) Pentru-aceia, Dumnezeu nostru, acum nu avem altă nădejde, făr' numai singur pe Tine, judecătorul cel drept, că toate bunătățile de la Tine pogoară.⁵

Gândirea lui Neagoe Basarab așază rosturile și resorturile războiului și ale păcii într-o rânduială teologică „pe care nu o găsim nici în Bizanțul Ortodox și nici în lumea apuseană, dar o întâlnim, înaintea sa, la Ștefan cel Mare, în concepția potrivit căreia „războaiele sunt câștigate de Dumnezeu și victoriile se cuvin cinstite prin posturi aspre de recunoștință pentru ajutorul Său”⁶. De altfel, ne găsim la momentul istoric în care *Principele* lui Niccoló Machiavelli evidențiază, în Occident,

⁵ *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, Editura Minerva, București, 1970, pp. 279-280.

⁶ Col.(r.) Ioan Strujan, *Apărarea patriei în „Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie”*, în *Armata și Biserica*, ediție coordonată de comandor Ilie Manole, Colecția „Revista de istorie militară”, București, 1996, p. 67.

divorțul dintre politică și credința creștină⁷, punând astfel piatra de temelie pentru descreștinarea globală a existenței în veacul nostru⁸. Prin comparație, am putea spune că spațiul românesc își asuma „un medievalism întârziat într-o lume modernă”⁹.

Numai că tocmai această „întârziere” a credinței creștine autentice în bazinul carpato-danubiano-pontic a fost „bobul de muștar” care a dat tărie lui Mihai Viteazul să-și deschidă cale cu securea în rândul dușmanilor și să adune laolaltă neamul de limbă românească la 1600 – fie și numai într-o vremelnică anticipare a unității naționale — sau, un veac mai târziu, lui Constantin Brâncoveanu să jertfească viața lui și a copiilor săi în numele lui Hristos.

Iubiți pe vrăjmașii voștri¹⁰

Ei da, aici e cu adevărat prilej de confuzie pentru soldatul care se vrea și un bun creștin. Cum adică, să-mi iubesc dușmanul pe care sunt trimis să-lucid? Aici se cere derogare de la poruncă pentru ostași, vor spune unii — mai ales cei care se alipesc de litera legii în dauna spiritului ei.

Desigur, a ucide e un mare păcat, și Dumnezeu urăște păcatul — în schimb, ne iubește pe noi păcătoșii. În virtutea acestei iubiri, la a cărei intensitate și cuprindere nici un om nu poate accede, El este gata să ierte dincolo de măsura înțelegerii noastre. Hristos i-a dăruit cu iertarea iubirii Sale și pe sutașul din Capernaum, și pe tâlharul de pe cruce, și chiar pe torționarii Săi pentru care S-a rugat Tatălui: *Tată, iartă-i, căci nu știu ce fac* (Luca 23: 34).

Dar chiar „practicată la nivelul eticii curente, de la om la om, iertarea poartă, în structura ei, o aromă trans-omenească: ea este efectul stuporii cu care absolutul contemplă lumea, e însăși această stupoare, transformată, pe nesimțite, în îngăduință”¹¹. „Dragostea este un consilier mai bun decât ura” spunea Richard Wurmbbrand, pastor evanghelic care a petrecut mai bine de paisprezece ani în închisorile comuniste, întemnițat ca deținut religios, ca mii alții.¹²

⁷ „Machiavelli a căutat să creeze modelul unui stat capabil de a rezista atacurilor externe. Scrierile sale tratează principiile pe care este bazat un asemenea stat și modalitățile prin care aceste principii pot fi implementate și menținute.

⁸ Col.(r.) Ioan Strujan, *op.cit.*, p. 67.

⁹ Idem.

¹⁰ *Dar Eu vă spun: Iubiți pe vrăjmașii voștri...* (Matei 5: 44).

¹¹ Andrei Pleșu, *Minima moralia*, Editura Humanitas, București, 2008, p. 22.

¹² Richard Wurmbbrand, *Isus, prietenul teroriștilor*, Colecția Analele pătimirii, Editura Stephanus, București, 1996, p. 17.

S-au consemnat nu puține cazuri când, pe câmpul de luptă, câte un ostaș nu numai că-și cruța inamicul căzut în neputință de a mai lupta, dar își mai lua și răgaz să-i îngrijească rănilor pe cât putea, sau să-i dea o gură de apă. În situații extreme, la un pas de moarte, omenia își strigă triumful asupra adversității.

Un reflex al conștiinței colective căreia tot Dumnezeu i se adresează este și luarea de prizonieri în locul nimicirii totale a inamicului (excluzând situațiile speciale sau cazurile patologice). Și tot ca reflex al aceleiași conștiințe colective, s-au adoptat și corpuri normative consistente care reglementează derularea conflictului și a căror încălcare dovedită atrage pedepse dintre cele mai severe¹³.

Pentru ce ridicăm sabia?

Lupta și suferințele populației din spațiul carpato-danubiano-pontic spre întregirea neamului românesc nu pot fi înțelese exclusiv prin prisma unui context geopolitic nefericit (în termeni laici, necum creștini). În fond, sunt puține locurile de pe planetă care să nu fi avut parte de conflicte armate. Diferențele stau, însă, în motivația celui care ridică sabia.

Să luăm ca exemplu cruciadele, care vreme de aproape două veacuri au zguduit Europa și Orientul Mijlociu, sub pretextul eliberării locurilor sfinte de sub ocupația păgână. „De la cruciade cavalerii occidentali au așteptat totul: mântuirea veșnică, satisfacerea spiritului de aventură, iar cei mai mulți, bogățiile fabuloase ale Orientului.”¹⁴ Se știe prea bine astăzi că la baza acestor incursiuni cu etichetă religioasă au stat adesea rațiuni politice și economice. Mai ales Cruciada a IV-a (1202-1204), legată de dorința puternicului pontif Inocențiu al III-lea de a-și impune supremația asupra întregii lumi creștine din Occident și Orient și deturnată de la eliberarea Ierusalimului la asediul și jefuirea Constantinopolului creștin, a demascat fără echivoc degradarea idealurilor de credință sub impactul unor meschine interese politice¹⁵.

Trista lecție a cruciadelor nu a fost învățată nici mai târziu, drept pentru care statele din Orient au fost recucerite, pe rând, de otomani¹⁶. Creștinul va

¹³ *Convențiile de la Geneva* (1864, 1906, 1949) stabilesc standardele dreptului internațional privind tratamentul aplicat noncombatanților (civililor) și prizonierilor de război; *Convențiile de la Haga* (1899, 1907) reglementează folosirea armamentului în timp de război; *Protocolul de la Geneva* (1925) tratează problema armelor chimice și biologice.

¹⁴ Preot profesor dr. Ioan Rămureanu, *Istoria Bisericească Universală*, Editura Institutului Biblic și de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române, 2004, p. 266.

¹⁵ Vezi Alexandru Mihail Niță, *Cruciada a IV-a anticreștină*, în vol. *Desfigurarea și transfigurarea lumii*, Ed. EIKON, Cluj-Napoca, 2006, pp. 69-73.

¹⁶ Vezi și: <http://ro.wikipedia.org/wiki/Cruciad%C4%83>.

distinge aici o pedeapsă îngăduită de Pronia cerească pentru ipocrizia unui demers pe cât de amplu și susținut, pe atât de contrar mesajului hristic.

Astfel de războaie fratricide adevărate zicala conform căreia distrugerea unei cetăți (fie ea de piatră sau de credință) pornește chiar din interiorul ei — în cazul nostru, prin deteriorarea credinței sub apăsarea orgoliului care dă sete de putere și mărire lumească. Cum nu se poate mai nimerit a sintetizat acest aspect Mihai Eminescu în *Scrisoarea a III-a*, în replica lui Mircea cel Bătrân către Baiazid sultanul:

*Ce-i mâna pe ei în luptă, ce-au voit acel Apus?
Laurii voiau să-i smulgă de pe fruntea ta de fier,
A credinții biruință căta orice cavaler.
Eu? Îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul...*

Cu totul alta, așadar, a fost motivația care a întărit de-a lungul vremurilor rezistența oștilor române, în rândul cărora aflăm calități admirabile, făurite sub apăsarea istoriei: hotărâre aprigă alături de modestie, vitejie crâncenă alături de milă, compasiune și un profund bun simț, dor de viață alături de spiritul de jertfă. Iar, dacă printre ei au fost și „căldiceii”, sau chiar trădători și lași (de care nu duce lipsă lumea), aceștia nu vor fi făcut decât să potențeze contrastul.

Nicolae Titulescu, ilustrul diplomat și ministru de externe declara la răscrucea dintre cele două războaie mondiale: „Vrem să fim prietenii tuturor națiunilor fără excepție, dar în treburile noastre nu primim ca stăpân decât pe noi înșine”.

Existența profesiei militare presupune existența unor interese umane conflictuale și care necesită folosirea violenței pentru promovarea acestor interese.¹⁷

Abilitatea definitorie a unui militar este managementul violenței și nu actul violenței în sine și are ca responsabilitate securitatea militară a societății. Militarul profesionist nu este un mercenar care-și oferă serviciile celui care-l plătește mai bine, dar nu este nici soldatul-cetățean aflat temporar în serviciul militar, inspirat și motivat de patriotism și datorie fără a fi preocupat permanent de a se perfecționa în profesia armelor. Motivațiile militarului profesionist sunt atașament față de propria

¹⁷ Samuel P. Huntington, *The Military Mind: Conservative Realism of the Professional Military Ethic*, în S.P. Huntington, *The Soldier and the State, The Theories and Politics of Civil-Military Relations*, Vintage Books, New York, 1957, (traducere de Marian Zulean) apud Ionel Nicu Sava, Gheorghe Tibil, *Armata și societatea*, Editura Info-Team, București, 1998, p. 179.

meserie și un simț al obligației sociale de a-și utiliza abilitatea sa în beneficiul societății.¹⁸

„Nu este o idee mai înaltă și mai binefăcătoare decât aceea de a-și sacrifica propria viață, pentru a apăra pe frații săi, pentru a-și apăra patria și neamul”, spunea Dimitrie Gusti.

În Evanghelia după Ioan, Mântuitorul lăsa pentru mai departe porunca ce avea să reprezinte definiția comportamentului oricărui creștin: *Vă dau o poruncă nouă: Să vă iubiți unii pe alții, cum v-am iubit Eu (...). Prin aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unii pentru alții.* (Ioan 13:34,35)

Etica, afirma filozoful și sociologul Dimitrie Gusti, este știința care își propune educația socială a voinței, având sarcina cea mai măreață – aceea de a forma și realiza voința cea mai bună, voința către o personalitate desăvârșită.

Etica creștină nu înseamnă că agentul moral caută în străfundurile vieții sale etice orice dovadă posibilă că este în relații de comunicare cu Divinitatea. Mai degrabă, etica creștină înseamnă că Dumnezeu Sfânt i Se adresează omului prin Cuvântul Lui, revelându-i-se deopotrivă ca Dumnezeu care vorbește deja în conștiința omului. La rândul ei, conștiința slujește ca semnal de alarmă anterior momentului judecății.¹⁹

Creștinismul vorbește despre om ca despre o ființă care poartă chipul lui Dumnezeu. Omul diferă într-un punct esențial de toate celelalte ființe. Numai el poartă *imago dei* – chipul lui Dumnezeu. Numai el are, ca parte a naturii lui esențiale, formele rațiunii și moralității. Numai el a primit un conținut distinct al cunoașterii. Pentru că este făcut astfel, el nu poate să evite responsabilitatea etică. Expresia aceasta neobișnuită – *imago dei* – nu este un latinism arhaic; ea conține natura esențială a omului așa cum este el pe baza creației.²⁰

Felul în care fiecare om vede natura cerinței morale este în același timp și o evaluare a lui însuși și a universului realității în care trăiește. Valorile cărora omul le dă prioritate, la fel ca și cele pe care le respinge, implică o concepție definită, dar nearticulată, despre Dumnezeu, despre lume și despre ordinea morală.

¹⁸ Samuel P. Huntington, *Officership as a Profession*, în S.P. Huntington, *The Soldier and the State, The Theories and Politics of Civil-Military Relations* Vintage Books, New York, 1957, (traducere de Marian Zulean) apud Ionel Nicu Sava, Gheorghe Tibil, *Armata și societatea*, Editura Info-Team, București, 1998, pp. 246-248.

¹⁹ Carl. F. H. Henry, *Etica creștină personală*, Editura Cartea Creștină, Oradea, 2004, p. 223.

²⁰ *Ibidem*, p. 170.

În opera sa *Aspectul psihologic al războiului*, literatul și folcloristul Dumitru Caracostea face o trecere în revistă a unor impresionante mărturii despre credința ostașilor români în vremea Primului Război Mondial²¹. „Sub impresia unei vii primejdii actuale, gândul celui ce vede moartea cu ochii se îndreaptă cu necesitate spre Dumnezeu” – scrie autorul²², iar câteva pagini mai departe consemnează mărturia unui ofițer, colonelul Popescu I. Dumitru: „La serviciile divine care se făceau pe front, vedeai îngenunchind alături și credincioși și necredincioși; toți credeau acum, aveau nevoia să creadă și cereau sprijin de undeva, sprijin în care aveau încredere”²³. Dumitru Caracostea sintetizează seria de episoade relatate de martori oculari sau de cei direct implicați într-o inspirată, pe cât de îndreptățită concluzie: „În forma cea mai aprigă a luptei pentru existență, în războiu, se vede limpede că unul din cele mai puternice mijloace de a birui frica de moarte este sentimentul religios. Cel ce se simte în legătură personală cu puterea dumnezeiască, acela e mai înarmat împotriva fricii și a deprimării, nu poate fi biruit ușor de groaza morții. Ceva mai mult: simte în el un spor de putere, necesar faptelor mari. Se vede și aici cum din doi inși egali în celelalte privințe, biruiește acela care are cu el și pavăza credinții. Credința poate chiar să cântărească mai mult decât forțe fizice covârșitoare”²⁴.

Adânc înrădăcinată în conștiința omului, credința în Dumnezeu este, așadar, o sursă de putere și liniște sufletească ce depășește nemăsurat alte forme de încredințare – într-o eventuală cauză dreaptă, în personalitatea și carisma comandantului-strateg, ori în eficacitatea unui echipament militar de ultimă generație. Nici una dintre acestea nu poate transcende frica de moarte așa cum o face chemarea lăuntrică a Creatorului, a Aceluia care, cu prețul vieții pământești, ne dăruiește viața veșnică.

Quo vadis, homine?...

Hristos nu a venit ca să propovăduiască supremația unei națiuni asupra altora, El vine să înlocuiască comuniunea de sânge cu una spirituală, supraetnică. Asta nu trebuie să ducă însă la anihilarea spiritelor naționale, care ar însemna ignorarea principiului unității în diversitate. Pe de altă parte, nici retorica naționalistă cu alunecare spre xenofobie nu este un semn de luciditate într-o epocă în care frontierele naționale ar trebui să li se acorde mai degrabă semnificația unor

²¹ Dumitru Caracostea, *Aspectul psihologic al războiului*, Editura Cartea Românească, București, 1922.

²² *Ibidem*, p. 246.

²³ *Ibidem*, p. 249.

²⁴ *Ibidem*, p. 262.

contururi culturale în peisajul unei lumi care ar merita, după atâta frământare, un dram de coerență și armonie.

„Secolul XX a fost cel mai sângeros din istoria umanității. Am fost martorii primelor două războaie mondiale, Holocaustului, apariției comunismului și fascismului, domniei regimurilor totalitare care i-au întors pe copii împotriva părinților lor în numele Revoluției Culturale. Câmpurile de bătălie din Asia de sud-est, tentativele de genocid din Balcani și Rwanda, nașterea extremismului islamic sunt doar câteva exemple care ilustrează cât de puțin a progresat umanitatea de la răutatea care a cauzat Marele Potop. În secolul XX au murit de două ori mai mulți creștini ca martiri decât au făcut-o în celelalte nouăsprezece secole anterioare. Va fi secolul XXI diferit în vreun fel?”²⁵

Scriitorul și omul politic francez André Malraux avertiza că secolul XXI va fi religios sau nu va fi deloc. Iată, că am pășit și pragul secolului XXI, iar omenirea nu pare a duce lipsă nici de religii, dar nici de războaie. Și părintele Dumitru Stăniloiaie spunea că fără creștinism va fi sigur război, oricât de tare s-ar trâmbița pacea în lume, și că numai credința creștină autentică ar putea amâna și împuțina războaiele în lume.

Conflictele armate, deloc rare astăzi, sunt augmentate și de diversificarea conceptului de „război”: război economic, război informațional, război electronic, război mediatic și, nu în ultimul rând, război religios — acesta din urmă, alimentat de fanatism și fundamentalism. Toate acestea alcătuiesc un concert conflictual care explodează, mai devreme sau mai târziu, „la gura țevii”.

Asistăm la o contracție spectaculoasă a efectivelor militare pe măsură ce forța umană este compensată de performanțe tehnologice. Contactul cu inamicul este din ce în ce mai estompat, ajungându-se ca din spatele unui ecran să nu-l mai distingem decât, cel mult, ca pe o țintă virtuală din jocurile pe calculator. El nu mai este o țintă vie, nu-l mai percepi ca pe semenul tău cu a cărui viață sau moarte intri în rezonanță; el devine o imagine în mișcare, o nălucă care nu-ți mai angajează conștiința la momentul apăsării pe trăgaci sau pe buton. Să încercăm o alăturare între războiul duhovnicesc, în care înfrunți ispitele diavolului sau chiar pe el, înarmat doar (!) cu credința în Dumnezeu, și războiul modern în care, dintr-un elicopter sau avion sofisticat hotărâști soarta unor puncte mișcătoare pe pământ, aflate la sute sau mii de metri distanță. De care parte a conștiinței te mai afli atunci? Cât de liniștit mai poți dormi la adăpostul justificării „Am executat un ordin”? Care mai este, în cazul acesta, diferența între un ostaș și un călău și câtă „onoare ostășească” îți mai poți aroga?

²⁵ Cindy Jacobs, *Manifestul reformei*, Editura Alfa Omega Publishing 2009, p. 10.

Dezvoltarea tehnologică în profesia militară este inevitabilă, în ultimele decenii asistând la un mers tot mai accelerat. Tehnologia are, desigur, multiple avantaje: reducerea personalului militar și, deci, a unor cheltuieli și riscuri, evitarea distrugerii inutile a unor obiective edilitare civile, culturale, economice, reducerea numărului de victime din rândul militarilor și al victimelor colaterale, prin posibilitatea unor atacuri punctuale. Să ne gândim la diferența dintre marile bătălii de odinioară, care lăsau în urmă sute și mii de morți să putrezească pe câmpul de luptă, și faptul că astăzi armatele își pot aduce acasă fiecare ostaș căzut și să-l înmormânteze cu onoruri militare.

Pe de altă parte, nu putem să nu observăm – fără a condamna – că tehnologia și excesele (în toate domeniile, deci și al profesiei armelor) au ca efect o îndepărtare a omului de originea sa profundă, de Dumnezeu. Pare că trăim o secetă spirituală în care raportarea la Creator se dizolvă treptat sub iluzia unor concepte mecaniciste, seci, ca: eficiență, randament, rentabilitate, confort etc. Instalată în sentimentul de siguranță creat de o dotare din ce în ce mai sofisticată, pe militar îl paște riscul de a se strămuta nu doar cu mintea, ci și cu tot sufletul în mirajul virtuților tehnice a căror fascinație amenință, uneori, să-i întunece conștiința rădăcinilor și rostului său în lume. Poate că ar fi de dorit, într-o atare situație, un efort sporit și din partea credincioșilor bisericilor creștine de a-și folosi talanții și de a da vieții noastre de zi cu zi o perspectivă biblică pentru a străbate acest vid de credință în formare și de a reface legătura omului cu Dumnezeu. În ultimă instanță, o sinteză între morala creștină și moralul ostașului nu poate decât să ridice calitatea serviciului militar sub toate aspectele acestei delicate vocații și meserii.

WANTED CHRISTIAN MEN – SE CAUTĂ BĂRBAȚI CREȘTINI

Colonel Bruce A. WEST,

reprezentantul senior pentru apărare și atașat al apărării al SUA

Astăzi voi vorbi despre o căutare, căutarea unor bărbați creștini. În această expunere vom discuta despre viziune, despre spirit conducător în slujba comunității, precum și despre a fi un războinic.

Pentru început nu știu cum este pentru voi, dar eu sunt mereu ocupat. Pare că întotdeauna este ceva de făcut și nu se termină niciodată. Începe dimineața devreme și durează mai mult decât mi-aș dori până seara târziu. Există săptămâni în care trebuie să particip la dineuri, recepții sau întâlniri până seara târziu, de mai multe ori pe săptămână.

Pare că serviciul meu și munca mea mi-au luat în primire viața. M-au acaparat pe mine, mi-au acaparat familia, mi-au acaparat sufletul. Puteți să vă identificați cu acest lucru? Treceți și voi prin experiențe similare?

Și știți ce? Nu ar trebui să fie așa. E greșit, e complet întors pe dos. Îmi place cu adevărat ce fac, dar îmi iubesc familia și îl iubesc pe Dumnezeu. De ce oare las să mi se întâmple aceste lucruri? De ce sunt prioritățile mele, cel puțin având în vedere unde îmi petrec majoritatea timpului, atât de răsturnate?

Câți dintre voi au auzit povestea despre broască și apa fierbinte? Dacă încălziți apa până devine fierbinte și aruncați o broască în ea va sări imediat afară. Însă dacă puneți o broască într-un vas cu apă la temperatura camerei și apoi îl încălziți până când devine fierbinte broasca rămâne acolo și fierbe. Uneori am senzația că sunt acea a doua broască stând în propriul meu vas cu apă fierbinte,

serviciul meu, și că nu pot să fac celelalte lucruri pe care ar trebui să le facă un bărbat, un soț, un tată creștin.

În ultimele 5-6 luni m-am întâlnit cu câțiva bărbați, de câteva ori pe lună, la micul dejun sau doar pentru a petrece timp împreună. Ne întâlnim doar pentru aproximativ o oră și studiem Cartea Judecătorilor din Vechiul Testament. Aceasta a suscitât discuții extrem de interesante, mai ales când am citit în Capitolul 4 despre Deborah, o judecătoare, și despre Barak, un conducător local.

Începând cu versetul al 6-lea: “Ea (Deborah) a trimis să fie chemat Barak, fiul lui Abinoam din Kdesh în Naphtali și i-a spus: “Domnul Dumnezeu al Israelului îți poruncește: «Du-te, ia cu tine zece mii de bărbați din Naphtali și Zebulun și condu-i pe Muntele Tabor». Versetul al 7-lea: «Îl voi ademeni pe Sisera, comandantul Armatei lui Jabin, cu carele sale de luptă și soldații săi spre Râul Kishon și îi voi preda în mâinile tale.»”

Ei bine, asta sună ca o victorie garantată, nu-i așa? Domnul a spus-o, iar eu o cred. E destul de ușor să fii omul lui Dumnezeu. Dar știți ce a spus Barak? În Versetul al 8-lea, Barak i-a spus “dacă vei merge cu mine, mă voi duce; dar dacă nu vei veni cu mine, nu voi merge.” Cum?? Ce răspuns mai e și ăsta? Îi este teama? Este el un laș?

Nu are el încredere în Dumnezeu? Nu crede el în Dumnezeu? Nu îl crede el pe Dumnezeu? Ați fi mers dacă ați fi fost în locul lui Barak? De ce nu l-a vorbit Dumnezeu direct lui, în loc să îi vorbească prin intermediul lui Deborah? Nu ascultase în trecut?

Și de ce este judecătorul o femeie? Unde sunt bărbații? Avem o femeie judecător și un bărbat care nu face ceea ce îi poruncește Dumnezeu decât dacă femeia merge cu el. Deci încă o dată, unde sunt bărbații? Unde sunt conducătorii bărbați? Unde sunt bărbații dispuși să urmeze porunca lui Dumnezeu? Unde sunt bărbații care VOR să facă ceea ce le poruncește Dumnezeu, indiferent de consecințe?

Numai pentru a sublinia ideea refuzului lui Barak de a merge, dacă nu merge și Deborah cu el, aceasta din urmă spune în versetul al 9-lea: “Prea bine, voi merge cu tine. Dar din cauza felului în care procedezi în această privință, onoarea nu-ți va aparține pentru că Domnul îl va preda pe Sisera unei femei.” În final Barak îl înfruntă pe Sisera și cele 900 de care ale sale pe câmpul de luptă, iar Sisera este spulberat – nici un bărbat nu scapă în afară de Sisera care fuge pe jos. Ajunge în cortul unei femei numite Jael, pe care Sisera o crezuse în mod eronat o prietenă. În versetul al 21-lea citim că aceasta l-a ucis în timp ce el dormea în cortul ei, împlinind profetia pe care Deborah o făcuse lui Barak în versetul al 9-lea. Cum credeți că s-a simțit Barak atunci când a ajuns la cortul lui Jael și l-a văzut pe Sisera zăcând acolo mort, când și-a amintit ce i-a spus Deborah și anume că

onoarea nu avea să fie a lui, ci a unei femei? Iarăși, unde sunt bărbații? De ce nu se comportă ca niște bărbați?

Acum câțiva ani am citit o carte intitulată “Inimă salbatică” de John Eldredge. În carte, autorul susține că există trei lucruri care îi animă pe bărbați. În primul rând, o frumusețe pe care să o salveze. În al doilea rând, o aventură pe care să o trăiască, iar în al treilea rând o bătălie pe care să o câștige.

Gândindu-mă la viața mea, cred că autorul are dreptate. Pe când eram băiat mă raportam categoric la ultimele două, la aventură și la bătălie, dar prea puțin la frumusețea ce trebuia salvată. Aceasta a venit mai târziu pe măsură ce am crescut și am devenit un tânăr bărbat. Împreună cu prietenii mei ne jucam de-a cowboii și indienii sau de-a armata, ore în șir, trecând peste toate greutățile pentru a fi învingători, fiind întotdeauna curajoși și îndrăzneți, iar uneori fiind răpuși de o moarte glorioasă.

Când mă uit la fiul meu Jason care are 8 ani constat că este categoric în faza cu aventura și cu bătălia. Presupun că aceia dintre voi care au fost binecuvântați cu fii văd și ei același lucru. Pentru Justin, fiecare lucru pe care pune mâna este o armă – o sabie, o pușcă, un cuțit, iar totul pentru el este alb sau negru, bun sau rău. Există foarte puțin gri în lumea lui.

Premisa cărții “Inimă salbatică” este aceea a povestirii din Cartea Judecătorilor despre Barak și Deborah. Unde sunt bărbații? Mai important, unde sunt bărbații cu Dumnezeu? Unde, când și de ce în timpul vieții noastre încetăm să mai fim “bărbați” așa cum ne-a făcut Dumnezeu? În mod sigur “aventurile” și “bătăliile” noastre ca bărbați sunt diferite de cele pe care le avem ca băieți. Cu toate acestea, ele sunt însă acolo. Ele nu sunt fanteziile și bătăliile simulate cu săbii și puști de plastic sau de lemn, ci sunt aventuri și bătălii adevărate.

De ce nu ducem cu noi mantia bărbăției, a spiritului conducător, al onoarei și responsabilității pe care trebuie să le ducem? Dumnezeu ne-a făcut bărbați. Bărbați trebuie să fim. Bărbați cu spirit conducător, cu onoare, responsabilitate și integritate. Puternici întru Dumnezeu, soții și tații pe care Dumnezeu ne poruncește să fim. Conducători în comunitate și în activitatea noastră, etalând puternice idealuri creștine.

Nu vrem să fim Barak-i. Noi toți avem nevoie de ajutor pentru a ne pune în ordine prioritățile și pentru a le menține ca atare. Acele priorități ar trebui să fie Dumnezeu, soțiile și apoi familiile noastre, în acea ordine. Munca, banii, “jucăriile” noastre și toate celelalte lucruri pe care le facem și pe care le avem trebuie să fie într-o ordine oarecare după acele prime trei. Dacă reușim să avem relația verticală corectă cu Dumnezeu și relația orizontală corectă cu soția și familia noastră, Domnul ne va binecuvânta și toate celelalte se vor așeza conform voinței Sale.

Prin urmare, unde și cum încetăm să fim “bărbați” așa cum a intenționat Dumnezeu? Când ne pierdem acea viziune? Ce se întâmplă? Vă spun eu ce se întâmplă, și e un singur cuvânt. Viața. Viața se întâmplă. Pe măsură ce înaintăm în vârstă și devenim adulți ne asumăm din ce în ce mai multe responsabilități cum ar fi un serviciu, o căsnicie, copiii, un apartament sau o casă, o mașină, “viziunea” noastră despre aventura pe care trebuie să o trăim și bătălia pe care trebuie să o câștigăm începe să se diminueze. Începe să se micșoreze. În loc să privim spre Dumnezeu pentru călăuzirea Sa, puterea Sa, aventura Sa, începem să privim spre noi înșine, spre puterea noastră, și spre inteligența noastră. În loc să trăim pentru Dumnezeu și pentru măreția Sa, trăim pentru noi, iar “măreția” concepută de om nu se poate în nici un fel compara cu măreția Domnului. Cum știu asta? Pentru că am trăit-o. Am fost într-un loc unde nu aveam decât 90 de lei pentru a cumpăra de mâncare pentru două săptămâni pentru soția mea și pentru mine. Am fost într-un loc unde nu aveam bani și nu aveam nici un fel de mâncare în casă pentru a ne hrăni pe mine, pe soția mea și pe fiica mea nou-născută. Absolut nici un ban. Dar Dumnezeu ne-a întâlnit acolo, ne-a împlinit nevoile și ne-a așezat mâncare în cămară ca să trecem de această încercare. Viziunea pe care am avut-o, care ardea mocnit, s-a aprins și a ars cu strălucire. L-am văzut pe Dumnezeu mișcându-se. I-am văzut iubirea pentru noi. Am știut că acolo unde vroiam să fiu era acolo unde era El. Vroiam să trăiesc aventura pe care mi-o destinase, vroiam să Îl am lângă mine când urma să-mi duc bătăliile. Vreau să-mi păstrez ochii ațintiți asupra Sa. Vă amintiți una dintre aventurile pe care le-a trăit apostolul Petru? El a pășit pe apă. Nu ar fi grozav? Ce aventură ar fi asta! Pierde niște puncte pentru că și-a pierdut credința și s-a scufundat, dar să vă spun ceva, el a fost singurul care a avut credința și curajul de a se da jos din barcă și a face acel prim pas. Numai atunci când i-a fost distrasă atenția și nu s-a mai concentrat asupra lui Isus, ci asupra vieții din jurul lui, a început să se scufunde. Haideți, oameni buni, fiți bărbați. Nu fiți un Barak. Prindeți viziunea, viziunea lui Dumnezeu pentru viața voastră. Aveți curajul să părăsiți barca. Faceți acel prim pas.

Odată ce ați avut această viziune știți ce se întâmplă? Deveniți lideri. Oamenii vor vedea că nu sunteți implicat în asta pentru voi, ci pentru alții. Vor dori să aibă ceea ce aveți și voi. Vor dori să se alăture vouă și să vă urmeze. Veți conduce prin exemplul vostru. Isus nu a venit pentru El, ci pentru noi. Fiul lui Dumnezeu a venit pentru a se pune în slujba altora. El a fost exemplul suprem al stilului de conducere în slujba altora. A avut grijă de oamenii Lui, până la a spăla cu smerenie picioarele discipolilor Lui. Vă puteți imagina asta? I-a învățat pe oameni. A fost mentorul oamenilor. Le-a îndeplinit nevoile. Acesta e tipul de conducător pe care trebuie să-l aplicăm și noi. Conducătorul în slujba celorlalți. Unitatea voastră are o misiune? Da, are. Unitatea voastră are oameni? Da, are.

Experiența mea în toate funcțiile de conducere pe care le-am avut îmi spune că dacă am grijă de oamenii mei, ei vor avea grijă să-și îndeplinească misiunea. Dacă lucrez alături de ei, dacă sunt mentorul lor, dacă îi învăț, dacă îi ajut să aibă grijă de familiile lor, dacă îi las să-și facă treaba, dacă înțeleg că vor face și greșeli, dar nu îi concediez când greșesc, misiunea este îndeplinită. Adeseori în mod diferit față de ce m-aș fi așteptat sau de modul în care aș fi îndeplinit-o eu. În calitate de conducători nu trebuie să fim și dictatori. Nu trebuie să fim conducători de sclavi. În mod categoric nu trebuie să fim fără scrupule și intoleranți. Putem fi conducători mai eficienți și mai buni având grijă de oamenii din jurul nostru, atât de cei subordonați nouă, cât și de superiorii noștri. Fiți în slujba lor, satisfaceți-le nevoile, iar ei vor avea grijă de voi și își vor îndeplini misiunea.

În sfârșit, noi în armată suntem războinici. Ce fel de războinici trebuie să fim? Unii cu o cauză mai importantă decât cauza noastră personală. Vă amintiți de bătălia ce trebuie câștigată? E vorba de noi. În Exodul 15:3 se spune: Domnul este un războinic, iar în Geneză se spune că suntem plămădiți după imaginea lui Dumnezeu. Motto-ul Corpului de Infanterie Marină al Statelor Unite este: "O mână de bărbați destoinici". Domnul vrea ceva mai mult decât bărbați destoinici. El vrea bărbați destoinici creștini. Dacă Domnul este un războinic, iar noi suntem plămădiți după imaginea Lui, atunci putem fi într-adevăr războinici măreți. Războinici pregătiți pentru bătălie. Nu numai pentru bătăliile în care se varsă sânge, în care se pierd vieți, în care sunt hotărâte destinele națiunilor, dar și în bătăliile pentru dreptate, pentru victoria binelui împotriva răului. Pentru a face ceea ce se cuvine, indiferent de prețul plătit. Pentru a stabili un etalon și pentru a-l menține. Trebuie să luptăm pentru a ne păstra integritatea, deoarece nu este ceva care ne poate fi luat, ci este ceva ce putem să dăruim. Războinicii care luptă pentru o cauză nobilă nu se predau și nu dau bir cu fugiții. Trebuie să fim buni războinici pentru națiunea noastră și pentru armata noastră. Dar în același timp trebuie să fim buni războinici pentru a păstra idealurile creștine care sunt atât de importante pentru felul în care ne trăim viețile în fiecare zi.

Așa cum am spus la început, sunt ocupat. Toți suntem ocupați. Dar vreau să fiu și unul care răspunde la apel când este lansată chemarea: Avem nevoie de bărbați creștini. Bărbați care să aibă o relație verticală corectă cu Dumnezeu și o relație orizontală corectă cu soțiile și copiii lor. Și bărbați care să aibă o viziune, conducători în serviciul comunității, care rămân războinici până la capăt. Puteți să o faceți. Știu că puteți să o faceți. Răspundeți la această chemare. Faceți acel prim pas îndrăzneț din barcă.

„OASTEA CEA IUBITOARE DE HRISTOS” ÎNTRE DEZIDERAT ȘI REALITATE

Colonel Mihai BRUMĂ

Președintele Asociației de prietenie a militarilor creștini din România „Cornelius”

Motto: *„Dacă poporul Meu peste care este chemat Numele Meu se va smeri, se va ruga, și va căuta Fața Mea, și se va abate de la căile lui rele, – îl voi asculta din ceruri, îi voi ierta păcatul, și-i voi tămădui țara.”*
(2 Cron. 7:14)

Consider un privilegiu deosebit faptul de a mă adresa unei audiențe atât de distinse, cu un subiect care, pentru mine, are o importanță cu totul specială. Importanța pe care rolul eticii creștine în exercitarea profesiei militare o are pentru mine derivă din dubla mea calitate: aceea de militar de profesie – de la vârsta de 14 ani, când am pășit pe porțile liceului militar – și aceea de creștin – după ce, prin harul Domnului Iisus Hristos, în urmă cu 10 ani am înțeles valoarea fără seamăn a jertfei Sale răscumpărătoare și am luat creștinismul în serios, intrând în legământul poruncit de El, ca să trăiesc o viață dedicată în întregime împlinirii voii Lui.

Voi aborda subiectul raportului dintre profesia militară și etica creștină prin prisma conținutului și a modului de reflectare în realitatea de zi cu zi a vieților noastre de militari a inspiratei și plinei de conținut sintagme „Oastea cea iubitoare de Hristos”, care, după cum bine știți, este leitmotivul oricărei rugăciuni pentru armată, în ansamblul ei, în cadrul ceremoniilor religioase desfășurate în armata noastră. În demersul meu nu am utilizat nici un alt aparat științific care să dea greutate aserțiunilor exprimate și, în acest fel, să convingă auditoriul, decât Sfânta

Scriptură, a cărei greutate și autoritate știu că nu este contestată de către nimeni dintre cei prezenți.

În abordarea problematicii aferente acestui generos subiect am considerat că, pentru creștinii aflați în armată, problema principală nu este aceea a caracterului drept sau nedrept, corect sau incorect al acestei meserii, ci a modului de exercitare a ei prin prisma valorilor specifice eticii creștine, care, la rândul său, nu se poate manifesta plenar decât în legătură directă cu calitatea de creștin a celor ce o practică.

1. Raportul dintre profesia militară și etica creștină

Ca membru al „Oastei cele iubitoare de Hristos” și ca ostaș al lui Hristos, m-a preocupat mult raportul în care se află profesia militară și etica creștină. Ce am constatat?

Văzută ca o meserie prin care cineva se dedică apărării patriei și ordinii constituționale în statul de drept, ar fi greu să găsești în Scriptură, învățatură consistentă cu ansamblul Evangheliei lui Hristos, care să restricționeze practicarea profesiei militare de către un creștin trăitor sau care să contravină cerințelor profesiei militare. Nici Sf. Ioan Botezătorul¹, nici Domnul Iisus Hristos², nici Sf. Ap. Pavel³ nu au poruncit sau sugerat măcar că un credincios ar trebui să renunțe a mai practica această meserie. În schimb, observăm porunci și recomandări pentru practicarea acesteia cu dreptate și credincioșie față de Dumnezeu.

Cât privește aplicarea cerințelor generale ale eticii creștine la profesia militară, putem afirma că nu există incompatibilități de substanță între profesia militară și etica creștină, dar există interdependențe și condiționări uimitoare. Un bun militar poate fi și un bun creștin, dar pentru a fi desăvârșit, un militar trebuie să fie creștin, în sensul că, de exemplu, partea de hazard a artei militare solicită intervenția puterii divine, care este mult mai probabilă în cazul unui creștin.

În același timp, cele mai multe dintre aspectele profesiei militare capătă valențe deosebite în prezența unui caracter creștin autentic. De exemplu, dragostea

¹ „Niște ostași îl întrebau și ei, și ziceau: „Dar noi ce trebuie să facem?” El le-a răspuns: „Să nu stoarceți nimic de la nimeni prin amenințări, nici să nu învinuiți pe nimeni pe nedrept, ci să vă mulțumiți cu lefurile voastre.” (Luca 3:14).

² <<Când a auzit Isus aceste vorbe, S-a minunat de sutaș, S-a întors spre norodul, care mergea după El, și a zis: „Vă spun că nici chiar în Israel n-am găsit o credință atât de mare.”>> (Luca 7:9)

³ „În Cezarea era un om cu numele Corneliu, sutaș din ceata de ostași numită „Italiana”. Omul acesta era cucernic și temător de Dumnezeu, împreună cu toată casa lui. El făcea multe milostenii norodului și se ruga totdeauna lui Dumnezeu” (Fapte 10:1,2).

de patrie, curajul sau loialitatea unui militar creștin sunt mult mai profunde când sunt însoțite de încrederea lui în Dumnezeu.

Dar și profesia militară poate avea o influență pozitivă asupra unora dintre valorile eticii creștine, care sunt amplificate de trăsăturile specifice unui profesionist militar: disciplina, hotărârea, fermitatea, perseverența etc. Astfel, trăsături cum sunt: credințioșia și ascultarea sunt foarte bine înțelese de către militari, care prin practica specifică meseriei știu să fie ascultători și credințioși în relații.

2. Avantajele exercitării profesiei militare prin prisma principiilor eticii creștine

Exercitarea profesiei militare prin prisma principiilor eticii creștine în integralitatea lor – după Scripturi – este profitabilă atât pentru persoana în cauză, cât și pentru instituție.

Profitabilitatea pentru sine a practicării profesiei militare prin trăirea creștină autentică cuprinde atât succesul în carieră, cât și răsplătirea divină pentru o viață dăruită Mântuitorului ceresc. Având în vedere promisiunea Domnului Hristos cu privire la ceea ce vor primi cei ce îl urmează⁴, putem avea certitudini că atât în viața aceasta, cât și în cea veșnică, cei ce practică etica creștină cu credințioșie vor avea de câștigat.

Avantajul instituției militare decurgând din faptul că membrii acesteia își desfășoară activitatea profesională respectând cu sfințenie preceptele scripturale ale credinței, constă în calitatea deosebită a materialului uman animat de aceste principii, cu toate consecințele ce decurg de aici: misiuni îndeplinite la parametri maximi, relații optime, utilizare eficientă a resurselor, moral ridicat etc. În acest sens, este binecunoscut de către cei mai mulți dintre noi cazul militarilor în termen credințioși din armata perioadei comuniste a istoriei noastre, care erau repartizați cu prioritate în misiunile de mare răspundere, unde se cerea disciplină și ascultare necondiționată. Dar este de așteptat ca, și la nivelul instituției, Dumnezeu să intervină în providența Sa și să binecuvânteze Armata, ca urmare a predominanței oamenilor temători de El în cadrul corpului de comandă și al întregului personal.

⁴ „[...]oricine a lăsat case, sau frați, sau surori, sau tată, sau mamă, sau nevastă, sau feciori, sau holde, pentru Numele Meu, va primi însuțit, și va moșteni viața veșnică.” (Matei 19:29).

3. „Oastea cea iubitoare de Hristos”

a) Deziderat

Dezideratul sintagmei „Oastea cea iubitoare de Hristos” poate fi exprimat, pe scurt, în termeni ce definesc locul pe care dragostea de Hristos, ca cea mai mare poruncă din Lege⁵, îl ocupă în ansamblul de valori al membrilor armatei. În acest sens, dragostea de Hristos este valoarea supremă și, ca atare, le determină și le susține pe toate celelalte. În postura de valoare supremă, ea motivează pe fiecare sau cel puțin majoritatea covârșitoare a membrilor instituției să adopte un comportament și să-și formeze un caracter de creștin trăitor al înaltelor valori etice cerute de „poruncile”/ comandamentele christice⁶. Această dragoste este atât de puternică încât determină acțiuni hotărâtă pentru a o exprima în faptă. Ca urmare, ea nu rămâne doar un deziderat, o metaforă frumoasă, la nivel declarativ, dar lipsită de conținut pentru cei mai mulți, ci se vede în acțiunile de clipă cu clipă ale fiecăruia, în rezultatele obținute în îndeplinirea misiunilor, în nivelul disciplinei și al moralului, în calitatea relațiilor interumane, în gradul de coeziune a colectivelor, în eficacitatea cheltuirii fondurilor, în prestigiul instituției, și în multe altele.

b) Realitatea

Care este realitatea? Deși nu există studii, nici măcar sondaje de opinie pe tema corespondenței dintre dezideratele sintagmei *Oastea cea iubitoare de Hristos* și realitatea „din teren” – cum obișnuim să ne exprimăm noi, militarii – ne putem folosi în primul rând de experiența personală a fiecăruia, precum și de datele statistice privind diverși indicatori ai îndeplinirii planurilor anuale, de situația și natura evenimentelor, de orice alte date și informații care reflectă starea de fapt a instituției. Dar întrucât cele mai multe din aceste date sunt cel puțin pentru uz intern, dacă nu cu un nivel mai înalt de clasificare, vom utiliza doar ceea ce constituie un fel de patrimoniu comun al personalului din armată, și anume ceea ce se găsește la nivelul conștiinței comune, nesistematizate.

Ca membri ai acestei armate știm destul de bine în ce măsură, în primul rând, noi înșine și, în al doilea rând, camarazii noștri îl iubim pe Hristos. Știm locul pe care dragostea de Hristos îl ocupă în ansamblul valorilor ce ne determină exercitarea profesiei. Știm ce rol are relația noastră cu Hristos, principiile eticii creștine în luarea deciziilor de a acționa într-un fel sau în altul, de a ne îndeplini sarcinile la un standard profesional sau altul, mai corect sau mai puțin corect, de a

⁵ „Învățătorule, care este cea mai mare poruncă din Lege?” Isus i-a răspuns: „Să iubești pe Domnul, Dumnezeul tău, cu toată inima ta, cu tot sufletul tău, și cu tot cugetul tău.” (Mat. 22:36,37)

⁶ „Dacă mă iubiți, veți păzi poruncile Mele” (Ioan 14:15)

face totul ca pentru Domnul⁷ sau de a lucra de ochii șefului etc. Știm câte piedici ne stau în cale pentru ca dragostea de Hristos dacă/câtă există să ne motiveze cele mai multe dintre acțiunile întreprinse în plan profesional și nu numai, ce factori intervin și împiedică această dragoste să se nască, să crească și să se manifeste plenar.

Dacă am căuta să înțelegem de unde pornește această situație, am descoperi cu ușurință că totul pleacă de la *necunoașterea lui Dumnezeu*. Domnul Hristos însuși a spus că oamenii religioși ai timpului Său se încurcau când venea vorba de aspectele practice ale credinței pentru că nu cunoșteau nici Scripturile, nici puterea lui Dumnezeu⁸. Această lipsă de cunoștință despre care prorocul Osea spunea că duce la pieirea poporului⁹ este determinată, în cele mai multe cazuri, de *informarea parțială, nesistematică sau eronată*, prin utilizarea unor surse incerte, incomplete, deformante, ori de lipsa de informare ce vine din dezinteres sau/și din prevalența altor priorități. În acest fel, se ajunge la necunoașterea Scripturii și a puterii lui Dumnezeu a Cuvântului Său, ceea ce duce la o credință bazată pe empirism, la amestecul învățaturii apostolilor cu basme lumești și băbești¹⁰, cu obiceiuri păgâne, superstiții și multe alte reprezentări nescripturale ale dumnezeirii și chiar la necredință și ateism.

Convingerile creștine slabe, generate de necunoașterea lui Dumnezeu, duc la *lipsa încrederii* în puterea, providența, răsplătirea lui Dumnezeu pentru cei ce Îl urmează și, de aici a *motivării* de a-L iubi și urma pe Hristos. De aceea, chiar dacă în anumite situații știu cu certitudine ce este bine, etic și creștinesc, nu am putere să împlinesc pentru că îmi lipsește sursa puterii, care vine prin trăirea credinței în Cel ce a fost mort și a înviat și stă la dreapta Tatălui ca să mijlocească¹¹ și să ajute pe cei ce împlinesc porunca și rămân neclintii în nădejde.

Alte piedici ce stau, în funcție de împrejurări, în calea manifestării dragostei de Hristos în viața noastră, ca militari creștini, sunt: *nevegherea* asupra gândurilor, vorbelor și acțiunilor proprii; *anturajul nepotrivit* pentru un creștin; *imitația lipsită de discernământ* – limitarea practicării credinței vii poruncite de Mântuitorul și sfinții apostoli, la un minim de rituri și ritualuri asumate prin imitație, care de cele mai multe ori sunt lipsite de fervoarea încrederii neclintite, întărite de Duhul Sfânt,

⁷ După îndemnul Sf. Ap. Pavel: „Orice faceți, să faceți din toată inima, ca pentru Domnul, nu ca pentru oameni.” (Col. 3:23)

⁸ <<Drept răspuns, Isus le-a zis: „Vă rătăciți! Pentru că nu cunoașteți nici Scripturile, nici puterea lui Dumnezeu”>>. (Mat.22:29)

⁹ „Poporul Meu piere din lipsă de cunoștință.” (Osea 4:6)

¹⁰ „Ferește-te de basmele lumești și băbești.” (1 Tim. 4:7)

¹¹ „Hristos a murit! Ba mai mult, El a și înviat, stă la dreapta lui Dumnezeu, și mijlocește pentru noi!” (Rom. 8:34)

în Cel ce este Lumina lumii, pentru ca, dacă Îl urmează cineva, să nu mai „umble în întuneric”, ci să aibă „lumina vieții” (Ioan 8:12).

4. Propuneri

Având în vedere situația descrisă pe scurt mai sus, se pune întrebarea dacă trebuie să facem ceva cu privire la aceasta, și dacă răspunsul este *da*, ce anume?

În ceea ce mă privește, sunt de părere că noi, ca oameni practici trebuie să căutăm soluții, imediat ce constatăm o problemă. În mod deosebit, iubirea de oameni „cu fapta și cu adevărul” (1 Ioan 3:18), dar și interesul nostru individual și comun ne îndeamnă, în acest caz să nu stăm pasivi la starea de lucruri prezentată.

Cred că este momentul să ne deschidem inimile și să nu ne amăgim că suntem bine dacă ne botezăm după datină, ne cununăm în biserică și suntem conduși pe ultimul drum după un anumit ritual și, în plus, participăm la serviciile de închinare în zilele de sărbătoare, mai facem și câte un bine, mai rar sau mai des, după cum ni se pare potrivit.

Etica creștină, ca și întregul ansamblu al credinței în Hristos, înseamnă trăire în adevărul pe care ni-l descoperă moartea și învierea Lui. Principiile de viață și de muncă exprimate de preceptele *eticii creștine* nu pot fi aplicate separat de celelalte elemente ale credinței creștine. De aceea, doar un creștin în adevăratul sens al cuvântului le poate trăi în integralitatea lor, prin harul Domnului.

Adevărul despre cerințele *eticii creștine* ne este descris pe paginile Sfintei Scripturi, iar prin stăruința în rugăciune, Duhul Sfânt ne descoperă înțelesul Cuvântului divin, aplicarea acestuia la viața noastră practică atât ca militari, cât și ca oameni, în general și ne ajută în aplicarea lui în practica vieții de zi cu zi. Condiția inițială este să căutăm din toată inima¹². Apoi, ceea ce primim, să trăim cu credincioșie și hotărâre, continuând să cerem și să primim mai mult de la Cel ce este înfinit în toate atributele Sale, Dumnezeu cel veșnic.

Identificarea, la nivel individual, dar și ca instituție, a nevoii primordiale de Dumnezeu, căutarea la sursă, adică în Cuvântul inspirat al lui Dumnezeu, Sfânta Scriptură, legătura cu oamenii lui Dumnezeu, experimentarea puterii lui Dumnezeu prin încredere și acțiune pe baza promisiunilor și poruncilor Lui, renunțarea la formalism și superficialitate în favoarea autenticității și profunzimii în relația cu Dumnezeu, acordarea priorității cuvenite lucrurilor spirituale sunt doar câteva dintre căile pe care noi putem să ieșim din starea actuală spre o treaptă superioară a exercitării *profesiei militare* prin prisma valorilor *eticii creștine*.

¹² „Mă veți căuta, și Mă veți găsi, dacă Mă veți căuta cu toată inima. Mă voi lăsa să fiu găsit de voi, zice Domnul” (Ier. 29:13,14)

Pentru că sunt pe deplin încredințat de posibilitatea, compatibilitatea și avantajele exercitării *profesiei militare* prin prisma valorilor *eticii creștine*, opinez că este momentul să gândim și să punem în practică un set de acțiuni și măsuri pentru atingerea următoarelor *scopuri*:

- ✓conștientizarea personalului Armatei cu privire la nevoia de Dumnezeu și dezvoltarea motivației fiecărei persoane de a cunoaște Adevărul¹³;
- ✓creșterea nivelului de cunoaștere a doctrinelor creștine fundamentale, a Scripturii și a poruncilor Mântuitorului Iisus Hristos;
- ✓dezvoltarea hotărârii și identificarea modalităților specifice de a exercita profesia militară prin prisma eticii creștine;
- ✓formarea și dezvoltarea caracterului creștin al întregului personal care se declară creștin.

Consider că următoarele acțiuni pot contribui la atingerea scopurilor propuse:

- ✓instituirea unei zile naționale de post și rugăciune pentru personalul din Armată;
- ✓instituirea Conferinței anuale la nivelul Ministerului Apărării: *Profesia militară și etica creștină*;
- ✓introducerea disciplinei *Moralul* în curriculum-ul educațional al studenților militari;
- ✓încurajarea eforturilor individuale și de grup pentru o educație creștină solidă și pentru transformarea convingerilor creștine în fapte de viață; intensificarea acțiunilor organizate în acest sens în cadrul instituțiilor militare, prin:
 - stabilirea unui program anual de pregătire pentru personalul creștin sub îndrumarea capelanilor militari sau a altor persoane abilitate;
 - instituționalizarea procesului de informare și dezbateră publică a raportului dintre profesia militară și etica creștină prin conferințe, simpozioane, comunicări științifice, mese rotunde la Cercurile militare;
 - înființarea de grupuri de părtășie creștină și rugăciune pe lângă cercurile militare.
- ✓editarea unei reviste creștine pentru uzul personalului creștin din armată.

6. Concluzii

Principiile *eticii creștine* se potrivesc foarte bine cu exercitarea *profesiei militare*, nu există incompatibilități de substanță, ba chiar se pot identifica

¹³ „Isus i-a zis: „Eu sunt calea, *adevărul* și viața. Nimeni nu vine la Tatăl decât prin Mine.” (Ioan 14:6)

interdependențe și condiționări reciproce. În același timp, exercitarea *profesiei militare* prin prisma *eticii creștine* este benefică, aduce avantaje mari atât la nivel individual, cât și la nivelul instituției.

Oastea cea iubitoare de Hristos este o sintagmă minunată, care deși, deocamdată, este, în cea mai mare măsură, doar un deziderat, merită să fie semnul sub care întreaga oștire strânge rândurile pentru a înlătura piedicile majore ce stau în calea transformării ei în realitate: necunoașterea lui Dumnezeu, interesul scăzut pentru lucrurile spirituale, convingerile creștine slabe, neveghearea, anturajul nepotrivit, imitația lipsită de discernământ. Este clar că valorile *eticii creștine* nu se pot manifesta separat de întregul care se cheamă creștinism, ci numai în cadrul unui caracter creștin integru, al unei persoane cu convingeri creștine biblice, ferme.

În conținutul prezentării am propus câteva direcții și modalități de acțiune, așa cum mi se par mie mai potrivite, având în vedere situația dată. Sper să fiți de acord ca ele să fie luate în considerare, amendate și completate, astfel ca să se facă pași înainte în acest domeniu. Nu cred că este bine să ne mulțumim a analiza, interpreta și constata; sunt convins că suntem chemați la acțiune, fiecare dintre noi, în poziția în care suntem.

Opinia foarte răspândită, conform căreia aceasta este doar datoria structurilor de specialitate ale armatei, așa cum, din păcate, se mai crede, în multe împrejurări, că problema credinței este treaba preoților, nu ne poate înșela. Creșterea rolului *eticii creștine* în exercitarea *profesiei militare* este problema noastră, a tuturor. Fiecare în parte, la nivel individual, precum și la nivel instituțional, prin pozițiile avute putem face ceva pentru ca *etica creștină*, viața în *Domnul Hristos* să caracterizeze cu adevărat modul în care este exercitată *profesia militară* de către personalul armatei, nu doar la nivel verbal, declarativ, ci la nivelul fiecărui gând, al fiecărui cuvânt, al tuturor acțiunilor noastre.

Din aceste motive, îndrăznesc să vin cu un îndemn, care sunt sigur că se găsește în orice inimă care îl iubește pe Hristos: să nu ne mulțumim a constata starea de fapt a raportului dintre profesia militară și etica creștină în Armata României, ci să căutam cu tot dinadinsul să facem ceea ce depinde de noi pentru a orienta lucrurile pe făgașul dorit de Dumnezeu, a ceea ce știm că trebuie să fie realitate pentru *Oastea cea iubitoare de Hristos* din care, cu onoare, cei mai mulți facem, am făcut sau vom face parte, în caz de nevoie.

Dumnezeu să ne binecuvânteze pe toți!

VIOLENȚA, RĂZBOIUL „DREPT” ȘI PACEA LUI HRISTOS

Preot Ion ILINCA

Secția Asistență Religioasă din Statul Major General

Experiența de zi cu zi arată interacțiunea între păcătos și lume. Interacțiunea decurge în două direcții: de la păcătosul care trăiește în lume către lume și de la lume către păcătos. Această temă este foarte importantă pentru teologia morală în general, dar în special, pentru dimensiunea pastorală a păcatului. Desigur, există astăzi probleme foarte delicate pentru conștiința creștină, care se vede în fața unor complexități ale răului cu consecințe pentru viața tuturor.

Violența nu creează, ea nu este decât o iluzie de forță, o caricatură a acțiunii. Falsul ei dinamism este mai mult apetit de distrugere decât de cucerire, dorință de constrângere mai mult decât de posesie.

Lucien Herr spune că ea este „ura pentru ceea ce este altceva”. Ura este în centrul violenței și o definește. Răul este refuz, răul este păcatul, răul este ruptura. „Răul izvorăște din reaua întrebuințare a libertății și are un caracter transcendent. De aceea nu se limitează la situații concrete ale vieții imediate, nici nu menține înfățișări exacte, ci creează, cu discreție, situații noi și este deghizat ca înger al luminii (*ăngelon fotos*) (II Cor. 11, 14). Dar nici binele nu se află permanent în totalitate la nivelul vieții imediate. Binele la acest nivel se prezintă fragmentar”¹.

Violența este erezie: neagă sau rupe comunicarea producătoare; neagă sau distruge comunicarea dintre oameni și Dumnezeu. Marele Apostol Pavel îi

¹ G. Mantzaridis, *Etica Creștină*, p. 381.

îndeamnă pe Romani prin cuvintele: *Cooperatores Dei Sumus*. Starea sănătoasă, starea adevărată și puternică este persoana și Dumnezeu conlucrând în forma creatoare și desăvârșitoare. Creștinii sunt chemați să se îngrijească în mod deosebit și să țină „tin enotita tou Pneumatos en to syndesmo tis eirinis”². Unitatea ca stare interioară, ca realitate ființială și ca viațuire eclesială reprezintă elementul cel mai important al vieții duhovnicești. Fără aceasta nu este posibilă realizarea păcii și a comuniunii, întâi cu Sfântul Duh³ și apoi între oameni. Desigur, Duhul lui Dumnezeu se află peste tot și nu fuge de la om în mod spațial (*topika*). Cel care păcătuiește se îndepărtează de Acesta în mod existențial (*tropika*)⁴.

Violența rupe comunicarea. Ea este foarte vicleană atunci când este ornată cu justificări și generozități. Ea înaintază sub masca sacrificiului și a purității. Amestec de „virtuți” și de compensații ascunse, unde aspiră răul. În adâncul „acestor frumuseți” găsim hibrizi. Violența, prin despărțirea omului de lume, creează două tipuri de rațiuni: rigidă, care fabrică idei; suplă, pe care obiectul o condamnă. Una răsucită și închisă. Cealaltă, umilă și dreaptă. Esențialul violenței este format de solidaritatea imediată dintre rațiunea rigidă și atitudinea rigidă. Există o violență a idealismului, având mintea răsturnată, ce nu apreciază persoanele decât ca pe niște depozite de idei, pentru atitudinea lor de a crea.

Demența calmă a fanaticului religios înlocuiește un Dumnezeu viu, personal. Omul viu este urât începând cu momentul în care sunt adorate „princiipiile” în locul iubirii persoanelor, divine sau umane. Libertatea lui Hristos nu este samavolnicie, ci desăvârșire nelimitată în iubire și adevăr.

Războiul

Cu veacuri în urmă, Heraclit a spus că războiul este „tatăl tuturor”. „Această opinie rămâne, cu diferite înfățișări și variații, influentă și astăzi”.

² Ef. 4, 3.

³ Harul Sfântului Duh nu este un obiect creat, nu este o realitate care poate fi obiectivată. El este un dar personal necreat și păstrarea lui nu are sensul unei presiuni a unei valori obiective, ci a unei relații și comuniuni personale cu Dumnezeu. Când comuniunea se întrerupe, harul devine inert. Lupta continuă contra patimilor și cultivarea virtuților opuse lor îl fac pe credincios să păstreze comuniunea cu Sfântul Duh (Sf. Grigore al Nisei, Despre scopul lui Dumnezeu, ed. W. Jaeger, vol. 8,1, pp. 46-47).

⁴ Fotie a exprimat acest lucru: „Căci cine păcătuiește nu se îndepărtează de Dumnezeu după loc, ci după mod”. (M. Fottou, Amfilochia 170, PG 101, 865 A).

Mulți, desigur, remarcă faptul că pacea constituie o înfățișare a războiului care are legătură cu politica și economia⁵. Dimpotrivă, pentru Biserica Ortodoxă „Patir panton” nu este războiul, ci Dumnezeu Păcii⁶.

Războiul vine ca o consecință a înstrăinării omului de Dumnezeu, de sine însuși și de aproapele. Și pentru că înstrăinarea, alienarea aceasta, cu tripla ei înfățișare, este generală, și războiul constituie un fenomen care apare în toate societățile, de la cele mai primitive până la cele mai evoluate și moderne⁷.

Dezordinea rămâne tripla separație a războiului: a divinului, a naturii și a umanului. Disjunctii solidaritate. Diviziunea războiului pătrunde un centru mai intim, cel mai intim: „dedublarea conștiinței”⁸. Dedublarea este, în același timp, efect și cauză a violenței.

Deci, războiul constituie o peripeție tragică a omului, care a fost creat pentru a trăi în iubire, pace și demnitate. Înstrăinarea de Dumnezeu este înstrăinarea de iubire și pace, este înstrăinarea de fundamentul existenței vieții, a demnității și axiologizării ei. Când omul se înstrăinează de Dumnezeu iubirii și păcii, care este arhetipul existenței lui, își mărginește sinele și se confundă în mod inevitabil în neliniște și distrugere (Is.1, 19-20; Mat. 26, 52).

Nicio violență nu se reduce la simpla satisfacție de a distruge; toate o conțin însă. Fanatisme unitare au comprimat și distrus lumea. Nimeni nu a perceput vidul cu atâta acuitate ca aceia din timpul celor două războaie mondiale. Secol fără suflet, însă conștient. Omul actual simte cum plutesc în camerele

⁵ Vezi: Roland H. Bainton, „Christian Attitudes Toward War and Peace: A Historical Survey and Critical Reevaluation”, New York 1960; Edward Guinan, „Peace and Nonviolence: Basic Writings”, New York, Paulist Press, 1973; Geoffrey F. Nuttall, „Christian Pacifism in History”, Oxford: Basil Blackwell, 1978; Ralph B. Poster, „War and Moral Discourse”, Richmond: J. Knox Press, 1969; Michael Waltzer, „Just and Unjust Wars: A Moral Argument with Historical Illustrations”, New York, B. Books, 1977; Charles J. Reid, ed. „Peace in the Nuclear Age: The Bishop's Pastoral Letter in Perspective”, Washington: The Catholic University of America, 1986; P. Ramsey, „War and the Christian; Conscience: How shall Modern War be conducted Justly?”, Durham, NC: Duke University Press, 1961.

⁶ Cf. Alexandru Webster, „The teaching on Peace in the Fathers”, Un regard Orthodoxe sur la Paix, Chambesy: Les Editions du Centre Orthodoxe 1986.

⁷ Generalitatea fenomenului războiului l-a condus pe sociologul francez G. Bouthoul („Războiul”, traducere din franceză de K. Zarouka, Atena, 1996, p. 29), să propună construirea unei ramuri aparte, speciale, în sociologia generală, care să se ocupe de problematica și filosofia războiului, cu scopul „studierii obiective a războaielor, a înfățișărilor și a consecințelor lor, precum și a determinismelor perioadelor de război” („Histoire de la Sociologie”, Paris, 1967, p. 125).

⁸ Pierre Gardere, „Violence”, în: „L'homme et le peche”, p. 160.

sale interioare chipuri vechi, pe jumătate roase și contururi ale chipurilor viitoare. Există prea puțină consistență pentru a nu ne mai fi teamă. Terorismul se extinde, și odată cu el, se extinde și frica. Persoanele suferă mai mult de deșertul din afară, pe care-l investighează mai bine măștile dinăuntru. Noi suntem îndepărtați de noi înșine precum cele mai îndepărtate stele, spunea Chesterton. Noi suntem în mod substanțial singurătate, afirmă Rainer Maria Rilke.

Nu forță, spun Părinții Bisericii, nu constrângere și violență. Însă, în mod paralel, nici Noul Testament și nici Părinții Bisericii nu au contestat dreptul autorității de stat să folosească puterea pentru menținerea ordinii și pentru protejarea siguranței statului: "Căci ea este slujitoare a lui Dumnezeu spre binele tău. Iar dacă faci rău, teme-te; căci nu în zadar poartă sabia; pentru că ea este slujitoare a lui Dumnezeu și răspunzătoare a mâniei Lui, asupra celui ce săvârșește răul"⁹.

Și însuși Hristos a dezaprobat, după cum știm, forța și a spus: "Întoarce sabia ta la locul ei, că toți cei ce scot sabia, de sabie vor pieri"¹⁰. Un adevărat creștin, ca persoană, preferă să fie ucis decât să ucidă. Ca și cetățean, însă, al unui stat, ascultă de autoritatea de stat din rațiuni de conștiință: "De aceea este nevoie să vă supuneți, nu numai pentru mânie, ci și pentru conștiință"¹¹.

Credinciosul nu poate rămâne indiferent în fața nedreptății pe care o vede în jurul lui. După cum, în mod caracteristic, observă Sfântul Ambrozie, aducând în discuție exemplul lui Moise, cel care nu combate nedreptatea care se face aproapei sale, se află în același păcat cu acela care îl realizează¹², adică este complicele lui prin tăcerea, indiferența, ignoranța sau omiterea lui. Biserica nu a prezentat niciodată învățătura despre "războiul drept", deoarece războiul are întotdeauna la baza lui o anumită sau anumite nedreptăți, însă, a fost obligată să se resemneze prin iconomie, înțelegând războiul de apărare ca un „rău mai mic” (*elatto kakon*), pentru a salva o parte din ce se mai putea salva.

Totuși, acest *elatto kakon* este foarte relativ. În realitate, nu există păcat mai mare, o nelegiuire a nelegiuirilor, întrucât acesta trage după sine consecințe înfiorătoare, cu atrocități și crime și vărsări de sânge¹³. Războiul este cea mai mare absurditate a istoriei.

⁹ Rom. 13, 4

¹⁰ Mat. 16, 52

¹¹ Rom 13, 5

¹² Sf. Ambrozie, "De officiis ministrorum" I, 36,178, PL 16, 81 C.

¹³ Cf. Arhim.Sofronie, *Îl vom vedea pe Dumnezeu precum este*, Atena, 2005, p. 170.

Problematica și ambiguitatea „războiului drept” contemporan

Teoria "războiului drept" poate fi interfața unui sistem al intențiilor politice, care privește dominația mondială și stăpânirea resurselor planetare. Războiul drept poate să fie "fața umană" a imperialismului secular. Astfel, în 27 ianuarie 2003, președintele american Bush a expus rațiunile atacării Irakului: regimul lui Saddam Hussein este inuman față de propria populație din Irak, el destabilizează întreaga regiune, a atacat deja două țări vecine (Iranul și Kuweitul), constituie unul dintre inamicii Israelului, deține arme de distrugere în masă, susține activ terorismul mondial¹⁴.

Intervenția s-a făcut și a fost condusă de o "autoritate legitimă supremă" în vederea stabilirii păcii și stabilității regionale, care se va regăsi prin "infuzia" democrației în regiunea Orientului Mijlociu. Aparent am avea toate "ingredientele" războiului drept: ar fi suficient ca în timpul operațiunilor militare să utilizăm mijloace proporționale cu obiectivul vizat și de a nu lua personalul necombatant și civilii inocenți ca ținte (reducerea pe cât e cu putință a "pierderilor colaterale").

Referirea la ideea de război drept nu merge de la sine (este forțată), deoarece teoria în cauză provine din matricea spirituală a Republicii Creștine, în timp ce sistemul politic al Statelor Unite ale Americii este "perfect neutru în această materie", chiar dacă religiozitatea societății americane reprezintă o realitate constitutivă¹⁵.

"Contextul general al întoarcerii la doctrina războiului drept este, de fapt, acela al sfârșitului dreptului cetățenilor europeni"¹⁶, a cărui caracteristică, și nu dintre cele mai mici, era aceea de "a-1 recunoaște pe inamic ca inamic legitim, deoarece instrumentul pe care îl foloseau inamicii, războiul, era considerat un instrument normal de reglare a disputelor".

Elementul primordial al relațiilor europene era suveranitatea de stat: statul apărea ca entitatea politică predominantă ce își subsumează teritoriul aplicând principiul descris de Max Weber ca "monopol al violenței legitime"¹⁷. După expunerea lui Thomas Hobbes, statele erau unele față de altele în postura de gladiatori¹⁸. Ideea războiului drept în contextul modernității e cel puțin

¹⁴ Stephen Launy, "Metamorphoses contemporaines de la guerre juste", Revue d'Ethique et de Théologie Morale, nr. 226/septembrie 2003, Paris, p. 47.

¹⁵ *Ibidem*, p. 48.

¹⁶ Pentru această temă: Carl Schmitt, "Le Nomos de la terre dans le droit des gens du jus publicum europaeum" (1950) trad. L. Deroche-Gurcel, PUF, 2001, pp. 213-320.

¹⁷ Stephen Launy, *op. cit.*, p. 50.

¹⁸ Vezi: Bertrand Badie, *L'Etat importe*, Fayard, 1992; pentru activismul sovietic: Georges-Henri Soutou, "La Guerre de cinquante ans. Les relations East-Quest, 1943-1990", Fayard, 2001.

problematică deoarece se pune întrebarea dreptului internațional și a competenței tribunalelor internaționale dincolo de frontierele statelor. Ingerința sau amestecul unei autorități în interiorul unui stat suveran poate fi justificată prin "rațiuni umanitare". Dar nerespectarea principiului suveranității naționale de către comunitatea internațională provine deseori de la inexistența acestei autorități suverane în teritoriile în cauză. Țările în care autoritatea politică este contestată, și care sunt în pragul anarhiei sau al războiului civil, sunt numite "state decăzute" sau în colaps, ceea ce justifică intervenția exterioară. Chiar dacă se neagă complet existența statului presupus a fi în "colaps", și sunt arestați și judecați de tribunalele internaționale doar indivizi, trebuie să observăm că sunt urmăriți și judecați cu preponderență tocmai acei indivizi care au comis infracțiuni ca funcționari oficiali ai statului respectiv. Acest lucru este paradoxul acțiunii internaționale a unei "autorități supreme legitime": intervenția este legitimată de inexistența statului supus agresiunii externe (denumit "stat decăzut" sau "colaps statal"), iar tribunalul internațional este constituit să judece tocmai infracțiunile funcționarilor de stat sau a funcționarilor din interiorul unui sistem a cărui nerecunoaștere a determinat intervenția străină.

Michael Walzer scrie că "limitatea războiului este deja începutul păcii"¹⁹. În această expresie se restrânge întreaga doctrină a războiului drept, în care justificarea teologică privește nu atât folosirea forței, cât limitarea ei. Toma d'Aquino enumerase cele trei condiții de existență ale războiului drept:

1. condiția ca războiul drept să fie decis de o autoritate legitimă;
2. condiția să aibă o cauză dreaptă (prințul trebuie să pedepsească răul în numele lui Dumnezeu);
3. condiția ca războiul să fie angajat cu o intenție dreaptă²⁰.

În epoca modernă, "cauza dreaptă" ce trimitea la autoritatea de necontestat a Bisericii Apusene nu mai este referențială ultim, ea fiind înlocuită cu principiul suveranității egale a statelor.

Războiul a devenit o afacere limitată prin așezarea teritorială a suveranității și prin acest "stat contemporan", pe care Max Weber îl va defini "ca o comunitate umană care, în limitele unui teritoriu determinat – noțiunea de teritoriu fiind una dintre caracteristici – revendică cu succes în propriul său cont monopolul violenței fizice legitime"²¹.

¹⁹ Michael Walzer, *Guerres Justes et Injustes. Argumentations morale avec des exemples historiques*, 1977, trad. S. Chambon et A. Wicke, Berlin., 1999, p. 444.

²⁰ Mgr De Solages, *La theologie de la guerre juste. Genese et orientation*, Desclée de Brouwer, 1946, p. 10.

²¹ Max Weber, *Le metier et la vocation d'homme politique*, 1919; *Le Savant et le Politique*, 1963, pp. 100-101.

Dreptul juridic al cetățenilor europeni cuprindea recunoașterea dușmanului ca inamic legitim, contenciosul dintre state reglementându-se prin război, însă, fiecare stat deținea în lăuntrul său monopolul violenței legitime în ceea ce privește menținerea ordinii politice și a autorității.

Războiul din Golf (1990-1991) a fost considerat "drept", deoarece armata coaliției a avut mandat ONU, și invazia a fost considerată un răspuns față de violarea dreptului internațional de către Irak, atunci când Irakul a invadat Kuweitul. Intervenția NATO în Kosovo, din 1999, nu a avut mandatul ONU, însă a fost considerată retrospectiv ca legitimă, datorită presupuselor violări ale drepturilor omului prezentate în mass-media. "Această intervenție a creat un precedent în favoarea războiului umanitar – ceea ce pune problema analogiei cu o cruciadă"²², scrie Stephen Launay, deși "cruciada" a fost îndreptată împotriva ortodocșilor sârbi și a dorinței acestora de a-și apăra istoria și teritoriul istoric – leagănul civilizației lor – și i-a favorizat pe musulmani, creând în Mijlocul Europei o pepinieră a terorismului internațional. SUA practică un fel de "idealism misionar", în sensul că își justifică strategia ofensivă din Orientul Mijlociu prin distribuirea democrației. "Democrația" este noua zeităte a "cruciadei", în numele căreia se poate face orice: vechile tentative de eliberare a Ierusalimului, de sub ocupația musulmani, au fost înlocuite cu "exportul" suveranității americane dincolo de frontierele Americii, în numele "umanismului"²³.

Experții ONU au spus însă că regiunea Kosovo rămâne un focar de tensiuni și de ură interetnică, iar Irakul se confruntă cu o recrudescență a violenței anti-americane și antioccidentale. Rațiunile umanitare nu se confirmă. Nu se poate da numele de "război umanitar" unor erori strategice și tactice.

Se pare că "morală" e privilegiul exclusiv al celui înarmat, deci are forța de a se impune. Raymond Aron spunea că "într-o lume a armatelor, statele dezarmate nu figurează printre actorii istoriei"²⁴, iar Zbigniew Brzezinski a desemnat Europa ca fiind "un protectorat american"²⁵. De la ideea "războiului drept" s-a glisat spre

²² *Ibidem*, p. 61.

²³ Pierre Hassner, *Etats-Units: l'empire de la force ou la force de l'empire*, Chaiers de Chaillot, nr. 54, sept. 2002; Chassan Salame, "Appels d'empire. Ingerences et resistances à l'âge de la mondialisation", Fayard, 1996; Asupra problemei Kosovo: Norberto Bobbio, "L'OTAN au Kosovo: une guerre juste?", în: *L'Unité*, 25 aprilie și 16 mai 1999, trad. F. Liffan în *Esprit*, nr. 254, iulie 1999, pp. 10-19.

²⁴ Raymond Aron, *De la défense européenne*, Contrepoint nr. 20, 1076; Idem, "Paix et guerre entre les nations", Calman-Levy, 1984.

²⁵ Zbigniew Brzezinski, *Le Grand Echiquier*, Bayard, 1977; Robert Kagan, un înalt funcționar american de stat insistă, în mod egal, asupra unei mari zile a neputinței militare europene: "Puissance et faiblesse", *Policy Review*, nr. 113, juin-juillet 2002; Pentru criza

ideea "războiului umanitar" și apoi la aceea a "războiului preventiv" sau a "loviturilor preventive" împotriva unui pericol presupus. Ideea războiului preventiv face parte din secularizarea doctrinei războiului drept și are rolul liniștirii conștiințelor care trag primul foc de armă într-un conflict armat.

"Unul dintre cele mai mari principii conținute în Actul final de la Helsinki e neintervenția în afacerile interne ale altor țări"²⁶. Acest principiu nu a fost însă respectat nici în perioada *Războiului rece* și nici după aceea. Schimbarea actuală a doctrinelor nu reprezintă decât renunțarea la ipocrizia trecutului în favoarea unor justificări mai demne de considerație. Problema intervenției armate în interiorul unui anumit stat, chiar împotriva dorinței guvernului aceluși stat, în scopul declarat al prevenirii răspândirii morții sau suferinței în interiorul populației din regiune, a pretins elaborarea unei doctrine "cu față umană".

Pacifismul modern și pacea lui Hristos

În "Dreptate, pace și integrarea Creației", Gennadios Limouris afirmă că fără pacea cu Dumnezeu nu poate exista o adevărată pace cu oamenii: "Mântuirea are două dimensiuni pentru creștin: transcendența și imanența. Acolo unde nu există pace cu Dumnezeu nu poate exista pace adevărată cu umanitatea. Nu poate exista nici o nouă umanitate până ce nu există noi persoane. Astfel, dimensiunea verticală a Creștinismului ar putea fi descrisă în termeni de credință și rugăciune, Biserică și Taine, moarte și viață eternă – așa cum am făcut-o deja. Cu toate acestea, în același timp, nu putem să uităm dimensiunea orizontală. Ar trebui să ne unim cu oamenii în luptele lor pentru transformarea vieții și cercetării lor în ceea ce privește dreptatea, pacea, dezarmarea și sănătatea mediului înconjurător"²⁷.

Georges Dragas afirmă că în tradiția ortodoxă nu există pace fără dreptate: "Este clar că în tradiția ortodoxă nu există pace fără dreptate; de asemenea, că pacea urmează unei dăruiri necondiționate a milei și dragostei, chiar în cazul implicării suferinței și morții inocente. Astfel, o atare ofrandă, suferință și moarte

din interiorul Alianței cu privire la opticile diferite ale războiului din Irak, dar nu numai, a se vedea: Victor Davis Hanson, "Adieu a l'Europe", *Commentary*, octombrie 2002, trad. de P.E Dautat, în *Le Debat*, nr. 123, jan-fevr. 2003; Joseph Nye Jr. "Le Leadership américain. Quand les règles du jeu changent" (1990), trad. în franc. în: Presses Universitaires de Nancy, 1992; Emmanuel Todd, "Après l'Empire. Essai sur la décomposition du système américain", Gallimard, 2002.

²⁶ Hugh Beach, *Interventions and just Wars: the Case of Kosovo*, Studies in Christian Ethic, vol. 13, 2000, nr. 2, p. 15.

²⁷ Gennadios Limouris, *Justice, Peace and the Integrity of Creation, Insights from Orthodoxy*, World Council of Churches Publications, Geneva, 1990, p. XIII.

conduc la rândul lor către reconciliere, înviere și viață eternă. Așa cum crucea precede învierea sau cum învierea urmează crucii, tot astfel dreptatea ofrandei și suferinței necondiționate îi precede stabilirea reală a păcii sau stabilirea reală a păcii urmează ofranda sau sacrificiul necondiționat"²⁸.

Patriarhul ecumenic Dimitrios spune că: "Există dezordine și teatre de război, deoarece noi căutăm pacea independent de presupuzițiile ei: iubirea, adevărul, libertatea și dreptatea; aceste condiții sunt atât de esențiale păcii încât acolo unde ele există, pacea adevărată urmează de la sine. Pentru ca pacea să poată veni pe pământ, noi, locuitorii pământului, trebuie să învățăm dreptatea"²⁹.

Paul Tarazi oferă temeiurile biblice ale adevărului conform căruia "numai Dumnezeu este cel care stabilește pacea" (*Shalom*) (Isaia 26,12)³⁰. În orizontul scrierilor profetice ale Vechiului Testament există o corespondență evidentă între pace (*Shalom*), pe de-o parte, și judecata echitabilă (*Mishpat*), dreptate (*Sedaqah*) și adevăr (*Emet*) pe de altă parte. În acest paralelism total, "pacea (*Shalom*) e cea care depinde de judecata echitabilă (*Mishpat*), și nu viceversa. Astfel, efectul dreptății va fi pacea, iar rezultatul dreptății – liniștea și încrederea pentru totdeauna" (Isaia 32, 17). Regelui pământesc i se oferă Pacea de Sus, dar i se pretinde dreptatea. Pacea este garantată de învierea lui Iisus, care este actul eshatologic divin prin excelență³¹.

În *Memorandumul episcopilor ortodocși sârbi privind situația regiunii Kosovo* se dezvăluie tocmai încălcarea flagrantă a echității și a dreptății - în dauna populației creștine ortodoxe, care este în continuare prigonită și pregătită pentru anihilarea deplină.

Kosovo (literal: "Câmpia mierlei") este leagănul civilizației sârbești: Ierusalimul sârbilor. "Kosovo este pentru poporul sârb ceea ce este Ierusalimul pentru poporul evreu. Ca și Ierusalimul, Kosovo nu reprezintă numai geografie și demografie. Este o problemă de identitate: națională, spirituală, creștină, culturală, umană pentru creștinii ortodocși legați de Dumnezeu-Omul"³².

Biserica Ortodoxă Sârbă a criticat radical aroganța președintelui sârb Miloșevici, precum și abuzurile oamenilor politici internaționali, care decid configurații politice fără să țină cont de istorie, de identități spirituale, culturale sau naționale, strivind totul prin amenințarea unei presiuni externe din ce în ce

²⁸ George Dragas, *Justice and Peace in the Orthodox Tradition*, p. 43.

²⁹ Patriarhul ecumenic Dimitrios, *Mesajul de Crăciun*, Constantinopol, 1982.

³⁰ Paul Tarazi, *Biblical Understanding of Justice and Peace*, în: *Justice, Peace and the Integrity of Creation*, p. 117.

³¹ *Ibidem*, pp. 118-120.

³² "Memorandum sur Kosovo et la Metochie", De l'assemble des eveques de l'Eglise orthodoxe Serbe, Paris, 2004, p. 7.

mai agresivă. Memorandum-ul din 1992 respinge acuzațiile internaționale privind compromisul Bisericii cu autoritățile statale comuniste și reafirmă realitatea Ierusalimului sârbesc: "Biserica ortodoxă sârbească și poporul sârb nu au fost niciodată nici partizanii comunismului, nici ai oricărei alte ideologii totalitare. Biserica sârbească își marchează deschis distanțele față de puterea actuală și diriguitorii ei. Vom aminti tuturor celor ce sunt la putere, în special, în Serbia, că nici un post nu este mai important decât destinul și libertatea poporului în ansamblu și viitorul copiilor noștri. Amintim, în aceeași măsură, tuturor autorităților, aflate la putere în Serbia, în Europa și în lume, să respecte drepturile și responsabilitățile tuturor celor care trăiesc în Kosovo și în Metochia. Cerem ca nici o soluție să nu fie impusă sub presiune exterioară, ci să fie adusă o susținere veritabilă ordinii democratice, umană și justă, de natură să protejeze pe toți oamenii și pe toate popoarele din această regiune, ce reprezintă pentru poporul sârb, conform rațiunii semnificației spirituale, naționale și culturale, ceea ce este Ierusalimul pentru evrei"³³.

În condițiile agresiunii musulmane a albanezilor, mulți sârbi au recurs, în disperare de cauză, la islamizarea "de formă": acest compromis îngrozitor al apostaziei a făcut să se vorbească de "cripto-sârbi"³⁴.

După incendierea de către albanezi a clădirilor Patriarhiei din Peci, 21 de preoți și călugări au semnat un "Apel pentru apărarea populației sârbești și a locurilor sfinte din Kosovo și Metochia". În studiul "Noua Golgotă sârbească" se arată că ancheta ziarului Washington Post a descoperit faptul că CIA și NATO au colaborat cu UCK-ul albanez (milițiile musulmane albaneze), încă din aprilie 1948³⁵.

Biserica Ortodoxă Sârbă a condamnat și violențele armatei și populației iugoslave din 1999, care au dus la expulzarea a sute de mii de albanezi. În aceste condiții, mănăstirea Visoki Deciani a adăpostit 200 de femei și copii albanezi, distribuind ajutoare umanitare în toată regiunea Deciani³⁶.

Atacul sârbesc nu a făcut decât să sporească ura musulmanilor. Complicitatea forțelor internaționale KFOR cu musulmanii a condus la distrugerea prin explozii și incendierea a 112 sanctuare ale Ortodoxiei. Albumul color al tuturor acestor profanări, precum și a barbariei musulmane moderne, poartă numele "Kosovo-ul răstignit". Au ajuns de notorietate cuvintele episcopului sârb Artemie, care a afirmat: "Chiar și bisericile care au supraviețuit de-a lungul

³³ Memorandum-ul din 6 iunie al Patriarhiei Sârbești, pp. 94-97, apud. *op. cit.*, pp. 53-54.

³⁴ *Ibidem*, p. 41.

³⁵ Cf. "Noua Golgotă Sârbească", ed. Svetigora, Cetinge, cap. 3, p. 428

³⁶ Memorandum-ul din 2004, p. 63.

celor 500 de ani de jug turcesc nu au mai putut supraviețui celor 18 luni de pace internațională³⁷.

Operațiunea Bisericii, din anul 2002, sub titlul: "Să ne restaurăm Sanctuarele prin rugăciune" a avut parte de noi provocări teroriste musulmane.

Pacea impusă de NATO este și rămâne discutabilă în acest context.

Pacea creștină este Pacea care vine de sus. Expresia "Pacea care vine de sus" arată că adevărata pace este, în profunzimile ei, un har pe care oamenii îl primesc de la Dumnezeu, fiind uniți cu El și în El, în convertirea totală a inimii și îndeplinirea poruncilor Sale. Această pace interioară și spirituală precede orice altă formă de pace reală și durabilă.

Unul dintre primele texte ale Vechiului Testament unde se pune problema păcii este, în Cartea Numerilor (6, 26), un cuvânt al lui Dumnezeu către Moise, indicându-i cum să-i binecuvânteze pe fiii lui Israel: "Domnul să-Și dea harul Său și să-ți aducă pacea!" De aici, rezultă că pacea este un dar și că ea vine în primul rând de la Dumnezeu. Numeroase pasaje ale Noului Testament ne confirmă acest lucru. Arătându-Se discipolilor Săi, Hristos înviat zice: "Pacea vouă". La fel, preotul ortodox, în momentele cele mai importante ale rugăciunii, se adresează credincioșilor, zicând: "Pace vouă". Simbolistica sărutului păcii între slujitori (dar nu numai Liturghiile apusene păstrează această tradiție și pentru credincioși) arată că doar în sensul păcii și iubirii reciproce este posibil să mărturisim credința comună, și să ne apropiem "fără nevrădnicie și judecată" de taina comuniunii trupului dat și de sângele răspândit pentru toți de către Hristos. O taină a păcii, așa cum subliniază Sfântul Ioan Gură de Aur.

Sfântul Apostol Pavel își începe epistolele: "Har vouă și pace de la Dumnezeu, Tatăl nostru, și de la Domnul nostru Iisus Hristos" (Rom. 1, 7;.cf. I Cor. 1, 3; Ef. 1, 2; I Tes. 1, 2; 1 Tim. 1,2; 2 Tim. 1, 2; Tit. 1, 4; Filip. 1,3; Filim. 3). Același Apostol mai zice: "Iar Domnul Păcii însuși să vă dea vouă pacea..." (2 Tes. 3, 16). Și Sfântul Ioan adaugă: "Har, milă, pace fie cu voi, de la Dumnezeu-Tatăl..., în adevăr și iubire" (2 Ioan 3).

Ca dar de la Dumnezeu, harul este o energie divină, o calitate divină activă care strălucește și se comunică. Cartea Judecătorilor spune că Dumnezeu I S-a arătat lui Ghedeon ca "pace" și că Ghedeon I-a ridicat un altar Domnului, pe care I-a numit: „Domnul este pacea" (Jud. 6, 23-24). Profetul Miheia spune mai precis: "El însuși va fi pacea" (Mih. 5, 4). Pavel, Apostolul Neamurilor, îl numește pe Dumnezeu: "Dumnezeul păcii" (1 Cor. 14, 33; 2 Col. 13, 11; 1 Tes. 5, 23; Evr. 13, 20).

³⁷ *Ibidem*, p. 87.

Această pace de sus, ce vine de la Tatăl, a fost comunicată la origine nu doar omului, ci tuturor ființelor create de Dumnezeu. Pacea are o dimensiune cosmologică. Sfinții Părinți, în unanimitate, descriu starea paradisiacă fiind o stare în care omul trăiește în pace cu Dumnezeu, cu el însuși, cu aproapele și cu celelalte creaturi.

Această pace ia sfârșit prin păcatul strămoșesc: ieșind din comuniunea cu Dumnezeu, în mod voluntar, Protopărinții se privează de harul pe care l-au primit de la El, și, drept consecință, de pacea care era una dintre formele acestei garanții.

După Sfinții Părinți, păcatul primului om a constat în dorința acestuia de a se auto-îndumnezei, în tentația de a deveni Dumnezeu prin el însuși, în afara lui Dumnezeu și fără Dumnezeu, după ce fusese chemat să se împărtășească de viața dumnezeiască în Dumnezeu și prin harul Său, prin iubire și împlinire liberă a Voinței Sale.

Adam a substituit iubirea lui Dumnezeu cu iubirea de sine. Această iubire, egoistă și nihilistă, pe care Părinții greci, ca Evagrie Ponticul³⁸, Teodor al Edesei³⁹ și Sfântul Ioan Damaschinul⁴⁰ o califică drept „demnă de ură universală”, introduce în lume o veritabilă stare de război. Omul devine totodată dușman al lui Dumnezeu, al lui însuși, al aproapelui său și al altor fapte ale creației, această stare manifestându-se sub diversele forme ale opoziției și diviziunii.

De la opoziția fundamentală care se stabilește între om și Dumnezeu decurge faptul că omul se găsește divizat în el însuși, facultățile sale, care erau înainte dictate de Dumnezeu și unite cu El, cunoscând astfel dizarmonia, dezordinea, agitația și opoziția.

De la separarea de Dumnezeu decurge și opoziția oamenilor între ei, pentru că nu se mai iau în considerare după unitatea în Dumnezeu. Polaritatea sexuală originară, care își găsea armonia în complementaritate, devine diviziune și opoziție între sexe.

Iubirea egoistă de sine, spune Sfântul Maxim Mărturisitorul, este la originea "diviziunii care domnește în prezent în natură"⁴¹, ea este cea care ne-a îndepărtat în mod înșelător de Dumnezeu și de ceilalți⁴², ea este cea care "a abrutizat natura [noastră] și a divizat esențial unica umanitate în părți numeroase și antagoniste și, în mod natural, distrugătoare"⁴³. Din această patimă de căpătâi, afirmă Sfinții Părinți, se trag toate rivalitățile: invidia, gelozia, vrajba,

³⁸ Sentințe. PG 40, 1269 A.

³⁹ Centurie, 93.

⁴⁰ Paralele sfinte, 13 PG 96, 421 A.

⁴¹ Întrebări către Talasie, 64.

⁴² Scrisori, XXVII, PG 91, 620 BC.

⁴³ Întrebări către Talasie, 40, PG 90, 397 C.

dușmănia, lupta, nesociabilitatea⁴⁴, in justiția, exploatarea celuilalt⁴⁵, crimele⁴⁶, și, cum subliniază Clement al Alexandriei, războaiele⁴⁷.

Alături de iubirea de sine, Sfântul Maxim plasează alte două patimi, pe care le consideră la fel de grave și surse ale tuturor celorlalte: ignoranța și tirania⁴⁸.

Ignoranța apare, ca sursă a diviziunilor, drept o excelentă aliată a iubirii de sine, care este pentru om ignoranța lui Dumnezeu, a lui însuși (adică a naturii și a vocației sale spirituale) și a aproapelui său, în realitatea spirituală a chipului lui Dumnezeu și a fiului lui Dumnezeu, prin filiație divină.

În ceea ce privește tirania, pe care Sfântul Grigorie de Nazianz o numește "iubirea de putere" (*Philarhia*)⁴⁹, și Sfântul Isaac Sirul "iubirea de a porunci"⁵⁰, nu este doar pasiunea celor care posedă puterea și o folosesc în mod despot, nici o perversiune a autorității celor cărora le-a fost dată⁵¹; ea este o patimă fundamentală care locuiește în omul decăzut și pe care acesta o manifestă sau tinde să o manifeste în toate relațiile cu ceilalți, la orice nivel sau în toate domeniile în care se situează (conjugal, familial, profesional sau social), traducându-se printr-o tendință de a dirija, governa sau domina pe aproapele, de a avea autoritate asupra lui sau de a-l supune voinței sale.

Istoria Israelului, așa cum ne-o relatează Vechiul Testament, ne apare ca o continuă alternare a războaielor și a păcii precare, Dumnezeu stabilind cu poporul Său o alianță pe care acesta n-o păstrează pentru mult timp. Profeții deplâng mizeria umanității, încercând în permanență să raporteze omenirea la Dumnezeu. Dar oamenii nu se arată doar infideli: ei se găsesc complet mutilați în urma păcatului strămoșesc. Profeții, constatând Sfinții Părinți ai Bisericii, eșuează cu toții atunci când vor să scoată omenirea din starea sa păcătoasă înrobitoare, și Îl cheamă pe Dumnezeu, singurul care poate s-o vindece de boala gravă de care suferă⁵².

⁴⁴ A se vedea Sf. Ioan Damaschinul, Paralele sfinte, 13, PG 96, 421 A.

⁴⁵ Teodoret al Cyrului, Discurs despre Providență, VII.

⁴⁶ A se vedea Sf. Maxim Mărturisitorul, Comentariul la Tatăl Nostru, PG 893 A.

⁴⁷ A se vedea Clement al Alexandriei, Pedagogul, III, II, 13, 4.

⁴⁸ Scrisori, II, PG 90, 397 A.

⁴⁹ Cuvântări, II, 41.

⁵⁰ Cuvântări ascetice, XXX.

⁵¹ A se vedea Petru Damaschinul, Cartea I, "Despre lectura divină".

⁵² A se vedea Sfântul Antonie cel Mare, Scrisori, I, 2; III, 2; Macarie Egipteanul, Omilia (Col. II), XX, 5; Chiril al Ierusalimului, Cateheze la botez, XX, 6-7; Grigorie Nazianz, Cuvântări, XXXVIII, 13; XLV, 9; Dorotei de Gaza, Învățăături duhovnicești I, 3; Nicolae Cabasila, Viața în Hristos, I, 14.

Astfel, Dumnezeu L-a trimis pe Fiul Său pentru a elimina bariera pe care păcatul a stabilit-o între oameni și Dumnezeu. În același timp, Dumnezeu și om, Cuvântul întrupat a reunit în persoana Sa umanitatea cu Dumnezeu. El suprimă, prin puterea Sa divină, în natura umană pe care Și-a asumat-o, deviațiile pe care aceasta le-a cunoscut în urma păcatului strămoșesc, și o restabilește în starea sa originală; El elimină puterea diavolului, a păcatului și a morții, biruind toate tentațiile și slăbiciunile, prin moartea Sa; iar prin înviere, El ne repune în posesia vieții care vine de la Dumnezeu. Învierea și toată iconomia salvatoare a Cuvântului întrupat sunt considerate de către Sfinții Părinți, în urma Sfântului Apostol Pavel, ca o operă de pacificare, în sensul cel mai înalt al cuvântului. De fapt, Hristos, prin Botezul Său, lupta Sa victorioasă împotriva ispitirilor, prin suferințele și patimile Sale, prin moartea Sa pe Cruce și prin Învierea Sa, ne-a împăcat cu Dumnezeu, cu noi înșine și cu semenii noștri. Sfântul Pavel scrie în epistola sa către Efeseni (2, 13-14): "Acum însă, fiind în Hristos Iisus, voi, care altădată erați departe, v-ați apropiat prin sângele lui Hristos. Căci El este pacea noastră, El care a făcut din cele două – una, surpând peretele din mijloc al despărțirii".

Așadar, pacea, precum toate darurile divine la care Dumnezeu ne cheamă să participăm, nu poate fi dobândită decât cu prețul unui efort constant, prin care noi ne străduim să ne conformăm lui Dumnezeu în practica preceptelor Sale, ceea ce îl face pe Psalmist să afirme: "Mare este pacea celor ce iubesc Legea Ta" (Ps. 118, 165). La rândul său, Apostolul Pavel spune: "... pace oricui face binele" (Rom. 2, 10).

Acest efort, această neîntreruptă asceză, care constă în împlinirea poruncilor dumnezeiești, ia forma unei lupte împotriva patimilor, destinată efectiv să "omoare" vechiul om, și în mod corelativ să trăiască după virtuțile ce îl caracterizează pe omul cel nou în Hristos. Prin acest nou etos, omul se face, personal și liber, imitatorul lui Hristos, murind cu El pentru a învia și a trăi din nou, cu El.

Omul nu cunoaște pacea, ne învață Sfinții Părinți, decât dacă prin propriul său efort colaborează cu harul și elimină din el toate patimile care locuiesc în natura sa decăzută. El trebuie, pentru a obține pacea, să fi învins în primul rând patimile, care sunt în mod particular generatoare de opoziție și divizare, toate formele de agresivitate dirijate împotriva aproapelui, vanitatea, orgoliul, tirania.

Dar pentru că patimile sunt legate între ele, omul nu poate cu adevărat să găsească pacea dacă nu le-a învins pe toate.

Pentru a cuceri această pace și toate bunurile care o însoțesc, omul trebuie să investească în efort toată agresivitatea sa, în loc de a o folosi împotriva aproapelui. Tocmai această luptă interioară, spirituală, invizibilă, împotriva

puterilor demonice, tentațiilor, patimilor, constituie ceea ce Apostolul Pavel numește "lupta bună" (1 Tit. 1, 18; 6, 12; 2 Tit. 4, 7). Această violență este recomandată de Hristos, când ne învață: "... împărăția cerurilor se ia prin străduință și cei ce se silesc pun mâna pe ea" (Mat. 11, 12).

Pacea este strâns legată de posesia virtuților. Ea este cert legată, mai întâi, de virtuțile care sunt opuse patimilor ce stârnesc diviziunea și opoziția: detașarea de bunurile materiale, de plăceri și, mai presus de orice, smerenia⁵³ și mila⁵⁴, și, printre formele diverse ale milei, iubirea de dușmani, atât de greu de atins. Dar, în realitate, datorită faptului că toate virtuțile sunt legate între ele, pacea nu poate fi complet obținută decât dacă ele sunt toate prezente. Astfel, Sfântul Nicolae Cabasila scrie: "De vreme ce cuvântul dreptate, în Evanghelie, nu înseamnă doar reparația echitabilă, ci toate felurile virtuții, tot așa termenul de pace este ceva universal: este fructul tuturor virtuților, dar și al înțelepciunii spirituale. Pentru că acela care este lipsit de orice virtute nu ar putea avea o pace perfectă; însă cel care vrea să aibe această pace, trebuie să o fi atins trecând prin toate virtuțile"⁵⁵.

În planul individual, pacea percepută de înțelepciunile acestei lumi este o stare mai mult sau mai puțin profundă și mai mult sau mai puțin stabilă în calmul său interior, adesea fondată pe simpla inactivitate a facultăților, care este un fel de somn sau chiar un fel de moarte psihologică; o astfel de stare nu mărturisește o schimbare de ordin spiritual, lăsând să subziste în adâncul inimii patimile opuse adevăratei păci. În planul colectiv, pacea concepută de lume este o pace care administrează relațiile între oameni într-un mod pur exterior, căutând să se stabilească după mijloace exclusiv umane; mai degrabă decât o pace, este absența neliniștilor exterioare. În plan politic, istoria ne permite să constatăm câte păci de acest gen au fost sau nu false, fondate pe dominația unei puteri asupra alteia, pe înțelegerea mai multor state în detrimentul altuia sau sub acțiunea de intimidare, adică sub frică sau compromisuri politice, unde interesele reciproce, adesea sordide, sunt în joc. Orice pace stabilită în aceste condiții nu poate fi decât instabilă și înșelătoare, pentru că rămâne fondată pe patimi și neputințe umane, adesea aceleași care sunt la originea rivalităților și războaielor. Această pace, dar și cele care sunt fondate pe falsele înțelepciuni ale acestei lumi sau pe indiferența spirituală față de sine și de ceilalți, sunt respinse de Hristos, când zice: "Să nu credeți că am venit să aduc pacea pe pământ" (Mat. 5, 34).

⁵³ Vezi: Isaac Sirul, Discursuri ascetice, LXXXI.

⁵⁴ Vezi: Ilie Ecdicul, Capitole gnostice, 117.

⁵⁵ Explicarea Sfintei Liturghii, XII, 7.

O autentică pace între oameni, în orice domeniu, nu poate decurge sau izvorî decât din pacea spirituală a Evangheliei, care cheamă fiecare persoană s-o dobândească, și ea presupune renunțarea din partea fiecăruia la toate patimile care îl atașează de el însuși și îl separă de Dumnezeu și de aproapele nostru. La realizarea acestei păci ne invită Hristos, când spune: "Fericiți făcătorii de pace, că aceia Fiii lui Dumnezeu se vor chema" (Mat. 5,9).

Lumea de astăzi, factorii de răspundere și "marii" actori politici și militari internaționali trebuie să fie conștienți că, pentru a găsi pacea între noi, trebuie mai întâi s-o găsim în noi înșine, iar pentru a o afla în noi, trebuie s-o descoperim în și prin Dumnezeu.

Odată ce am intrat în posesia ei, vom putea, prin milostenie și iubire, să strălucim în pace, ca în orice virtute, și s-o comunicăm altora. După ce am devenit proprii noștri pacifiști, putem fi pacifiștii celor care ne înconjoară.

Spiritualitatea ortodoxă este comuniunea cu Unul Dumnezeu în Trei Persoane. Iubirea treimică este sursa, exemplul și modelul oricărei păci și oricărei comuniuni umane. Spiritualitatea ortodoxă ne cheamă la o luptă spirituală: lupta, în sinergie tainică a harului divin și a voinței umane care se deschide spre ea; lupta împotriva impulsurilor egoiste, împotriva "patimilor" ce distrug pacea interioară și pacea în lume. Prin Oamenii deveniți, printr-o lungă și asiduă asceză, ființe ale păcii și ale împăcării, pacea primită de la Dumnezeu poate să strălucească în lume. "Dobândește pacea și mii de oameni în jurul tău o vor primi", ne învață Sfântul Serafim de Sarov, un mare părinte spiritual al secolului XIX. Dacă fiecare dintre noi ar încerca să dobândească această pace interioară, lumea întreagă, printr-o contaminare binefăcătoare, ar cunoaște "pacea care vine de sus".

Prin urmare, convertindu-ne noi înșine la voința lui Dumnezeu și purificându-ne pentru a fi vrednici să primim harul Său, vom putea găsi în Dumnezeu unitatea și pacea la care aspirăm, și să îndeplinim poruncile lui Hristos: "... trăiți în pace unii cu alții" (Marcu 9, 50).

BIBLIOGRAFIE

Biblia sau Sfânta Scriptură, ediția jubiliară a Sfântului Sinod, tipărită cu binecuvântarea și prefața Prea Fericitului Părinte Teoctist Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, diortosită după Septuaginta, redactată și adnotată, de I.P.S. Bartolomeu Valeriu Anania Arhiepiscop al Clujului, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001.

Andrutsos, Pr. Prof. Dr. Hristu, *Dogmatica Bisericii Ortodoxe Răsăritene*. Traducere autorizată de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Sibiu, 1930.

***Anul 2006. *Evaluare Strategică*, Centrul de Studii Strategice de Securitate și Apărare, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.

Armata și societatea: culegere de texte de sociologie militară, volum coordonat de Ionel Nicu Sava, Gheorghe Tibil și Marian Zulean, București: Info-Team, 1998

Bel, pr. prof.dr. Valer, *Misiune, Parohie, pastorație. Coordonate pentru o strategie misionară*, Editura Renașterea, 2002

Bel, pr. prof.dr. Valer, *Misiunea Bisericii în lumea contemporană*, Cluj, 2002

Bria, pr. prof. dr. Ioan, *Curs de formare misionară și ecumenică*, Geneva, 1984

Bria, pr. prof. dr. Ioan, *Curs de teologie dogmatică și ecumenică*, Sibiu: Editura Universității Lucian Blaga, 1997

Bria, pr. prof. dr. Ioan, *Tratat de teologie dogmatică și ecumenică*, București: România Creștină, 1999

Bria, pr. prof. dr. Ioan, *Curs de teologie și practică misionară ortodoxă*, Genève 1982

Arhimandrit Teofan Mada, *Conștiință și Compromis, Perspectivă spiritual-duhovnicească asupra nefericirii lumii noastre*, Alba Iulia, 2006

Georgios I. Mantzaridis, *Globalizare și Universalitate, Himeră și Adevăr*, București, 2002

Anastasios Yannoulatos, arhiepiscop al Tiranei și a toată Albania, *Ortodoxia și Problemele lumii contemporane*, București, 2003

Donald Fairbairn, *Ortodoxia Răsăriteană din perspectiva occidentală*, Arad, 2005

Miruna Tătaru-Cazaban, *Teologie și politică, de la Sfinții Părinți la Europa unită*, București, 2004

Arhimandrit Timotheos Kifilis, *Ce este Ortodoxia?*, București, 2005

Ion Alexandru Mizgan, *Ortodoxie și Națiune*, Beiuș, 2003

Consiliul Pontifical pentru Dreptate și Pace, *Compendiu de doctrină socială a Bisericii*, Iași, 2007

Pr.prof.dr. Adrian Gabor și asist.dr. Radu Petre Mureșan, *Biserica Ortodoxă în Uniunea Europeană*, București, 2006

Daniel, mitropolitul Moldovei și Bucovinei, *Dăruire și Dănuire*, Iași, 2005

Daniel, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Comori ale Ortodoxiei*, București, 2007

Arhid.prof.dr. Constantin Voicu, *Studii de Teologie Patristică*, București, 2004

Radu Preda, *Biserică și Stat, O invitație la dezbatere*, Heidelberg, 1999

Dr.Teodor Frunzeti și dr. Vladimir Zodian, *Lumea 2005, Enciclopedie Politică și Militară*, București, 2005

Dr.Teodor Frunzeti și dr. Vladimir Zodian, *Lumea 2007, Enciclopedie Politică și Militară*, București, 2007

ASISTENȚA RELIGIOASĂ ÎN OPERAȚIILE MULTINAȚIONALE

Preot drd. Valentin LAZĂR
Statul Major al Forțelor Terestre

Misiunea – activitate tipic militară și misiunea creștină

Pentru înțelegerea temei de abordat, dorim ca pe parcursul prezentei lucrări să se facă distincția necesară între misiunea creștină și misiunea, nu neapărat de luptă, ci misiunea în înțelesul general, ca activitate tipic militară.

Misiunea creștină este “vocația apostolică” a Bisericii de a face cunoscută tuturor voia lui Dumnezeu și Evanghelia lui Hristos, chemând la reconciliere în numele lui Dumnezeu prin pocăință și botez (“Mergând, învățați toate neamurile, botezându-i...”, Matei 28,19)¹.

Misiunea, ca activitate tipic militară (fie că este vorba de misiune de foc sau altfel de misiune), este acea activitate prin care se asigură exercitarea actului de comandă. Aceasta trebuie să fie respectată și îndeplinită.²

Misiunea (militară) mai este definită ca “sarcina pe care un militar... o are de îndeplinit într-o acțiune specific militară. Ea se stabilește de comandantul eșalonului superior și se face cunoscută prin ordin, prezentată într-o formă clară și precisă, însoțită de principalele elemente care contribuie la îndeplinirea ei”³.

¹ Pr. prof. dr. Ion Bria, *Dicționar de Teologie Ortodoxă*, București, 1981, p. 296

² Frederic de Mullinen, *Dreptul războiului și forțele armate* (rezumat pentru comandanți), București, 1994, p.5

³ *Lexicon militar*, colectiv, București, 1980, p.448-449; *Lexicon militar*, colectiv, Chișinău, 1994, p.224

1. Definirea subiecților creștini - păstoriții

Subiecții cărora noi le slujim sunt în general militari. Ei sunt creștini cu un statut aparte. Nota lor distinctă constă în faptul că sunt “creștini aflați sub jurământ”. Pentru a-i înțelege trebuie să știm că morala creștină definește jurământul ca fiind “chemarea lui Dumnezeu ca martor al adevărului afirmației noastre sau ca garant al promisiunii făcute”⁴ de noi. Este adevărat că slujirea noastră are în vedere și alte categorii de personal decât cele mai sus amintite și definite, cum ar fi bunăoară: salariații civili, militarii angajați pe bază de contract și alții. Atât în primul caz, cât și în celelalte este normal, având în vedere “unitatea de diversitate” (Ioan 17,21), să acceptăm că oamenii pot avea și alte convingeri decât cele ortodoxe și atunci este necesar să fie tratați cu îngăduință evanghelică și respectați ca și ortodocșii.

În timpul misiunilor de menținere a păcii și nu numai, în campanie și în timpul altor misiuni, teatrul de operații ne pune în fața unor realități aparținând asistenței religioase ce impun soluții. În atare condiții, preotul prinde în ordinea lui de gândire, în virtutea poruncii Mântuitorului Hristos “iubiți pe vrăjmașii voștri...” (Matei 5,44), a normelor de drept umanitar și a normelor internaționale pe care România le-a semnat și asimilat (Convenția de la Geneva 1929, 1949 și protocoalele aferente), modalități de asistență religioasă, cu respectarea specificului confesional ce vizează pe inamic, decedații inamicului, eventualii prizonieri și locurile unde sunt cazați prizonierii (lagărele), camp-urile de refugiați, bolnavii, răniții ambelor părți implicate în conflict în cazul în care în zona de activitate a preotului se află vreun spital, eventual aliații, în cazul în care sunt unii ca aceștia îi reprezintă pe acei “și alții” menționați mai sus.

2. Misiunea de menținere a păcii – realitate pe parcursul și în cadrul căreia se desfășoară activitatea liturgică, pastorală și educativă

a) Abordare generală

Participarea statelor la operațiunile multinaționale de menținere a păcii nu este o modă determinată de amploarea actuală a situației conflictelor, ci va rămâne cu siguranță și în viitor o modalitate eficientă de gestionare a crizelor. Pentru foarte multă vreme de acum încolo operațiunile de pace vor fi o formă de activitate politică, diplomatică, umanitară și militară, o misiune de prim rang a organizațiilor internaționale, a guvernelor și forțelor armate din toate statele. Ceea ce se întâmplă în arena mondială în ultimul timp o demonstrează cu prisosință, căci aceasta pare a fi singura posibilitate de asigurare a stabilității și echilibrului pe plan internațional.

⁴ *Teologia Morală Ortodoxă*, vol.2, colectiv, București, 1980, p.67

Creșterea importanței operațiunilor de menținere a păcii este relevantă și de următoarele date statistice: din 1948 până în prezent au funcționat 35 de misiuni de pace numai în sistemul O.N.U., din care 17 sunt curente. La ele au participat 20.000 de militari și 89.356 de polițiști din 77 de țări. Și-au pierdut viața 1.194 de eroi ai păcii, iar bugetul total al operațiunilor a fost de 12,5 miliarde dolari, din care 8,5 milioane numai pentru operațiunile curente. După primul război din Golf, Statele Unite au căutat în mod constant să transforme forțele militare ale NATO în forțe convenționale, dotate cu înalte tehnologii și cât mai multe elemente interoperabile. În același timp, NATO a urmărit să dezvolte capacități suplimentare pentru desfășurarea misiunilor în afara ariei tradiționale și proiecției forței, dintre care multe după modelul capacităților americane.

Forța de Răspuns a NATO reprezintă simbolul unei astfel de intenții. În general, ambele eforturi au oglindit sentimentul că NATO trebuie să găsească un nou motiv de existență post Război Rece bazat pe noi misiuni și noi capacități. Statele europene membre NATO cheltuiesc mai mult de 220 de miliarde de dolari americani pentru forțele lor militare și au efective de aproximativ 2,2 milioane de militari în serviciul active și aproximativ 2,6 milioane de rezerviști. Operațiunile militare pe care S.U.A. le desfășoară în Irak s-ar putea cifra, când situația se va stabiliza în această zonă, undeva între 1000 și cu puțin peste 2000 de miliarde de dolari americani.

Chiar dacă evoluția viitoare a problematicii menținerii păcii nu poate fi prevăzută, cu certitudine un lucru este sigur: există o voință internațională de a salvagarda pacea în lume și nici un efort în această direcție nu este inutil.⁵

Iată, tot atâtea motive ca autoritățile publice din România – politicieni, diplomați și militari – să cunoască modalitățile de concepere, organizare și desfășurare a acțiunilor destinate să asigure pacea la nivel zonal, continental și mondial, precum și structurile și funcționarea forțelor de pace. Participarea României la acțiunile multinaționale de menținere a păcii trebuie privită ca o problemă care ține de promovarea propriilor interese naționale și nu ca expresia unor imperative impuse de marile puteri care dirijează jocul organizațiilor internaționale. Parte integrantă a Europei și a lumii, România trebuie să-și asume în mod liber și responsabil îndatorirea și dreptul de a acționa în cadrul eforturilor internaționale de salvagardare a păcii și securității internaționale. Conștienți de faptul că în lipsa acestui demers România nu-și poate asigura propria securitate națională, factorii de decizie politică și militară au conceput după 1990 un sistem

⁵ *Modalități și proceduri de întrebuițare a trupelor de uscat în acțiuni neconvenționale* (studiu – Secția operații – Statul Major al Forțelor Terestre), București, 1997, p.171

coerent de integrare în sistemul regional și mondial de asigurare a stabilității și a păcii.

În contextul actualelor descinderi ale societății românești, racordarea armatei române la evoluția fenomenului militar internațional determină o organizare și o pregătire specifică pentru o nouă și o importantă misiune: participarea la operațiuni de menținere a păcii sub egida O.N.U., în cadrul operațiilor NATO sau a altor organisme internaționale.

Până în prezent, calendarul participării armatei române la operațiuni de menținere a păcii cuprinde:

- participarea cu observatori la misiunea UNAVEM (pentru Irak și Kuwait) și cu supravegherea îndeplinirii de către Irak a rezoluțiilor O.N.U.;
- participarea cu observatori militari în Republica Moldova (sub egida O.S.C.E.);
- prezența a 5 ofițeri români în cadrul unui detașament belgian în Ruwanda (este pentru prima oară în istoria operațiilor O.N.U. când ofițerii unei țări participă în cadrul forțelor armate ale altei țări);
- participarea spitalului de campanie în Somalia – misiunea UNAVEM II, respectiv în Angola – împreună cu un batalion de infanterie – misiunea UNAVEM III;
- participarea cu un batalion de geniu în cadrul I.F.O.R. (forța de implementare a păcii) – devenită S.F.O.R. – misiunea “EFORT CONCENTRAT” în Bosnia;
- participarea militarilor români la misiunile de menținere a păcii din Afganistan și Irak.

Forțele O.N.U. de menținere a păcii au fost înființate în anul 1948, prima implicare de marcă a “căștilor” sau “beretelor albastre” (culoarea steagului Națiunilor Unite) a fost prilejuită de criza canalului Suez în 1956.⁶

b) Operațiunile de menținere a păcii între tradiție și actualitate

Carta O.N.U., convențiile și tratatele internaționale nu conțin o definiție oficială a operațiilor de menținere a păcii. Nici Comitetul Special al Operațiilor de Menținere a Păcii, instituit în 1965, ca organism subsidiar al O.N.U. pentru pregătirea și planificarea unor astfel de activități, n-a definit acest concept. Din documentele sale rezultă implicit (și nu expres) că activitățile militare desfășurate de misiunile de observatori și de forțele de urgență instituite de O.N.U. ca unități militare, fac parte din “operațiunile de menținere a păcii”. O definiție

⁶ *Ibidem*, p.173

general valabilă, care să puncteze genul acestor misiuni, nu există. Există însă o definiție descriptivă, conform căreia menținerea păcii este o operațiune decisă de către Națiunile Unite sau de către alt grup de state, în scopul instituirii păcii într-o zonă de conflict, operațiune desfășurată de unități militare care nu pot utiliza forța armată în îndeplinirea sarcinilor lor. O altă definiție a fost dată de Academia Internațională a Păcii, care consideră că prin operațiunile de menținere a păcii trebuie să înțelegem operațiunile desfășurate prin intervenția pașnică a unui terț, în scopul prevenirii, limitării, moderării sau încetării ostilităților interne sau inter-state. În concept este vorba de intervenția organizată și dirijată a unor subiecte de drept internațional care folosesc pentru stabilirea și menținerea păcii forțe militare, polițienești și civile multinaționale. Astăzi atât în documentele O.N.U., cât și în cele ale O.S.C.E., operațiunile de menținere a păcii reprezintă o tehnică ce se extinde atât la posibilitățile de prevenire a conflictelor, cât și la cele de restabilire a păcii, cuprinzând:

- diplomația preventivă;
- realizarea păcii;
- menținerea păcii;
- impunerea păcii;
- construcția păcii.⁷

Acest mod de concepere a asigurării păcii presupune o interacțiune între momentele de realizarea păcii și construcția păcii, adică între fazele de prevenire ale unui conflict, de menținere propriu-zisă a păcii și de reconstrucție postconflictuală.

Tendința de a depăși cadrul abordării clasice a conceptului de menținere a păcii apare ca normală în cadrul creat de Carta O.N.U., deoarece, prin aceasta, organizația se adaptează la cerințele și realitățile lumii contemporane. Acest lucru a determinat lansarea unui nou concept, acela de “operațiuni de sprijinire a păcii”, care acoperă întreaga gamă definită separat până în prezent – prevenirea conflictelor, realizarea, menținerea, impunerea și consolidarea păcii.

Se impune explicitarea denumirii de “operațiuni”. Operațiunile de menținere a păcii sunt un gen de acțiuni militare care pot avea desfășurări paralele pe toate palierele artei militare, de la nivel tactic până la cel strategic, în funcție de caracteristicile geografice și temporale, de amploarea forțelor și acțiunilor.

De la data constituirii sale, O.N.U. a acționat doar în două situații: războiul din Coreea (1950) și în cazul agresiunii Irakului asupra Kuweitului (1991), deși în aceasta perioadă au avut loc peste 150 de conflicte armate pe teritoriul a 84 de țări.

⁷ *Ibidem*, p.174

Practica internațională, cât și teoria O.N.U. despre menținerea păcii susțin o dublă accepțiune a noțiunii.

Astfel, în raportul secretarului general asupra activității organizației se arată că operațiunile de menținere a păcii sunt extrem de diverse și înglobează o gamă de activități aproape nelimitată pe plan politic, geografic și social. Din această cauză nu există un singur tip de misiuni, ci tipuri de operațiuni de menținere a păcii, fiecare misiune fiind unică în felul ei.

Există, de asemenea, posibilitatea ca menținerea păcii să fie inițiată nu numai sub auspiciile O.N.U., ci și de către organizațiile regionale, în virtutea capitolului VIII din Carta O.N.U.

c) Temeiul juridic al operațiunilor de menținere a păcii

Fundamentul juridic al operațiunilor de menținere a păcii se regăsește în primul din cele patru scopuri ale organizației.

- Menținerea păcii și securității internaționale prin folosirea unor măsuri colective eficace pentru prevenirea și înlăturarea amenințărilor contra păcii și reprimarea actelor de agresiune și a altor încălcări ale păcii, rezolvarea pe cale pașnică a tuturor diferendelor și situațiilor care ar duce la încălcarea păcii.

Metodele ce pot fi utilizate în menținerea păcii sunt dezvoltate în capitolele IV (*Reglementarea pașnică a diferendelor*) și VII (*Acțiunea în caz de amenințare a păcii sau agresiune*) din Carta O.N.U., fără ca temeiul legal al operațiunilor să fie formulat în mod expres.

De asemenea, sunt considerate izvoare juridice pentru operațiunile de menținere a păcii tratatele de constituire a unor organizații internaționale mandatate de state în acest sens.

Date fiind ambiguitățile, se impune o delimitare conceptuală clară și o reglementare juridică a statutului și intervenției forțelor de menținere a păcii.

Baza juridică directă și concretă a participării țării noastre la acest gen de acțiuni o reprezintă art.5 din Legea nr.45/1994 a apărării naționale a României, care dispune: “În interesul securității colective și potrivit obligațiilor asumate de România prin tratate internaționale, la solicitarea președintelui României, se supune Parlamentului spre aprobare participarea cu efective militare de constituire a forțelor internaționale destinate menținerii păcii sau în scopuri umanitare”.⁸

În sprijinul acestei afirmații se impune prezentarea unei argumentări adecvate:

- ambiguitatea conceptului de “menținere a păcii” care apare mai mult ca o problema acută și o aspirație legitimă a umanității decât ca un instrument juridic

⁸ *Ibidem*, p.176

internațional suficient de necesar pentru a asigura pacea și securitatea internațională. Dacă agresiunea este definită și condamnată, pacea și menținerea ei nu-și găsesc o reflectare efectivă și o delimitare clară prin prevederile consacrate de dreptul internațional, dând naștere la interpretări conjuncturale și generând uneori, chiar intervenții și conflicte sângeroase sub o “umbrelă” generoasă;

- insuficienta reflectare în Carta O.N.U. sau în convenții și tratate internaționale a problematicii forțelor O.N.U., caracterul sumar conturat al fundamentului juridic, al instituirii și acțiunii forțelor multinaționale;

- depășirea cadrului internațional de folosire a forțelor O.N.U. și angajarea acestora în operațiuni de menținere a păcii în conflicte cu caracter intern, îndeosebi interetnic;

- lărgirea mandatului forțelor O.N.U. dincolo de orice prevederi ale Cartei sau ale altor instrumente juridice internaționale (misiuni cu caracter politic – restabilirea democrației – Angola, Mozambic, El Salvador, Somalia, Cambogia, Haiti, Irak; militari de specialitate – demnitari – Afganistan, Cambogia, Somalia; umanitar – asistență alimentară, medicală, culturală – ex. Iugoslavia, Somalia, Ruwanda).

Realitatea lumii contemporane impune redimensionarea conceptului de operațiuni de menținere a păcii, sub cel puțin două criterii.

În raport cu un conflict armat:

- prevenirea conflictului armat;
- reducerea amplitudinii sau prevenirea agravării conflictului armat;
- reconstrucție postconflictuală .

Acestea sunt cuprinse într-un nou concept care acoperă întreaga gamă enumerată mai sus, și anume operațiuni de sprijinire a păcii.

Privite prin prisma angajării *de facto* (sau nonangajării) a forțelor O.N.U., națiunile de conflict internațional, conflict intern (Rusia – Cecenia – decembrie 1994), conflict secundar (Peru – Ecuador – februarie 1995) capătă contururi tot mai dificil de precizat.

d) Angajarea României în misiunile de menținere a păcii

Problematica angajării României și participarea armatei române la operațiunile de menținere a păcii sub egida O.N.U., în cadrul operațiunilor NATO sau a altor organisme internaționale este deosebit de complexă, datorită implicațiilor politice, juridice, militare (doctrina, știința și arta militară, pregătire profesională) și nu în ultimul rând economice.

Sub aspect politic, eforturile interne și internaționale sunt orientate spre a evidenția percepția conform căreia România își afirmă disponibilitatea de a fi complet și cât mai rapid asimilată și integrată în mecanismul de securitate

europăeană și internațională. Decizia politică în acest sens trebuie să întrunească consensul forțelor politice parlamentare și nonparlamentare, aprobarea și sprijinul opiniei publice interne, dar și internaționale, să fie agreată la nivel guvernamental și nonguvernamental, precum și de către populația țării (zonei) în care trupele române urmează să fie dislocat.

Aceasta presupune o analiză lucidă și atentă, explicită și transparentă a avantajelor și dezavantajelor implicării în diferite “puncte fierbinți” de pe glob, private prin prisma intereselor naționale și a “imaginii României”, dar și a raportului dintre câștigul politico-moral (prin sprijinirea unor obiective geopolitice – pacea și securitatea internațională) și impactul socio-național al riscului vieții personalului angajat. Acestea trebuie să constituie elementele de principiu care să primeze de fiecare dată când puterea politică va lua în considerare o viitoare operațiune de menținere a păcii la care România este solicitată să participe.⁹

Din punct de vedere juridic, nu este prevăzută în mod expres în Constituție: participarea armatei române la operațiuni, altele decât războiul, reglementarea unor astfel de situații urmând să se facă printr-o legislație specială. Din legislația adoptată până în prezent, dispoziții în domeniu sunt cuprinse în Legea Apărării Naționale a României: în interesul securității colective și potrivit obligațiilor asumate de România prin tratate internaționale, la solicitarea președintelui României, se supune Parlamentului spre aprobare participarea cu efective și tehnică militară la constituirea forțelor internaționale destinate menținerii păcii sau în scopuri umanitare”.

În domeniul militar motivațiile participării la operațiuni de menținere a păcii vizează:

- adaptarea doctrinei și teoriei militare la rolul în schimbare al armatei române (în sensul că doctrina și teoria militară tradițională presupune un inamic clar definit în condițiile unei agresiuni asupra țării noastre), ori în operațiunile de menținere a păcii este abordată ca fiind o misiune complementară față de misiunile fundamentale ale armatei (garantarea suveranității, a independenței și unității statului, a integrității teritoriale a țării și a democrației constituționale);

Doctrina și teoria militară trebuie să-și definească:

- colectivele geopolitice și militare pe care misiunile române de menținere a păcii le pot sprijini;

- tipul adecvat, scopul și finalitatea operațiunilor;

- suportul tehnic, logistic și financiar.

- problema dislocării de trupe române în afara granițelor țării: în plan conceptual, este un aspect al doctrinei și teoriei militare îndeosebi prin prisma

⁹ *Ibidem*, p.179

cuantificării implicațiilor asupra diminuării capacității de apărare a țării într-o situație de criză majoră (distanța la care sunt dislocate, posibilități de ordin material și de transport pentru aducerea în țară, implicații în plan internațional, asigurarea securității, capacității de luptă și întrebuințării acestor forțe). În plan operațional, se pune problema asigurării financiare, tehnice, logistice, psihologice, familiale și de informare (mass-media) a efectivelor dislocate;

– comanda, controlul și jurisdicția asupra trupelor române ce participă în cadrul forțelor internaționale de menținere a păcii;

– pregătirea militară și psihologică specifică. Organizarea, planificarea și desfășurarea pregătirii pentru misiune a personalului este atributul structurilor special constituite, care se detaliază prin programe, regulamente, antrenamente și acțiuni, funcție de specificul fiecărei angajări în parte. Elementele de detaliu fac obiectul preocupărilor actuale ale structurilor de specialitate din S.M.F.T.;

– asigurarea asistenței religioase a trupelor dislocate (n.a.).

Potrivit “Programului unic de realizare a interoperabilității între armata română și structurile N.A.T.O.” sunt nominalizate forțele și mijloacele puse la dispoziție pentru misiunile de menținere a păcii.

Începând din anul 1994, unități din trupele de uscat au avut ocazia să-și verifice capacitatea de luptă pentru misiuni de pace în cadrul unor exerciții și antrenamente multinaționale de menținere a păcii, iar după 1995 s-au organizat astfel de acțiuni pe teritoriul național (*Cooperative Determination*).

Pentru pregătirea cadrelor se are în vedere constituirea unui Centru de Instruire pentru operațiunile de pace.

e) Principiile participării României la operațiunile de menținere a păcii:

- participarea să fie plasată sub egida și controlul O.N.U. sau O.S.C.E. și NATO;
- decizia de participare a României va fi luată analizându-se fiecare caz în parte;
- România exclude participarea directă la operațiunile desfășurate pe teritoriul țărilor vecine;
- necesitatea unei compatibilități a contingentului românesc sub toți parametrii, cu structurile operațiunii;
- constituirea contingentului românesc se va face exclusiv pe baza de voluntariat;
- Parlamentul României își va exercita, cu privire la aceste operațiuni dreptul de a analiza și a controla condițiile în care militarii români își desfășoară activitatea;

- posibilitatea ca efectivele contingentului să fie retrase în cazul în care nu se respectă prevederile acordurilor încheiate sau angajamentul de a asigura securitatea personalului.¹⁰

În baza acestor principii se concretizează particularitățile participării României la operațiunile multinaționale de menținere a păcii, stabilind cadrul juridic și administrativ intern, categoriile de forțe participante, organizare, pregătire și înzestrarea acestora, asigurarea logistică și financiară, protecția socială a efectivelor române.

Instrumentele de lucru stabilite pentru prevenirea conflictelor și supravegherea crizelor sunt:

- ✓ misiuni de anchetă și raportare (supravegherea crizelor);
- ✓ operațiuni de menținere a păcii care pot include, potrivit mandatului, personal militar și pot avea caracter limită sau de anvergură:

- misiuni de observatori și de supraveghere;
- largi desfășurări de forțe.

- ✓ activități de menținere a păcii:

- observarea încetării focului;
- supravegherea retragerii trupelor;
- sprijinirea respectării legii și ordinii;
- acordarea asistenței umanitare și medicale;
- ajutorarea refugiaților.

Caracteristica operațiunilor de menținere a păcii este faptul că acestea nu vor antrena acțiuni coercitive.

¹⁰ *Ibidem*, p.185

DIMENSIUNEA ETICĂ A RĂZBOIULUI ÎNTRE DOCTRINA MILITARĂ ȘI ÎNVĂȚĂTURA CREȘTINĂ

Preot dr. Sorin PITIC
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

*„Cei mai crânceni și mai străluciți soldați
sunt cei ai popoarelor religioase.
Când mori sub drapel te gândești
că te duci la strămoși¹.”*

Petre Țuțea

Încă de la începutul existenței lor oamenii au tins să descopere și să aleagă cursul acțiunii lor. Drama condiției umane este că omul trebuie să decidă cărei acțiuni să-i dea curs, întrucât deciziile lui pot realmente să aibă consecințe de lungă durată.

De la vârste foarte fragede, suntem învățați să discernem între bine și rău, între dezirabil și indezirabil, între util și inutil, iar apoi, mai târziu, suntem în situația de a aplica în viața noastră ori a semenilor noștri ceea ce credem noi că trebuie să facem. Uneori ni se impune, alteori suntem lăsați să experimentăm, însă în cele din urmă sfârșim prin a prefera anumite situații, acțiuni și prin a manifesta anumite atitudini. Odată realizată această orientare și alegere, nu mai e decât un pas până la asumarea ei ca valoare: acest pas este dat de efortul de menținere a acestei orientări și alegeri. Structurarea,

¹ 322 de vorbe memorabile ale lui Petre Țuțea, Editura Humanitas, București, 2008, pag.100. De fapt în aceste gânduri autorul exprimă și viziunea sa privind războiul. El spune că “războiul nu e făcut de oameni, e mult prea serios. Îl face Dumnezeu. Cum ne dă cutremure ne dă și război.”

sistematizarea și ajustarea în timp a acestor valori conduce la constituirea sistemului propriu de valori care ne ghidează opțiunile, alegerile și acțiunile noastre. Valoarea stă astfel la temelia apariției sistemului propriu de valori care apoi, prin acordarea cu sistemul de valori al semenilor, constituie premisa internalizării unui cod de valori acceptat social ce constituie morala acelei societăți sau acelu grup.

Pe măsură ce aprofundăm acest domeniu al moralității faptelor noastre² suntem din ce în ce mai conștienți că din punct de vedere spiritual, principiile de reflecție, criteriile de judecată dar și direcțiile de acțiune de la care trebuie să plece orientarea și fundamentarea acestui demers se găsesc în doctrina socială a Bisericii.³ De aceea, în acest context, dimensiunea teologică se arată extrem de necesară atât pentru explicarea și interpretarea problemelor actuale ale conviețuirii umane (crize, conflicte, războaie etc.), cât și pentru rezolvarea acestora.

A transforma realitatea socială cu puterea Evangheliei lui Hristos și a moralei creștine a fost dintotdeauna o provocare mai ales pentru cei care, prin forța exemplului personal și-au propus cu îndărătnicie să participe la consolidarea firavului mănunchi de virtuți și principii creștine pentru care Dumnezeu mai pășuiește încă existența noastră.

Din această perspectivă profesia militară poate fi privită ca o expresie calificată și exigentă a angajării în slujba celorlalți prin căutarea binelui comun, prin realizarea și menținerea climatului de securitate, prin promovarea dialogului și a păcii în perspectiva solidarității, dar și prin dezvoltarea sentimentului de dreptate și a altor virtuți. Toți militarii în calitate de titulari ai drepturilor și obligațiilor cetățenești, sunt chemați să respecte aceste orientări și principii morale și să țină cont de ele în special în gestionarea problemelor complexe ale conflictelor sau ale mediului în care își desfășoară activitatea.

Datoriile de responsabilitate în organizația militară cer o angajare serioasă și clară, care, prin contribuții la structurarea doctrinei politico-militare, prin planificare și decizii practice, să știe să pună în evidență necesitatea absolută a unei înalte calificări spiritual-morale a vieții de militar.⁴

² Vezi Discursul cu ocazia întâlnirii Papei Ioan Paul II cu membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române la Palatul Patriarhal din București, sâmbătă 8 mai 1999 dar și Consiliul Pontifical pentru dreptate și pace, Editura Sapiența, Iași, 2007.

³ *Gândirea socială a bisericii, Fundamente, documente, analize și perspective*, vol. coordonat de Ioan I. Ică jr. și Germano Marani, Editura Deisis, Sibiu, 2002.

⁴ Ion Coman, Emil Burbulea, *Coordonate umane ale apărării naționale*, Editura Militară, București, 1984, p. 295. Dincolo de calitățile spirituale, profilul luptătorului armatei trebuie să includă trăsături politico-morale definitorii pentru omul nou, exprimate în constituiri de sinteză, așa cum sunt devotamentul față de patrie; încrederea în justetea cauzei naționale;

Conceptul în sine al profesiei de ofițer este perceput de societate ca parte specifică a profesiei militare.⁵ Orice profesie a apărut și a căpătat perenitate datorită faptului că a răspuns unei nevoi sociale. Pentru a răspunde unor necesități specifice, orice profesie implică un anumit tip de pregătire, care o distinge de celelalte. Desigur, multe profesii au elemente de referință comune: prestarea unui serviciu în interesul națiunii, calități de lideri, o înaltă etică profesională ș.a. Ceea ce diferențiază esențialmente profesia militară de celelalte este cerința funcțională de a utiliza violența pentru a apăra patria cu bunurile ei spirituale și materiale și a învinge în conflictele armate care afectează sau pot afecta ființa națiunii și interesele ei de securitate. Corpul de elită al profesiei militare – ofițerii – asigură managementul aplicării acestei violențe în condițiile și limitele impuse de autoritățile legitime ale statului. Natura violentă a unui conflict armat și consecințele enorme pe care le antrenează un eșec militar își pun amprenta în mod decisiv asupra etosului profesiei militare. Militarii nu dețin monopolul situațiilor în care luarea deciziilor se realizează în condiții de incertitudine și sub presiunea unei multitudini de factori. În schimb, ofițerii pot fi expuși cel mai frecvent unor circumstanțe în care trebuie să demonstreze că au curajul și tăria morală de a lua decizii când viețile lor și cele ale subordonaților sunt în joc. Atunci când este vorba de ființa statului și securitatea națională, ofițerii au responsabilitatea morală de a-și îndeplini misiunile încredințate, chiar cu prețul propriei vieți și a acelor a subordonaților lor. Mai mult, ei trebuie să procedeze de așa manieră încât să nu transfere niciodată riscurile la care sunt expuși asupra populației și bunurilor civile. Ei trebuie să știe, în primul rând, cum să lupte și să învingă deoarece viața națiunii depinde de aceasta. În egală măsură, ei trebuie să fie pregătiți să îndeplinească o gamă tot mai largă de misiuni, de prevenire, de stabilizare sau de asistență, conform noilor provocări la care este chemat să răspundă organismul militar într-un mediu geostrategic de o complexitate progresivă.⁶

nivelul ridicat de responsabilitate și aspirație socială; fermitate în promovarea și apărarea valorilor fundamentale ale societății; autocontrolul și autodisciplina; autoexigența permanentă și refuzul de a face concesii propriei persoane atunci când se pune problema integrității morale. Vezi și Alexandra Sarcinschi, *Impactul profesionalizării Armatei României asupra raporturilor sale cu societatea în care ființează*, București, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2005.

⁵ Gl. bg. prof. univ. dr. Nicolae Uscoi, *Discurs rostit la Cursul festiv al promoției anului 2003*, <http://www.armyacademy.ro>

⁶ Gl. bg. prof. univ. dr. Nicolae Uscoi, *op. cit.* Vezi și NICULA, Tudor, *Profesia militară și prestigiul ei în societate*, Spirit militar modern nr. 4-5/1994 și AGABRIAN, Mircea, *Profesia militară – dimensiuni sociologice*, Revista Academiei Trupelor de Uscat, nr. 3 din 1997.

Militarii au o etică profesională proprie⁷. Ea acționează ca o formă foarte puternică de control social. Etica militară profesională este o înțelegere împărtășită a standardelor de conduită profesională și personală pe care ofițerii o demonstrează în fiecare zi, pe timpul îndeplinirii tuturor îndatoririlor, în timp de pace și de război. Ea este determinată de cerințele funcționale ale instituției militare, de tradițiile acesteia, de încercările deosebite la care îi supune războiul pe militari, de legile războiului și, nu în ultimul rând, de credința sau de cultura națională. Componentele eticii profesionale a ofițerului sunt complexe și interdependente⁸. În mod intenționat, ea nu este codificată într-un document unic, pentru că izvoarele ei sunt multiple. De aceea pentru îndeplinirea misiunilor încredințate – mai ales în vreme de război – militarul trebuie să acționeze conform exigențelor dictate de prudență, astfel încât să aibă capacitatea de a discerne în orice circumstanță adevăratul bine și de a alege mijloacele adecvate pentru a-l îndeplini. Prudența îi face pe oameni capabili să ia decizii coerente cu realism și simț de responsabilitate în privința consecințelor acestora, astfel, făcându-se posibil ca prin ea principiile morale să fie aplicate corect. În general, prudența poate fi exprimată în trei momente de bază: clarifică situația și o evaluează, inspiră decizia și dă impuls acțiunii.⁹ Primul moment se caracterizează prin reflecție și consiliere pentru a studia subiectul, făcând apel la opiniile necesare; al doilea pas este momentul analizei și al judecății privind realitatea; al treilea moment este cel al deciziei și se bazează pe faptele precedente care fac posibil discernământul între acțiunile ce trebuie îndeplinite.

În ceea ce privește dimensiunea etică a războiului dezvoltată și analizată într-un context social-politic suntem tentați să vorbim de o etică pe care și-o asumă statul, dar și de o etică pe care și-o asumă biserica. Cea mai înaltă etică pe care o poate aștepta cineva de la stat este etica unei legi naturale, bazată pe premisa raționalității în om și pe cea a universalității acestei legi. Biserica, în schimb, își asumă etica Evangheliei¹⁰. Este foarte important să se conștientizeze faptul că, deși creștinul aparține deja Împărăției lui Dumnezeu, el trăiește încă în împărăția «Cezarului», care are termenii ei. Nu poți să iei idei ce țin de o realitate escatologică a Împărăției lui Dumnezeu și să le impui realității prezente a

⁷ *The Parameters of Military ethics*, Edited by Lloyd J. Matthews & Dale E. Brown, Pergamon/Brassey s. vezi și Lewis B. Smedes, Mere Morality, Grand Rapids, Michigan, 1983.

⁸ Tătar Octavian, *Ofițerul și schimbarea morală*, Revista Academiei Forțelor Terestre, Sibiu, Nr. 2 din 2001

⁹ Consiliul Pontifical pentru dreptate și pace, *Compendiu de doctrină socială a bisericii*, Editura Sapienția, Iași, 2007, pag.418. Vezi și Catehismul Bisericii Catolice, 1806.

¹⁰ Ieromonah Teofil Mada, *Homo eticus*, Editura Agnos, Sibiu, 2007.

împărăției «Cezarului». Poți însă, și trebuie, să cauți dreptatea și pacea, dar ești obligat să le cauți în conformitate cu condițiile realității prezente.

Este cunoscut faptul că exista trei păreri sintetice referitoare la etica războiului:

1. *Pacifismul* – care respinge orice formă de război ca fiind, din punct de vedere religios, împotriva voinței lui Dumnezeu, exprimată în poruncile Lui și în predica de pe munte, iar din punct de vedere etic fiind lipsit de orice etică.

2. *Activismul* – care este o poziție complet opusă pacifismului, susținând faptul că toate războaiele sunt drepte, fiind poruncite de stat, iar creștinul trebuie să se supună autorităților.¹¹

3. *Selectivismul* – ce afirmă faptul că unele războaie sunt nedrepte, creștinul neputând, din punct de vedere etic și religios, să participe la ele, iar unele războaie sunt drepte, creștinul trebuind, din punct de vedere etic și religios, să participe la ele.¹²

Atât pentru pacifism, cât și pentru activism, lucrurile sunt clare; indiferent de natura războiului, credinciosul se implică sau nu în război. Pentru selectivism însă se pune întotdeauna întrebarea dacă există un război care se poate numi drept și dacă războiul în care este provocat să se implice este sau nu drept. Prin urmare, scopul nostru este acela de a afla dacă există sau nu un război drept, iar în cazul în care există un război drept, de a arăta că atât pacifismul, cât și activismul falimentează din punct de vedere etic și religios, selectivismul rămânând singura soluție ce merită aprofundată.

În Vechiul Testament trebuie făcută distincția între “războiul drept” și “războiul sfânt”. Scopul nostru nu este acela de a analiza motivațiile sau scopurile războaielor sfinte, ci de a face distincția dintre un război sfânt și unul drept pentru a descoperi dacă găsim argumente morale pertinente care să susțină războiul drept. În mod simplu, războaiele sfinte sunt cele duse în numele sau pentru apărarea unor idealuri religioase, pe când cele drepte sunt duse în numele dreptății. Nu putem să

¹¹ Dintre apologeții moderni ai războiului ca factor de progres, menționăm pe Joseph de Maistre, cu lucrarea *Les soirées de Saint Petersburg 1821*, în care scrie: „Războiul este divin în el însuși, pentru că el este o lege a lumii, este divin în gloria misterioasă care-l înconjoară, în protecția acordată marilor căpitani... în felul cum se declară... prin rezultatele sale...este divin chiar în instinctul de a ucide”, citat la D. Gusti, *Sociologia militans*, p. 487. O idee asemănătoare găsim la Proudhomme, în lucrarea *La guerre et le paix*, vol. I, Paris, 1861, p. 33: „războiul este un fenomen de ordin divin, așa putea spune miraculos..., care se ridică la înălțimea unei religii... Războiul este o formă a rațiunii noastre, o lege a sufletului nostru, o condiție a existenței noastre”, citat de D. Gusti, op. cit. p. 487

¹² Din acest punct de vedere este interesantă și poziția Sfinților Părinți ai Bisericii, dar mai ales canoanele ce privesc această temă.

nu observăm climatul aspru al unei vieți duse sub amenințarea războaielor, dar și ceva din încrederea că odată va veni o vreme când oamenii vor renunța la ambițiile războinice, lăsându-se călăuziți de în relațiile lor exclusiv de legile moralei și omeniei.

Războiul în sine este văzut ca un mare rău în Legea Veche. Acest lucru se înțelege foarte clar din faptul că Dumnezeu îl oprește pe David de la zidirea templului pe motiv că a vărsat sânge și a făcut războaie mari.¹³

Nota dominantă în învățătura morală a Vechiului Testament este de natură pașnică, textele de aici ne strecoară convingerea că oamenii acelor vremuri își îndreptau năzuințele și puterile nu atât spre organizarea și purtarea de războaie, cât mai ales spre o anumită formă de viață morală, întemeiată pe înțelegere și pace. Mai mult decât atât, majoritatea marilor profeți ai Vechiului Testament întăreau speranțele poporului într-o epocă lipsită de războaie, care avea să înceapă odată cu venirea lui Mesia.¹⁴

Sigur că odată cu apariția Mântuitorului începe o revigorare a vieții spirituale și odată cu aceasta, se pun bazele unor noi forme de conviețuire, a unor norme morale clare pentru realizarea acelei comunități sociale din care războiul să fie eliminat definitiv. Este adevărat că nici Mântuitorul, nici Sfinții Apostoli n-au dat o poruncă specială cu privire la război, dar nici nu era necesar, căci Decalogul cu porunca „Să nu ucizi”, apoi porunca dragostei și testamentul păcii arătau limpede că războiul nu poate fi integrat în substanța doctrinară a creștinismului.¹⁵

Dacă printre cei vechi se găseau unii care considerau războiul ca un factor necesar pentru transformare și progres¹⁶, Sfinții Părinți merg în unanimitate în a-l considera expresia și întruchiparea celor mai mari rele fizice și morale pe care le poate trăi omul, un cutremur social cu urmări catastrofale. Astfel, Tertulian condamnă aspru serviciul militar din vremea sa, deși, pe de altă parte, îi recunoaște statului datoria susținerii ordinii, securității și apărării.¹⁷ O astfel de părere o are și Origen, care afirmă următoarele: „Prin Iisus Hristos, noi am devenit fii ai păcii. Creștinii vor lupta pentru Împăratul, dar nu cu armele, ci cu o armată a evlaviei și a rugăciunii”.¹⁸

¹³ I Paral. 2,8

¹⁴ Psalmii 21, 34, 132; Isaia 2, 4; Miheia 4,3; Zaharia 9, 10.

¹⁵ Mitropolit dr. Nicolae Mladin, prof. diac. dr. Orest Bucevschi, prof dr. Constantin Pavel, prof. diac. dr. Ioan Zăgrean, *Teologia Morală Ortodoxă pentru institutele teologice*, vol. II, Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1980, p. 324

¹⁶ Heraclit din Efes 576-480 î.d.Hr. spunea: „Războiul este tatăl lucrurilor, pe unii îi face zei, pe alții oameni, pe unii sclavi, pe alții liberi”, citat la D. Gusti, *op. cit.*, p. 487

¹⁷ *De idolatria* XIX

¹⁸ *Contra Celsum* V, 33; P.G. VIII, 73

Putem observa totuși în acest context că în legătură cu această temă, atât scriitorii bisericești cât și Sfinții Părinți nu au avut o atitudine unitară. Clement Alexandrinul condamnă războiul, dar aprobă ca soldații creștini să-și păstreze serviciile lor.¹⁹ După Lactantiu, creștinului nu îi este îngăduit să poarte arme.²⁰ În Canonul I, Sfântul Atanasie cel Mare spune că „în război, a suprima pe dușmani este permis și vrednic de laudă”, iar Sfinții Părinți Vasile cel Mare, Grigore de Nisa și Ioan Gură de Aur, condamnă războiul în termenii cei mai categorici spunând despre acesta că este tatăl dezastrului și al morții.

Dacă la începuturile Bisericii exista o atitudine rezervată și uneori contradictorie a creștinilor privind îmbrățișarea carierei militare, fiindcă în acea vreme existau anumite practici religioase incompatibile cu învățătura creștină, cum ar fi „cultul Cezarului”, dar și conflictul dintre „iubirea creștină” și vărsarea de sânge, odată cu trecerea timpului au apărut elemente care au influențat această atitudine²¹. Factorul care a determinat biserica creștină să treacă de la respingerea inițială a serviciului militar și a războiului la aprobarea lor a fost recunoașterea datoriei cetățenești de a apăra statul cu armele împotriva atacurilor dezlănțuite de alte neamuri.

În timpul împăratului Constantin cel Mare, când relațiile dintre biserică și stat iau o altă înfățișare, aceasta participând la întreaga viață a statului, opoziția față de război slăbește treptat, ajungându-se la aprobarea războiului pentru apărarea statului. Astfel, apare acum în istoria războaielor noțiunea de război drept creată de creștinism pentru a împăca împlinirea datoriei față de patrie cu principiile moralei creștine și în privința războiului.

În construirea teoriei despre „războiul drept”, etica războiului a formulat și criteriile pentru legitimarea lui care se reduc în esență la:

- a) cauza dreaptă – apărarea unui atac nedrept, recăștigarea unui teritoriu răpit, pedepsirea unor ofense aduse statului, prejudicii mari în interesele sale vitale, amenințarea și lezarea dreptului, a ordinii și securității;
- b) intenția bună – scop pașnic, fără ură și ambiții deșarte.

Ca urmare a înțelegerilor dintre state, s-a ajuns la realizarea unor reguli în ceea ce privește purtarea războaielor, cum ar fi Convenția de la Geneva din 1864 sau cea de la Haga din 1907, care ar putea într-o oarecare măsură să conducă la umanizarea războiului.

Putem concluziona astfel că Biserica în principiu, condamnă războiul, și din interpretările moralistilor ortodocși înțelegem că războiul de apărare poate fi

¹⁹ *Padagogul I*, 12

²⁰ *Divinae Institutiones*, I, 48

²¹ *Ibidem*, p.326

îngăduit doar ca act de legitimă apărare. Statul, ca și individul, are dreptul să se apere când este atacat în existența sa de dușmani, are dreptul și datoria să apere bunurile materiale și spirituale ale cetățenilor împotriva atacurilor dușmănoase.

Biserica Ortodoxă Română caută să-și realizeze și să-și îplinească slujirea ei de realizare a păcii atât pe plan național, cât și internațional, străduindu-se să ajute la soluționarea diferitelor conflicte și să îndemne la armonie atât pe cetățeni, cât și grupuri etnice, organizații, guvernări sau forțe politice. În acest scop, ea face apel la toți factorii de influență ai societății și depune eforturi pentru organizarea de negocieri între părțile aflate în conflict. De asemenea, biserica se opune propagandei războiului și violenței, precum și diferitelor manifestări ale urii care pot provoca conflicte, promovând prin educație și slujire afirmarea unor valori spirituale și morale autentice.

În împrejurările actuale, cunoașterea principiilor morale ale Bisericii în ceea ce privește războiul ne poate fi de un real folos. Din acest punct de vedere, Biserica afirmă clar că nu războiul, ci pacea este elementul firesc și prielnic dezvoltării normale a vieții omenești și că lumea nu poate întrezări un alt ideal mai luminos ca acela al conviețuirii pașnice dintre oameni și popoare.

RELIGIE ȘI RĂZBOI

– decorelări necesare –

C.S. Mihai-Ștefan DINU
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Religia și războiul au fost, vremuri îndelungate, care nu par a se fi terminat încă, într-o relație directă. Vechii oșteni plecau la luptă fortificați de gândul că Dumnezeu este de partea lor, neuitând să aducă rugăciuni și sacrificii în semn de mulțumire, dar și pentru a-l menține în viitor pe Dumnezeu alături de ei. În culturile tribale (și aici Biblia ne oferă suficiente exemple), atunci când o parte pierdea un război, de cele mai multe ori, membrii aceluia trib trebuiau să se închine zeilor pe care îi venerau cei victorioși.

Conflictul armat în doctrinele religioase

Majoritatea religiilor fac referire, în scrierile lor, la conflictul armat, la război, justificându-l explicit și implicit. Datorită evidențelor istorice, vom deschide analiza noastră cu acele religii care au fost numite „religii ale cărții”¹, pentru că, paradoxal, par a fi dovedit – în timp – un pregnant caracter beligerant. Prin urmare, vom identifica aspectele relaționate războiului în cele trei religii monoteiste: creștinism, islam și iudaism.

Este adevărat că iudaismul și creștinismul împărtășesc nu numai o sursă, ci și o tradiție comună, cristalizându-se într-un context istoric în care starea de război era cvasi-permanentă: „*Cine merge la război pe cheltuiala sa? Cine sădește o vie și nu mănâncă din rodul ei? Cine paște o turmă și nu mănâncă din laptele turmei?*” (Corinteni – 9:7)

¹ Este vorba aici despre religiile *abrahamice* – iudaism, creștinism și islam ale căror învățături sunt cuprinse în cărțile sfinte: *Tora*, *Biblia*, respectiv *Coranul*.

În acest context istoric, creștinismul se afirmă însă, în mod expres, ca o religie a „iubirii și păcii universale”: „Voi nimici carele de război din Efraim, și caii din Ierusalim, și arcurile de război vor fi nimicite. El va vesti neamurilor pacea, și va stăpâni de la o mare la cealaltă, și de la râu până la marginea pământului.” (Zaharia - 9:10). Exemplelor din Vechiul Testament li se pot adăuga ușor cele din Noul Testament, atunci când Iisus Hristos îi spune lui Petru: „Pune-ți sabia la locul ei; căci toți cei ce scot sabia de sabie vor pieri” (Matei 26:52) sau „...Eu vă spun: iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvântați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă prigonesc, ca să fiți fii Tatălui nostru care este în ceruri; căci El face să răsară soarele peste cei răi și peste cei buni și dă ploaie peste cei drepti și peste cei nedrepti” (Matei 5:44, 45).

Deși izvoarele Bibliei și Coranului par a fi comune, doctrina Coranului este relativ diferită de Biblie. Astfel, Mohammed considera că „paradisul se află sub umbrele săbiilor”, dar își îndeamnă adeptii să-i lase pe necredincioși singuri să aștepte cu răbdare ca Domnul să-i pedepsească: „așa că lăsați-i până când vor întâlni ziua lor și vor leșina ... Și pentru cei nelegiuți mai este încă o pedeapsă afară de aceasta ... Și așteaptă cu răbdare judecata Domnului tău, căci tu ești în ochii Noștri” (Sura 52:45, 47, 48). Calea întâmpinării opoziției cu răbdare și persuasiune: „Cheamă la drumul Domnului cu înțelepciune și prin îndemânare frumoasă și ceartă-te cu ei cum e mai frumos. Domnul tău știe cine s-a abătut de la căile Lui și El îi cunoaște pe cei bine ocârmuiți” (Sura 16:126); sau „Niciodată binele și răul nu vor fi deopotrivă. Îndepărtați răul cu ce este bine” (Sura 41; 34) – suferă o transformare, iar în timp versetele „iertării și îndurării” sunt înlocuite cu cele „ale sabiei”: „Războiul vă este orânduit și el vă este urât. Poate că urăți tocmai ceva ce este bun pentru voi și iubiți ceva ce este rău pentru voi; însă Dumnezeu o știe aceasta, iar voi nu o știți” (Sura 2:212, 213); sau „Dacă însă au trecut lunile cele sfinte, atunci omorâți-i pe păgâni, unde îi aflați, și-i apucați și-i impresurați. Pândiți-i în toate cursele, iar dacă se căiesc și împlinesc rugăciunea și dau milostenii, atunci dați-le drumul, căci Dumnezeu este iertător și milostiv.” (Sura 9:5).

Războiul poate fi dus în anumite limite, existând, însă, și excepții: „Luna cea sfântă pentru luna cea sfântă iar templele pentru răzbunare; cine vă atacă, atunci atacați-l și pe el întocmai cum v-a atacat pe voi și temeți-vă de Dumnezeu și să știți că Dumnezeu e cu aceia care se tem de el.” (Sura 2: 190). Mesajul este că se permite ducerea războiului religios și în luna cea sfântă, în care, din orice alt motiv, războiul este interzis. De asemenea, se permit luptele justificate religios în sanctuarul de la Mecca. Există, de asemenea, prevederi și pentru cei ce au statutul de „necombatant” din tabăra opusă: „Luptați-vă pentru calea lui Dumnezeu împotriva celor ce voiesc să se lupte cu voi, însă nu începeți cu nedreptul, căci

Dumnezeu nu-i iubește pe cei nedreți”. (Sura 2: 186). Starea prizonierilor este și ea luată în calcul: „Și dacă întâlniți necredincioși, jos cu gâturile, până ce i-ați măcelărit, și legați tare cătușele. Și după aceea sau îndurare sau răscumpărare, până ce a depus războiul sarcina sa. Așa! Cred de ar fi voit Dumnezeu, singur s-ar fi răzbunat asupra lor;...” (Sura 47: 4-5). Conform școlii hanafite, orânduiala conținută în aceste două versete ale surei 47 (Sura lui Mahomed) a avut valoare numai pentru lupta de la Bedr. Potrivit școlii shiite, însă, această orânduială rămâne valabilă permanent. Dușmanii prinși după luptă pot fi eliberați pentru bani de răscumpărare, sau fără bani, la schimb pentru prizonieri musulmani.

În sura 22:57 se promit recompense pentru cei ce mor în **Jihad**: „Iar cei ce purceseră pe drumul lui Dumnezeu, apoi fură uciși sau muriră, pe aceia îi va îngriji Dumnezeu cu îngrijire frumoasă.” „Luptați cu aceia care nu cred în Dumnezeu și în ziua de apoi și nu opresc ceea ce a oprit Dumnezeu și trimisul Său, și nu mărturisesc mărturia adevărului – dintre cei cărora li s-a dat scriptura – până ce nu dau tributul din mână și sunt supuși... Și zic iudeii „Uzair (Ezdra) este fiul lui Dumnezeu, iar creștinii zic „Mesia este fiul lui Dumnezeu!” ... Bată-i Dumnezeu.” (Sura 9:29-31), „Mi s-a ordonat să lupt până când oamenii vor spune „nimeni nu are dreptul la închinare decât Allah și averea și viața lui vor fi salvate de către mine în afara legii islamice, iar socotelile lui vor fi față de Allah (Sura 4:196), „De veți fi omorâți pentru drumul lui Dumnezeu sau veți muri, este iertarea lui Dumnezeu și îndurarea sa mai bună decât (toate averile) câte le-ați adunat. Căci dacă veți muri sau veți fi omorâți, vă veți aduna la Dumnezeu.” (Sura 3: 151-153), „Să nu crezi că-s morți cei ce fură omorâți pe Drumul lui Dumnezeu, ci că sunt vii la Domnul lor, unde sunt bine îngrijiți. Ei se bucură cu ceea ce le-a dat Domnul lor ca binefacere și se veselesc asupra celor care n-au ajuns la ei, însă le vor urma. Asupra lor nu vine nici frică, nici întristare. Ei se veselesc asupra harului lui Dumnezeu și a binefacerii Sale și că Dumnezeu nu lasă să se piardă răsplata credincioșilor.” (Sura 3:163-164)

Se stabilesc patru tipuri de pedeapsă pentru potențialii inamici: „Însă partea celor ce se împotrivesc lui Dumnezeu și trimisul său și caută să facă stricăciune pe pământ va fi că ei vor fi omorâți sau crucificați, sau li se vor tăia mâinile și picioarele cruciș sau vor fi alungați din țară. Acest rău vine în lumea de acum peste ei, iar în lumea de apoi îi așteaptă pedeapsă mare, afară de cei care se căiesc înainte de a intra sub puterea voastră.” (Sura 5:37-38)

Deși surele musulmane sunt mai explicite în privința fixării relației dintre **credință** și **război**, creștinii au identificat în propria lor dogmă destule „argumente” doctrinare în cursul sângeroaselor conflicte religioase din Europa sau al cruciadelor, ca și în timpul violentei „expansiuni coloniale clasice”. De-a lungul istoriei, viziunea creștină asupra războiului a suferit o întreagă serie de modificări.

Dacă în timpul bisericii primare a fost afirmată o viziune pacifistă², aceasta se transformă în timpul domniei lui Constantin, care în timpul Conciliului de la Arles (anul 314 d.C.) a declarat că a interzice statului dreptul de a porni la război înseamnă a-l condamna la dispariție. A fost impulsul care a îndemnat elita învățaților creștini la formularea unei doctrine despre război, și anume **doctrina războiului drept**. Astfel a fost răspândită ideea că folosirea violenței și inițierea acțiunilor de tip război este îndreptățită și justificată dacă este pusă în slujba răspândirii credinței și spre apărarea ei în conflictele cu inamicii acesteia. Deci, acțiunile violente, chiar și războaiele, nu mai erau considerate din start ca “rele”, etichetarea acestora depinzând în mare măsură de obiectivele respectivelor acțiuni. Această mentalitate pare a fi stat, de altfel, și la baza cruciadelor, devenind astfel fundamentul pe care a fost promovat conceptul **Războiului Sfânt**.

Ideea că acțiunile violente nu sunt obligatoriu “rele” s-a păstrat de-a lungul timpului, fiind menționată în diferite ipostaze ale **doctrinei războiului drept**. În prezent, mediile internaționale, academice, diplomatice sau politico-militare s-au văzut nevoite chiar să accepte faptul că în anumite situații acțiunile violente, de tipul războiului, pot fi un element esențial în restaurarea și menținerea păcii.

Așa cum s-a observat anterior, doctrina islamică diferențiază clar situațiile în care războiul este permis sau, dimpotrivă, există restricții în acest sens. Astfel, războiul poate fi purtat doar în următoarele situații:

- în scop de apărare;
- atunci când alte neamuri atacă un neam musulman;
- dacă un stat desfășoară acțiuni de oprimare a cetățenilor săi de religie musulmană.

Ducerea războiului trebuie desfășurată cu un necesar minim de trupe, cu strictă disciplină pentru a se evita rănirea sau uciderea necombatantilor, iar în cazul capturării de prizonieri, aceștia trebuie să beneficieze de un tratament uman: “...*cel ce omoară un suflet, nu [ca răsplată] pentru un alt suflet sau pentru că face stricăciune pe pământ, este așa ca și când ar fi omorât toți oamenii, și cel ce susține în viață un suflet e ca și când ar susține în viață pe toți oamenii.*” (Coran, Sura 5:35)

Principiile de ducere a războiului au fost mai târziu detaliate, așa cum s-a petrecut în cazul primului calif, Abu Bakr, care își instruia astfel oastea pe care o

² Acest fapt este susținut de scrieri ale epocii. Origene spunea despre creștini că „nu acționează ca soldați”, iar Tertullian întărește acest fapt: “creștinii pornesc la război fără sabie, căci Domnul a zdrobit sabia”. Poate și mai reprezentativ este textul lui Clement din Alexandria: „cel ce poartă sabie va trebui să o lepede de la dânsul, iar dacă vreunul dintre credincioși devine soldat acesta va trebui îndepărtat din biserică, pentru ca astfel el urăște pe Domnul”.

conducea în luptă: "să nu trădați sau să vă îndepărtați de la dreapta credință"; "nu distrugeți arborii, în special pe aceia ce au fructe"; "nu măcelăriți vitele dușmanilor, ci păstrați-le pentru a vă hrăni"; "dacă veți întâlni persoane ce și-au închinat viața Domnului prin slujba monastică, lăsați-i să treaca, nu le faceți nici un rău"³.

La rândul său, doctrina iudaică nu condamnă folosirea forței sau ducerea războiului, în special dacă au loc cu scopul afirmării dreptății. Este acceptat faptul că se pot duce diferite tipuri de război, justificate moral, însă, înainte de declanșarea războiului, trebuie să aibă loc încercări de a evita conflictul armat și de a restabili pacea. Dacă aceste încercări eșuează, necombatantilor trebuie să li se permită părăsirea câmpului de luptă înainte de izbucnirea războiului. Talmudul afirmă că o crimă este permisă doar pentru salvarea propriei vieți, această regulă aplicându-se atât în cazul indivizilor, cât și al grupurilor.

Învățații iudaismului, rabinii din vechime, erau de părere că există trei tipuri de războaie în care neamul lui Israel poate fi implicat: *războaie obligatorii* (războaie duse din comandă divină, cum ar fi cele duse împotriva canaaniților și amalecilor), *războaie de apărare* (această doctrină prevede lovituri preventive – atacarea inamicului care are declarate intenții ofensive; au fost exprimate păreri ce considerau că războiul de apărare nu putea fi considerat drept război, ci mai degrabă o acțiune normală ce trebuia întreprinsă ca răspuns la presiunea atacatorilor, conform textului din Geneza 9:6: "Dacă varsă cineva sângele omului, și sângele lui să fie vărsat de om; căci Dumnezeu a făcut pe om după chipul Lui.") și *războaie necesare* (acestea erau războaie întreprinse în scopuri întemeiate, sau se purtau atunci când orice altă formă de conciliere era epuizată).

Modalitățile de ducere a războiului, în tradiția iudaică, sunt clar enunțate în ceea ce privește declanșarea oricărui tip de război, înaintea oricărei acțiuni de tip militar trebuind epuizate toate posibilitățile de stingere pașnică a conflictului, așa cum este afirmat în Deuteronom 20:10, 12: "Când te vei apropia de o cetate ca să te bați împotriva ei, s-o îmbii cu pace.", "Dacă nu primește pacea cu tine și vrea să facă război cu tine, atunci s-o impresori". Pe timpul ducerii acțiunilor de luptă, este permisă numai uciderea combatanților din rândul inamicului, comandanții trebuind să permită necombatanților părăsirea câmpului de luptă înaintea declanșării operațiunilor militare. În cazul războaielor moderne acest lucru nu mai este pus în aplicare, autoritățile avertizând însă că, dacă populația necombatantă

³ <http://www.isesco.org.ma/english/publications/Islamtoday/19/P2.php>;
http://newsweek.washingtonpost.com/onfaith/panelists/david_waters/2007/07/why_is_islam_such_a.html.

rămâne pe locul unde declanșarea unei acțiuni de luptă este iminentă, nu i se poate garanta protecția.

Am întreprins această scurtă analiză a noastră privind ideile despre război în principalele doctrine religioase cu scopul de a ne furniza o idee clară asupra potențialului beligerant al fiecăreia dintre ele. Prin urmare, din punct de vedere al doctrinelor religioase, războiul poate fi o acțiune:

- *greșită*: în cazul religiilor pacifiste care exclud orice act de violență îndreptat asupra unei ființe chiar și în caz de autoapărare;

- *îndreptățită*: atunci când războaiele pot fi justificate datorită percepției că ar fi purtate în sprijinul unei cauze drepte (în acest caz există reguli „morale” de declanșare și ducere a războiului);

- *sfântă*: credința că un război poate fi sfânt apare atunci când există percepția unei cereri sau comenzi divine (din partea autorității divine) dată „credincioșilor” de a declanșa/purta un război împotriva celor ce nu împărtășesc acea religie și sunt percepuți ca o amenințare la adresa adepților acesteia.

Doctrina Războiului Sfânt

În prezent, omul modern se găsește pus în fața a nenumărate contradicții. Una dintre acestea este, cu siguranță, ideea de **Război Sfânt**. Verbele ce caracterizează cel mai adesea acțiunile unui război, a ucide și a distruge, nu par a avea nimic sfânt în ele.

Așa cum menționam la începutul acestui articol, religia și războiul au fost, vremuri îndelungate, care nu par a se fi terminat încă, într-o relație directă. Vechii oșteni plecau la luptă fortificați de gândul că Dumnezeu este de partea lor, neuitând să aducă rugăciuni și sacrificii în semn de mulțumire, dar și pentru a-l menține în viitor pe Dumnezeu alături de ei. În culturile tribale (și aici Biblia ne oferă suficiente exemple), atunci când o parte pierdea un război, de cele mai multe ori, membri aceluia trib trebuiau să se închine zeilor pe care îi venerau cei victorioși... Dar nu acest fel de implicare a divinului face ca un război să fie sfânt. Pentru aceasta, pentru ca un război să fie numit Război Sfânt, religia trebuie să fie forța conducătoare.

În cele mai multe cazuri, războiul religios este caracterizat de câteva elemente:

- îndeplinirea unui obiectiv religios;
- să fie autorizat de un lider religios;
- să “prevadă” o recompensă morală, spirituală pentru cei ce devin combatanți în acest tip de război.

Cauze de natură religioasă în declanșarea războiului. Majoritatea cercetătorilor fenomenului sunt de părere că din punct de vedere al unei comunități

creștine, de exemplu, ar putea exista cinci cauze ce ar putea duce la declanșarea unui Război Sfânt:

- în scopul răspândirii unei anumite credințe (religii);
- pentru recuperarea teritoriilor ce au aparținut cândva unor comunități ce împărtășeau aceeași religie, chiar dacă nu mai există adepți pe acel teritoriu;
- pentru salvarea celor de aceeași religie în teritorii în care acea religie s-a transformat din religie majoritară în religie minoritară și de cele mai multe ori supusă oprimării;
- dorința de a recupera “teritorii simbol” în scopul “purificării” acestora, considerându-se că ar putea fi supuse pângăririi, profanării, de către alte neamuri;
- pentru a răzbiuna acțiuni ca blasfemia, persecutarea sau uciderea celor de aceeași credință, chiar dacă acestea s-au desfășurat cu mult timp în urmă.

Autoritatea legitimă în cazul unui Război Sfânt nu aparține guvernului sau statului – cu excepția statelor teocratice – ci Bisericii sau unei organizații de același tip, ori – cum s-a întâmplat frecvent – unui individ care este liderul unei astfel de instituții religioase. Autoritatea directă nu mai este deținută de Divinitate, la fel ca în vremurile de început – cum ni se dezvăluie și din scrierile Vechiului Testament – când Dumnezeu transmitea în mod direct comunității instrucțiuni privind pregătirile și declanșarea unui război.

Unul din primele războaie religioase poate fi considerat cel din anul 312 d.C., atunci când împăratul roman Constantin a avut viziunea unei cruci pe cer ce purta înscrisul *"in hoc signo vinces"* (sub acest semn veți învinge). Drept urmare, a înscris pe armura soldaților săi semnul crucii și, chiar dacă trupele sale erau cu mult depășite numeric, a ieșit victorios în fața unei armate care, conform cronicilor, folosea ritualuri păgâne.

Mai târziu, odată cu declanșarea cruciadelor, putem vorbi despre o serie întreagă de războaie religioase desfășurate în perioada 1095-1291 d.C. Scopul acestora era de a redobândi “locurile sfinte” de la musulmani, de aceea au fost privite drept războaie de corectare a nedreptăților îndreptate asupra creștinătății.

Prima cruciadă a fost inițiată de Papa Urban al II-lea, în 1095, ca răspuns la capturarea locurilor sfinte și la tratamentul suportat de creștinii din regiune. Scopul declarat al războiului era acela al reîntăririi creștinismului. Astfel, în concepția sa, conflictul armat căpăta sprijinul divin. *"Acesta să fie strigătul vostru de luptă, pentru că acest cuvânt vă este dat vouă de către Domnul. Când vom ataca dușmanul fie ca acest strigăt să se ridice din piepturile tuturor oștenilor Domnului:*

Aceasta este voia Domnului! Aceasta este voia Domnului!"⁴ . "...Oricine va hotărî să se alăture acestui sfânt pelerinaj, va face astfel legământ cu Dumnezeu, oferindu-I astfel Lui sacrificiul viu, sfânt, pentru că este acceptat de El, va purta semnul crucii Domnului pe fruntea sau pieptul său"⁵. Astfel Papa absolvea de păcate, trecute sau viitoare, pe toți cei care luau parte în războiul cruciat. Rezultatul acestei prime cruciade a fost capturarea Ierusalimului după bătălii grele, violentarea și măcelărirea localnicilor de către cuceritorii creștini. Erau încălcate astfel principii morale și se creau precedente pentru viitoare războaie, aceste violențe rămânând până în prezent în memoria colectivă a islamismului, influențându-i direcția politică. În prezent învățăturile islamice par a fi greșit percepute în Occident, mai ales în ceea ce privește „problema” *jihadului*. Jihadul înseamnă „luptă dusă pe calea Domnului”. Termenul „Jihad” conține două sensuri, fiind înțeles ca:

- datorie a musulmanilor, ca persoane sau comunitate, de a îndeplini voia Domnului și de a lărgi comunitatea musulmană prin intermediul predicilor și al educației;

- Război Sfânt în sprijinul sau apărarea credinței islamice; în Occident a fost reținut și a circulat, în special, acesta din urmă.

Doctrina Războiului Drept

Privită adeseori drept o metodă de evaluare a acțiunilor militare în timp de război, doctrina războiului drept constă într-o serie de norme etice asupra întrebuirii justificate a forței. Deși identificată cu Catholicismul, sursa doctrinei războiului drept poate fi regăsită inițial, după cum am observat anterior, și în religia iudaică.

Încă din Evul Mediu s-a conturat tendința de definire a limitelor etice ale războiului. Lumea creștină a acelei perioade își sprijinea concepția dreptății morale în relațiile internaționale pe câteva principii: iubirea de aproape, iubirea de neam și patrie, înțelegerea nevoilor altor popoare, binele propriului neam nu poate fi realizat decât prin mijloace morale. În jurul acestora, a fost dezvoltată de-a lungul istoriei, de către numeroși teologi și filosofi creștini doctrina războiului drept.

⁴ <http://www.donparrish.com/EssayPopeUrban.html>

⁵ *Ibidem*

Contribuția majoră asupra conceptului de război drept au avut-o însă Sfântul Augustin⁶ (354-430 d.C.) și Sfântul Toma d'Aquino⁷.

Astăzi, într-un mediu caracterizat de fluiditate, unde rezolvarea pe cale pașnică a conflictelor eșuează deseori, doctrina războiului drept furnizează un cadru moral⁸ pentru limitarea urmărilor unor acțiuni ce implică folosirea forței, precum războiul.

•Războiul trebuie să reprezinte ultima soluție în rezolvarea unui conflict. Înaintea declanșării războiului trebuie să existe certitudinea că au fost epuizate toate încercările pașnice de rezolvare a conflictului.

⁶ *Summa theologiae*. Sf. Augustin susține că singurul motiv ce justifică războiul este dorința de pace, criticând alte motive ca „dorința de a face rău, răzbunarea crudă, dorința de a stăpâni”. Scopul unui război este de a face ceea ce este strict necesar pentru obținerea păcii, „necesitatea să fie aceea ce ucide războinicul inamic, nu voința voastră”. Augustin se referă și la necesitatea aplicării unor tratamente corecte prizonierilor și populației civile cucerite, precizând faptul că cei cucerii trebuie să fie tratați cu milă, mai ales dacă nu mai reprezintă o amenințare la adresa păcii.

⁷ Toma d'Aquino se concentrează în scrierile sale privind doctrina războiului drept pe definirea dreptului de declanșare a războiului și pe importanța motivului ce stă la baza deciziei de a porni războiul. Pentru declanșarea războiului este necesară împlinirea a trei condiții: să fi fost declarat de o autoritate legitimă, să fie inițiat sub auspiciile unei cauze drepte și să aibă la bază „buna intenție” și anume de a „realiza un lucru bun sau de a evita un lucru rău”.

⁸ În prezent, după părerea specialiștilor, cea mai completă și clară expunere a doctrinei războiului drept este realizată în catehismul Bisericii Catolice. Există norme asupra declanșării războiului, a apărării legitime prin forță militară, precum și asupra responsabilității deciziei: **declanșarea războiului** – popoarele au dreptul de a purta un război „atâta timp cât pericolul războiului persistă și nu există nici o autoritate internațională cu puterea și competența necesară; guvernelor nu li se poate nega dreptul legal la autoapărare odată ce toate încercările pașnice de rezolvare au eșuat”(2308); **apărarea legitimă prin forță militară** (2309) – importanța unei asemenea decizii este dată și de condițiile riguroase de legitimitate morală:

- prejudiciul creat de agresor națiunii sau comunității de națiuni trebuie să fie de durată, grav și sigur;
- modalitățile de rezolvare a unei asemenea situații trebuie să se fi dovedit ca ineficiente sau nerealiste;
- trebuie să existe serioase șanse de succes;
- folosirea armelor nu trebuie să producă neajunsuri sau blocaje mai grave decât cele a căror eliminare se dorește. Puterea de distrugere a armelor moderne cântărește foarte greu în luarea unei decizii;

– **decidentul** – evaluarea anterioarelor condiții de legitimitate morală aparține gândirii judicioase a acelor ce au responsabilitatea valorilor și bunurilor comune. (2309)

•Declanșarea războiului poate fi posibilă doar prin hotărârea unei autorități legitime. Chiar și în cazul existenței unui motiv întemeiat, declanșarea unui război nu poate fi decisă de persoane sau grupuri de persoane care nu sunt legitimate în acest sens.

•Războiul nu poate fi declanșat/purtat decât sub imperativul bunei intenții. Singurul obiectiv acceptat în acest caz este acela de reparare a unui prejudiciu creat. Războiul de apărare în fața unui atac armat, de exemplu, este considerat ca având o cauză dreaptă. Războiul nu poate fi declanșat/purtat decât sub imperativul bunei intenții. Singurul obiectiv acceptat în acest caz este acela de reparare a unui prejudiciu creat.

•Obiectivul suprem al declanșării/purtării unui război este de restabilire a păcii.

•Un război nu poate fi declanșat dacă nu există șanse reale de victorie. Pierderile de vieți omenești suferite pe parcursul unei acțiuni cu șanse inexistente de reușită nu s-ar justifica moral.

•Mijloacele de luptă utilizate în război trebuie să fie adecvate, strict, îndeplinirii obiectivului. Părților le este interzisă folosirea unor forțe și mijloace disproporționate în raport cu scopul de realizat.

• Acțiunile de război, precum și tipurile de armament folosite în decursul derulării acestora, trebuie adecvate pentru a se evita uciderea populației civile necombatante.

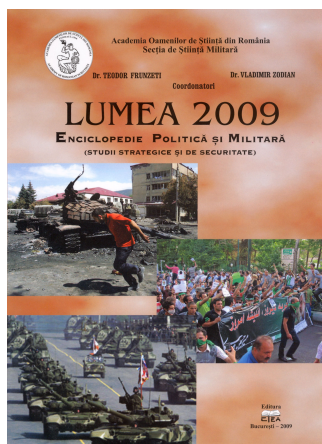
*
* *

Nu vom încheia acest articol fără a face precizarea că cele trei religii monoteiste ce au stat la baza analizei noastre nu sunt singurele religii ale căror doctrine menționează condițiile în care un război poate fi declanșat și purtat. Nici alte religii nu fac economie de justificări dogmatice în confruntări violente, deși aparent nu există diferențe semnificative între viziunile asupra războiului, din cadrul principalelor doctrine religioase ale mapamondului. Ceea ce sigur există, însă, sunt diferențele apărute în planul interpretării și aplicării acestora.

**NOI APARIȚII
EDITORIALE**

LUMEA 2009 **ENCICLOPEDIE POLITICĂ ȘI MILITARĂ** (Studii strategice și de securitate)

Domnii general-locotenent prof. univ. dr. **Teodor FRUNZETI** și colonel (r) dr. **Vladimir ZODIAN** sunt coordonatorii valorosului colectiv de autori, care, în urma unui volum de muncă impresionant, direcționat spre analize de securitate, au reușit să concluzioneze cercetările și studiile întreprinse într-o lucrare enciclopedică ce depășește o mie de pagini. Autorii au scris cu erudiție, profesionalism despre relațiile internaționale și securitatea internațională de astăzi, despre crizele contemporane, vulnerabilitățile, amenințările și riscurile actuale, despre situația economică mondială și criza economico-financiară, despre securitatea energetică a UE și competiția pentru piețe și resurse a companiilor energetice în

Europa Centrală și de Sud, despre Uniunea Europeană, raporturile euroatlantice și politica externă a României în anii 2008-2009, despre mediul de securitate din Zona Lărgită a Mării Negre, Federația Rusă, Asia, Orientul Mijlociu, India, Oceania și Africa, precum și despre problemele militare actuale în lume. Analizând lumea politică, economică și militară a anului 2009, ei constată că trăsătura esențială a acestui an este criza economico-financiară de proporții globale, care reprezintă o criză a globalizării înseși, ce a apărut inițial în SUA, deoarece americanii au consumat timp de 25 de ani mai mult decât au produs. Statele lumii au intervenit pentru redresarea situației băncilor falimentare, iar FMI a împrumutat țările amenințate. Grupul G-20 a adoptat un plan de acțiune pentru contracararea crizei mondiale și reformarea sistemului financiar-bancar, deoarece sistemul financiar capitalist s-a prăbușit în septembrie 2007, „în sensul că paradigma

autoreglării piețelor a fost invalidată de realitate” și dezastrul din sistemul financiar-bancar a cauzat o scădere economică fără precedent la nivel global.

Autorii afirmă că este greu de întrevăzut finalul crizei. De asemenea, ei analizează și pun sub semnul îndoielii capacitatea și capabilitatea de a reconstitui, pe termen scurt, fundamentele unui reviriment economico-financiar. Statele au intervenit deja prin injecții de capital în băncile amenințate și în unele companii falimentare, mergând până la naționalizarea acestora. În opinia reputaților analiști, criza economico-financiară este efectul pervers al globalizării, care trebuie reconsiderată sub multiple aspecte (economic, instituțional, geografic și ierarhic), căci competiția între puterile mondiale nu este abandonată, iar națiunile (statele-națiuni) continuă să fie și ele într-o competiție acerbă care pune sub semnul întrebării viitorul omenirii privit (prea simplist) doar ca „un marș triumfal al democrației și al pieței libere.” Așadar, se pare că s-a relansat competiția, în care SUA, deși are încă multe puncte în avans, dă speranțe concurenților să se apropie de primul loc în lume. National Intelligence Council estimează pentru orizontul anului 2025 apariția unui sistem global multipolar, ca urmare a ascensiunii noilor puteri – Brazilia, Rusia, India și China (BRIC). China ar putea ajunge, în anul 2025, pe locul întâi în supremația economică mondială, iar succesul economic îi va permite ei, ca, alături de celelalte puteri economice emergente, să-și aleagă forma economică și de guvernământ convenabilă, evitând astfel adoptarea formulei occidentale (capitalism și democrație occidentală). Confruntarea pentru resurse și căile de acces spre acestea revin în prim plan, iar războiul contra terorismului va trece în plan secund. Politica externă a SUA și strategia militară a lor în apropierea anului 2025 se vor construi dincolo de privilegiile economice.

Așadar, locul „axei răului” va fi luat de „axa haosului” sau „convulsiei” în condițiile în care puterea SUA se găsește în declin, în plan economic, și în cel al coeziunii națiunii din cauze multiple (principiile ideologice extravagante, greșelile politice și aroganța puterii). Pe piramida puterii mondiale SUA se situează în vârf, iar pe următoarele trepte se mai regăsesc: China, Japonia, India, Rusia, Marea Britanie, Franța, Germania și Brazilia, state care pot fi parteneri principali ai SUA sau care pot bloca inițiativele americane, apoi urmează statele producătoare de petrol și gaze, actorii regionali, statele responsabile, statele-problemă și, bineînțeles, actorii nonstatali. Prin urmare s-au schimbat distribuția geografică a puterii și compoziția acesteia, adică cel mai puternic a devenit factorul economic, componenta militară s-a diminuat, dar s-a accentuat dimensiunea diplomatică și media. SUA, în aceste condiții, au nevoie de anumiți parteneri sub forma unor coaliții mici și ad-hoc pentru rezolvarea unor probleme particulare.

Rusia continuă politica de readucere în sfera sa de influență a fostelor republici ale URSS și de stopare a extinderii spre est a UE și a NATO folosindu-se de arma resurselor energetice.

Speranțele României în rezolvarea problemelor pe care le are Republica Moldova sunt circumscrise strict UE și NATO și rolului acestora în relația cu Rusia.

În chestiunile globale de securitate, în care rolul SUA rămâne primordial, dimensiunea economică este și va rămâne determinantă, iar celelalte îi vor fi subordonate.

În viitor, nu se prevede pericolul unei conflagrații de proporții, dar există riscul unei pandemii globale care va conduce la un angajament al forțelor similar, existând pericolul unor conflicte reduse ca dimensiune teritorială și temporală.

Totuși, mai pot să apară evenimente-surpriză, ca în anii 2001 sau 2008, care să schimbe cursul istoriei într-o manieră ce nu poate fi prevăzută azi.

Marele succes al lucrărilor precedente – „Lumea 2005” și „Lumea 2007” – demonstrează că „Lumea 2009” reprezintă o lucrare de referință în domeniul studiilor de securitate și al relațiilor internaționale, care ne pune în fața unor ediții regândite, cu o nouă economie internă, ce face o radiografie actuală a mediului internațional, evidențiind principalele forțe politice, economice și militare și tendințele acestora de manifestare, precum și analiza de securitate a tuturor zonelor fierbinți ale lumii.

Prestigiosul colectiv de autori ne pune la dispoziție o enciclopedie pe care o recomandăm cadrelor didactice, studenților, cursanților și tuturor celor interesați de cunoașterea științifică a aspectelor geostrategice complexe ale lumii de azi.

Următorii ani și următoarele decenii ne rezervă nu certitudini, ci nenumărate evenimente și chiar „șocuri” neprevăzute de genul insecurității energetice, schimbărilor climatice, crizelor și conflictelor.

Analizele de securitate prezentate de autori au reușit să contureze alternativele posibile pentru viitorul previzibil, care sugerează și schimbări în rolul SUA. Acțiunile umane, inclusiv cele politico-militare, determină rezultatele obținute, iar lecțiile istoriei ne învață că liderii și ideile lor au fost factori principali de „schimbare a jocului”. De aceea, și în următorii ani, ei vor avea un rol esențial în evenimentele politico-militare din viitoarea lume mai fragmentată și mai conflictuală.

Enciclopedia pe care o prezentăm aici are scopul de a ajuta procesul de conducere internațională și cooperarea pentru soluționarea problemelor globale, prin evidențierea unora dintre alternativele posibile.

Colonel (r) prof. univ. dr. Eugen SITEANU

Revista de Științe Militare

EDITOR
Secția de Științe Militare

a
Academiei Oamenilor de Știință
din România

CONSILIUL EDITORIAL
PREȘEDINTE DE ONOARE
general (r.) prof. univ. dr. H.C. Vasile CÂNDEA

PREȘEDINTE
general (r.) prof. univ. dr. Eugen BĂDĂLAN

VICEPREȘEDINTE
general-locotenent prof. univ. dr. Teodor FRUNZETI

REFERENȚI ȘTIINȚIFICI
general-locotenent prof. univ. dr. Teodor FRUNZETI
general de brigadă (r.) prof. univ. dr. Viorel BUȚA
contraamiral fl. (r.) prof. univ. dr. Marius HANGANU

MEMBRI
amiral prof. univ. dr. Gheorghe MARIN
general (r) prof. univ. dr. Anghel ANDREESCU
general de flotilă aeriană prof. univ. dr. Florian RĂPAN
general de brigadă (r.) prof. univ. dr. Viorel BUȚA
locotenent-colonel dr. Christophe MIDAN, Franța
colonel (r) dr. Costinel PETRACHE
general (r) prof. univ. dr. Mircea MUREȘAN
general (r) dr. Mihail POPESCU
general (r) conf. univ. dr. Constantin DEGERATU
dr. Karina MARCZUK, Polonia
prof. univ. dr. Adrian GHEORGHE, SUA
colonel (r) prof. univ. dr. ing. Eugen SITEANU

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor-șef
colonel (r) prof. univ. dr. Emil ION
editura@unap.ro

Redactor-șef adjunct
colonel dr. Laurențiu DUȚESCU
ldutescu@unap.ro

Secretar general de redacție
Locotenent-colonel Liviu-Vasile STAN

Redactori
Laura MÎNDRICAN
Camelia MIHĂILESCU

Tehnoredactor
Liliana ILIE

Tipar executat
la Editura Universității Naționale de Apărare "Carol I"
Șoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, București
e-mail: editura@unap.ro
Tel./Fax: 319.59.69; 319.48.80/0215; 0307

Revista de Științe Militare apare semestrial

COPYRIGHT: sunt autorizate orice reproduceri,
fără perceperea taxelor aferente, cu condiția indicării
precise a numărului și datei apariției revistei din care provin.

ÎN ATENȚIA COLABORATORILOR

Pentru o mai bună procesare a articolelor, dorim respectarea următoarelor reguli de tehnoredactare:

1. Textul. Se introduce în Microsoft Word, folosind fontul Times New Roman și tastatura standard românească. Nu sunt acceptate fonturile care au măpări neobișnuite (în care caracterele cu diacritice - ș, ț, ă, î și Ș, Ț, Ă, Î - înlocuiesc alte caractere - [,], @, ~, \ ș.a.m.d.). Textul în limba română trebuie să aibă în mod obligatoriu diacritice. Articolul trebuie cules, pur și simplu, fără nicio altă formatare în afara sublinierilor, acolo unde este cazul, folosind bold și italic. Paragrafele vor fi delimitate de un Enter, părțile articolului fiind separate între ele prin două-trei paragrafe goale.

2. Ecuatiile. Indiferent de locul pe care îl ocupă în cadrul articolului, ecuațiile se introduc numai în Microsoft Equation Editor. La limită, se acceptă ecuații scrise de mână, numerotate și trimise separat de restul articolului).

3. Figurile. Sunt acceptate formatele vectoriale standard. În cazul figurilor produse cu o altă aplicație decât Microsoft Word (de exemplu, Corel Draw sau în AutoCAD), fișierele respectivelor aplicații vor fi trimise împreună cu restul articolului. Figurile trimise în format electronic vor fi desenate la dimensiunile la care pot fi tipărite, iar dimensiunea textului trebuie să fie între 8 și 12 puncte tipografice. Sunt acceptate și figuri desenate de mână, pe foi separate de restul articolului, cu condiția ca desenele să fie clare și să poată fi ușor identificat locul din cadrul articolului în care trebuie să se regăsească.

4. Imaginile. Imaginile scanate trebuie incluse atât în documentul Microsoft Word, cât și trimise separat. Nu se recomandă folosirea imaginilor preluate de pe Internet, deoarece acestea nu satisfac cerințele necesare pentru tipărirea lor (având o rezoluție mult inferioară celei necesare pentru un tipar de calitate). Imaginile de calitate au o rezoluție de minimum 200 dpi. Pentru formatele JPEG și GIF, aveți în vedere ca, în urma compresiei, calitatea imaginii să devină rezonabilă.

5. Numerotarea. Ecuatiile, figurile, tabelele, titlurile din bibliografie vor fi numerotate cu cifre arabe, astfel:

- între paranteze pătrate pentru bibliografie;
- între paranteze rotunde pentru formule;
- prin exponent, în cazul notelor de subsol;
- precedate de denumire, în cazul observațiilor, figurilor, tabelor etc.

Rugăm autorii să redacteze articolele atât în limba română, cât și în limba engleză.

Vă mulțumim !

Redacția

Pentru publicarea de materiale promoționale în cuprinsul revistei,
rugăm agenții economici și pe toți cei interesați să se adreseze redacției
pentru a conveni forma de colaborare.

Coperta I: Imagine reprezentând armata română în timpul Revoluției din Decembrie 1989.
Sursă: www.revolutie.ro

Coperta II: Columna lui Traian. Sursă: Muzeul Militar Național,
prin amabilitatea domnului Neculai Moghior, șeful Secției Documentare.

Coperta IV: Vechiul sediu al Statului Major General, amplasat în Strada Știrbei Vodă